

KURTULUŞ'UN

'YOL AYRIMI'

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

GEÇMİŞİN DEĞERLENDİRİLMESİ: KURTULUŞ'UN 'YOL AYRIMI'

“Oligarşinin (seçkin azınlığın *yönetim*) demokrasinin yerini alması; bir yandan artık *genel* olarak demokrasiden bahsedilmemesidir. İkinci olarak ise devletin yapısındaki değişikliklerdir.”

Devletin ekonomiye tekelciler için doğrudan müdahalesi, sınıfsal karakterinin açıkça ortaya çıkmasının yanı sıra artık temsili organların yanı sıra yeni organların oluşması, burjuva demokratik devletin yasama, yürütme ve yargısının birbirinden bağımsızlığının üstünde bunların hepsine birden müdahale edebilen ve bu arada orduya da müdahale edebilen yeni organların oluşması oligarşik devletin en çarpıcı özelliğidir. Ve bu özellik doğrudan doğruya finans oligarşinin devletle iç içe geçmesinin bir sonucudur.

Böylelikle oligarşik devletin ikili karakteri ortaya çıkar. Bir yandan ülkenin demokratik devriminin gelişmişliği, tamamlanmışlığı ölçüsünde demokratik hakları bünyesinde barındıran oligarşik devlet aynı zamanda demokrasiyi bir bütün olarak ortadan kaldırmaktadır.

Biçimsel de olsa genel oy mekanizması sonucu oluşan temsili yasama organı, parlamento ve işleri, kararları kulislerde de alınsa parlamento tarafından seçilen yürütme organının yanı sıra bunlara tam bir özgürlükle müdahale edebilen yeni tipten organlar. Başkanlık sistemi, milli güvenlik kurumu vb. Oligarşik devletin ‘demokratik’ yanı ve açık baskacı yanı derken işte bunu kastediyoruz. Oligarşi iki eğilimden birini ya da diğerini bir devlet biçiminden diğerine geçmeden, ikisini de iç içe barındırarak uygulamaktadır. Oligarşik devletin ikili karakteri budur.” (“Kapitalizmin Emperyalizm Aşamasında Demokrasi Meselesi: Oligarşik Devlet ve Faşizm”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 8, Ocak 1977, s. 30-31)

Türkiye’deki devletin de TC’nin kuruluşundan itibaren *burjuva* karakterini sap-tayan Kurtuluş, 1961 Anayasasıyla aldığı oligarşik devlet biçimini, Milli Güvenlik Kurulu’nun oynadığı rol ekseninde açıklamıştır.

“*Tanzimat*’la başlayıp 1876 ve 1908’le devam eden, *burjuvazinin demokratik devrim atılımları dönemi feodal monarşik devletin 1923 burjuva cumhuriyetine tip ve biçim olarak dönüşümüyle noktalanmıştır.*” (“Türkiye’de Devlet”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 9, Şubat 1977, s. 33)

“... oligarşik devlet biçimini en iyi kavramanın anahtarı bu Milli Güvenlik Kuruludur. Bilindiği gibi bu Kurul devletin en üst organı olarak oligarşi adına devleti yönetmektedir. Kurulun kararları ... aslında her zaman ‘emredicidir’ ve hükümetin ve parlamentonun görevi, Kurulun aldığı kararları uygulamaktır. ... Başbakan ve birkaç bakan dışında tümüyle seçilmemiş –Cumhurbaşkanı da dahil– yöneticilerden oluşmaktadır. Toplantıları ve kararları parlamento ve halka kapalıdır, gizlidir. Alınan gizli kararlar anında, devletin bürokratik ve askeri aygıtının en üst temsilcileri tarafından hemen uygulanmaya geçilir. ...

Bu devlet biçiminde parlamento ‘sadece yasaları onaylayan’ bir kurum haline gelmiş, yürütmenin yetkileri iyice artmış, yürütme parlamentoya değil, Milli Güvenlik Kurulu’na bağlı hale gelmiştir. Hatta gerçek yürütme gücü Milli Güvenlik Kurulu’nun eline geçmiş-

Proletarya partisi hedefiyle yola çıkan

KURTULUŞ'UN 'YOL AYRIMI'

KİTAP DİZİSİ: 14
ARALIK 2009
1 YTL

devlet biçimlerinin olduğunu ama bütün bu devlet biçimlerinin görevlerinin, fonksiyonunun aynı olduğunu, egemen sınıfın iktidarını korumak, sömürüsünü devam ettirmek, mevcut yapıyı korumanın yolu olarak baskı ve terörü şu ya da bu biçimde ortaya getirmek ve sürdürmek olduğunu gördük.” (“Devlet”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 4, Eylül 1976, s. 22)

Proleter devrimin burjuva devleti ele geçirip kendi amacı için kullanamayacağı, burjuva devletin yıkılıp parçalanması gerektiği saptanırken işçi sınıfının devletinin özelliklerine de işaret ediliyordu.

“Burjuvazinin sınıfsal diktatörlüğüne son vererek devleti ele geçiren proletaryanın görevi bu devlet mekanizmasını tahrip etmektir. Yıkarak ve yerine tam anlamı ile devlet olmayan yeni bir mekanizma kurmaktır. Bu yeni tipten bir devlet olacaktır ve kelime anlamı ile devletin fonksiyonları dışında fonksiyonlara sahip olacaktır. Esas görevi sınıfsız topluma geçişle birlikte kendisini yok etmek, sönüp gitmektir.” (“Devlet”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 4, Eylül 1976, s. 31)

Demokrasinin baskıya, zora, şiddete dayanmayan bir devlet biçimi olduğunu sanarak gördüğü her zoru ve zulmü faşizmle açıklamaya çalışan Türkiye sosyalist hareketinde yaygın yanlış anlayışlara karşı, Kurtuluş, marksizmin bu konudaki temel görüşlerini savundu; bir devlet biçimi olarak *demokrasinin*, şiddete dayanan burjuva devletin, ezilen sınıflar üzerinde burjuva diktatörlüğünün bir biçimi olduğunu vurguladı.

“Burjuva demokrasisi biçimsel olarak halkın kendi iktidarının biçimini tayin ediyor göründüğü, ama özünde halkın elinde böyle bir yetkinin olmadığı, nüfusun bir kısmı tarafından (burjuvazi tarafından) nüfusun diğer bir kısmına karşı (başta proletarya olmak üzere emekçi yığınlara) sistemli şiddet uygulayan bir devlettir, bir sınıf diktatörlüğüdür.” (“Demokrasi”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 5, Ekim 1976, s. 35)

Demokratik kazanımları küçümseyen anlayışlara karşı demokratik mücadelelerin önemine, işçi sınıfının sosyalizm mücadelesinde demokrasi mücadelesi okunun gerekliliğine işaret eden Kurtuluş, ‘demokratik hakları inkar’ eğiliminin geliştiği emperyalizm döneminde demokrasinin kazanılmasının devrim sorunu olduğunu koyuyordu.

“Emperyalist dönemde *proletarya ve köylüler için demokrasi bir devrim sorunudur*. Demokrasinin kazanılması ancak proletaryanın önderliğinde zafere ulaşacak bir demokratik halk devrimi ile mümkündür.” (“Demokrasi”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 5, Ekim 1976, s. 40)

‘Demokrasinin inkar’ edildiği emperyalizm döneminde gelişen bir devlet biçimi olan *oligarsik devlet*, açık ve dolaylı terörün yan yana bulunduğu bir devlet biçimi olarak tanımlayan Kurtuluş bu devlet biçiminin özelliklerini de somutlayarak sıralıyordu.

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

internet: <http://kurtulussosyalistdergi.awardspace.com/>
e-posta: kurtulus.s.d@gmail.com

GEÇMİŞİN DEĞERLENDİRİLMESİ: KURTULUŞ'UN 'YOL AYRIMI'

fini saptayan Kurtuluş, bir yandan da –sosyalist hareket içerisindeki genel eğilim ve beklentilere de uygun olarak– ‘birlik’ sorununa yine gündeminin en önünde yer vermeye devam ediyordu. İlk sayıda yer alan “Çıkarken” yazısında, sosyalist hareketin birliği “birincil görev” olarak alınıyor, bu amaçla “ideolojik mücadele en ağırlıklı bir görev” olarak tanımlanıyordu.

“Buraya kadar çizdiğimiz, sosyalist hareketin nasıl bir ideolojik kargaşa ve curcuna içerisinde bulunduğu çok kısa bir tablosudur. Böylesine bir curcuna ortamı birincil görev olarak karşımıza bu hareketin birliği sorununu diker. Bu birlik de ancak ve ancak ideolojik olarak sağlanabilir. İdeolojik mücadele en ağırlıklı bir görev olarak kendisini karşımıza dikmektedir.” (“Çıkarken”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 1, Haziran 1976, s. 15)

TEORİ

Geçmiş değerlendirmesini sosyalist hareketin birliği içerisinde gerçekleştirme doğrultusundaki önceki politika başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Ama yeni dönemde de birlik sorunu en ön sıraya geçiriliyordu. Birlik sorununun çözümünde ise, ideolojik mücadeleye özel bir önem veriliyordu.

Öte yandan, proletarya partisi hedefi, partinin diğer maddi özellikleri ve unsurlarının yanı sıra programının da yaratılmasını gerektiriyordu. Proletarya partisi programı ise, ancak marksizm temelinde oluşturulabilirdi. Bunlara bağlı olarak, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* ilk sayılarından itibaren, Türkiye sosyalist hareketindeki ideolojik bulanıklığı açığa çıkartma ve marksizmin temel görüşlerini ortaya koyma doğrultusunda yoğun bir çabaya girişti. Özellikle devlet, devrim, ulusal sorun, sosyalizm, proletarya partisi konularında marksist klasiklere başvurarak program anlayışının üzerine basacağı temel tezler geliştirdi.

DEVLET

Türkiye sosyalist hareketinde sınıfsal temele bağlanmayan ve marksist olmayan bir devlet kavrayışının yaygın ve hakim olduğu koşullarda, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*, devletin sınıfsal niteliğini vurgulayarak bu yönde bir dizi tez ileri sürdü. Sınıfsal egemenlik ilişkisinin belirleyiciliğinin göz ardı edildiği devlet anlayışları karşısında, devletin egemen sınıfın ezilen sınıfları şiddet ve zora başvurarak boyunduruk altında tutmasının aracı olduğunu öne çıkartmasının yanı sıra, *devlet tipi* ve *devlet biçimi* kavramları arasındaki ayrımı ortaya koydu.

“Yukarıdan beri, devletin ortaya çıkması ile birlikte çeşitli devlet tipleri içinde (bugüne kadar görülen sömürücü devlet tipleri: kölecî, feodal ve kapitalist devlet tipleridir) çeşitli

İÇİNDEKİLER

GEÇMİŞ DEĞERLENDİRMESİ	5
74-76: İLK BİRLİK ARAYIŞLARI	9
76-80: ÇIKIŞ VE GELİŞME	13
TEORİ	14
DEVLET	14
ULUSAL SORUN.....	17
DEVİRİM.....	19
SOVYETLER BİRLİĞİ - SOSYALİZM.....	20
PARTİ	29
71 DEĞERLENDİRMESİ	32
BİRLİK	35
PRATİK.....	38
‘GÜÇ OLMA ANLAYIŞI’	41
‘BAŞKA GÖREVLER’	42
LENİN’İN NE YAPMALI?’DAKİ SÖZLERİ	43
ANTI-FAŞİST MÜCADELE	45
‘GÜÇSÜZLÜK’ YERİNE ‘GÜÇLÜLÜK’	49
ÖRGÜTLENME.....	49
12 EYLÜL 1980 YENİLGİSİ: TASFİYECİLİK	53
SİYASİ TASFİYECİLİK.....	54
ÖRGÜTSEL TASFİYECİLİK	57
İDEOLOJİK TASFİYECİLİK.....	60
TASFİYECİLERLE UZLAŞMA VE YENİDEN TASFİYECİLİK.....	62
TASFİYECİLİĞE TEPKİ OLARAK TASFİYECİLİK	64
YENİDEN BİRLİKÇİLİK: ‘SOSYALİST DEMOKRASİ’	66
KURTULUŞ’UN İKİ YANI VE “TEMEL İLKELER”	72

76-80: ÇIKIŞ VE GELİŞME

Kurtuluş Sosyalist Dergi'nin Haziran 1976'da çıkan ilk sayısında, üzerinde ortaklaşarak hareketin bir manifestosuna dönüşmüş ve daha önce broşür olarak yayınlanmış olan "Yol Ayrımı" yazısı yer alıyordu. Bu yazıda içinden gelinen sosyalist hareketin, 71 hareketinin ve THKP-C'nin bir değerlendirmesi ve özeleştirisi yapılıyordu. 1970'ler öncesi sol harekete "kendi sağındaki güçlerden medet umma" anlayışının hakim olduğu saptanıyor, "burjuvazinin izin verdiği ölçüde sosyalizm" anlayışının reformist bir çizgi olduğu vurgulanıyordu. Buna karşılık 1971 silahlı mücadelesinde yer alan THKO, THKP ve TİKKO, "proletaryanın kendi silahlı gücünü yaratma doğrultusunda mücadele" yolunu tutmuş olarak niteleniyor ve bu yeni çizginin ortaya çıkışı "Türkiye Devrimci hareketinde bir dönüm noktası, bir yol ayrımı" olarak isimlendiriliyordu. Aynı zamanda da, genel olarak 71 hareketinin "temel hatalarından birinin kitlelerden kopmak" olduğuna işaret ediliyor, özel olarak THKP-C ise, birincisi, aslında burjuva ideolojisini ifade eden *Kemalizm'in küçük-burjuvazinin anti-emperyalist tutum alış ve devrimin müttefiki olarak görülmesi*, ikincisi de, *kitlelerle sürdürülmeyen öncü savaşı anlayışı* olmak üzere, iki yönden eleştiriliyordu.

Kurtuluş'un çıkışını ilan eden "Yol Ayrımı", 71 hareketinin daha önceki sosyalist hareketten kopuşuna karşılık gelmek üzere kullanılan bir ifadeydi; ama aynı zamanda da başlıktaki bu ifade, Kurtuluş'un kendi geçmişinden, THKP-C'den ayrılışını simgeliyordu. "Yol Ayrımı" yazısının başında, geleceğe yönelik olarak geçmişten ders almanın önemini vurgulayan bir alıntı yer alıyordu.

"Gelecektekileri önlemek için geçmişteki hatalardan ders almak, hastayı kurtarmak için, hastalığı tedavi etmek, öndeki arabanın devrilmesini arkadaki araba için bir ihtar haline sokmak...' MAO TSE TUNG" ("Yol Ayrımı", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 1, Haziran 1976, s. 16)

Geleceğe yol göstermek için geçmişin eleştirisinden çıkartılan derslerle de "modern sanayi proletaryası temeli üzerinde yükselecek olan proletarya partisi" hedefi öne konuluyordu.

"Proletarya partisinin siyasal önderliği altında sıcak mücadele doğru biçimini bulacak ve kitlelerin kavrayışıyla yenilmez bir güç olarak anti-oligarşik devrime kadar yenilgilerden geçerek ilerleyecektir. Bu mücadelede işçi ve köylülerin önderi, modern sanayi proletaryası temeli üzerinde yükselecek olan proletarya partisi olacaktır." ("Yol Ayrımı", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 1, Haziran 1976, s. 48)

Geçmiş değerlendirmesi ve özeleştirisinin sonucunda proletarya partisi hede-

bu dönem, "Türkiye sosyalist hareketinin yakaladığı önemli bir birlik momentinin kaçırılması" nitelemesiyle anılmıştır.

"1974'lerden beri yapay ayrılıklar sayesinde vücut bulabilecek tekkelerin oluşmaması için elden gelen çabayı gösterdik. Elimize geçen avantajları tekke çıkarları uğruna değil, Türkiye devrimci hareketinin birliği uğruna kullanmaya çalıştık. Bu yaptıklarımız birçoklarınınca avanaklık olarak değerlendirildi; çok saf olduğumuz söylendi! ... Birçokları bu yüzden bizlerle beraber yürünemeyeceğine karar verdi. Onlara göre 'Eline geçirdiği mühür bile kullanamayan adamlardan ne hayır beklenebilirdi.' Kendi göbeğini kendin kesmek gerekecekti! ...

... Bizim ise öne sürdüğümüz tez, birliğin önemini vurgulayan bir platformun, aceleciliğe düşmeden Marksizm - Leninizmin evrensel ilkeleri üzerinde anlaşmaya çalışarak, geçmişin, özellikle de 71'in tecrübelerini değerlendirip, herkesin kendi payına düşen özleştirisini yapıp böylece yola devam etmekte. Böyle bir tutum her şeyden önce, başlangıçta çeşitli çevrelere ait kişiler olarak birbirinden kopup, daha sonra ideolojik kılıflar bulma imkanını ortadan kaldıracak ve birbirinden ayrı düşenlerin daha başlangıçta net ideolojik - teorik ayrımlara sahip olmasını sağlayacaktı.

Bizim iradi müdahalemiz hayatın bu doğrultuda akmasını sağlamaya yetmedi. Küçük-burjuva eğilimler başat çıktı. Ve bu küçük-burjuva eğilimlerin her nüansı kendisine ayrı bir yol çizdi. ...

Bizim yukarıda belirttiğimiz tez doğrultusundaki çabalarımızın o dönemdeki başarısızlığı, sonunda sınırlı sayıdaki insanla baş başa kalmamızla noktalandı. Bu, belki de bir yenilgiydi. ...

... Biz bu 'enayiliği' Türkiye sosyalist hareketinin yakaladığı önemli bir birlik momenti adına yaptık. Artık bu önemli moment kaçınıldı. Kaçırılmasının sorumlusu biz değil, tekkelerdir. Kaybeden, kişiler olarak biz değil Türkiye devrimci hareketidir." ("Faşizme Karşı Birlik' ve Devrimci Yol", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 32, Ağustos 1979, s. 109-114)

Bu anlatımın gerçekliği açıklamaya yeterliliği bir yana, sonuçta, ihtilalciler hareketlerden gelenler arasında birlik arayan politikanın başarısızlığı, ayrılıkların birbirini izlemesi, sürdürülen yaklaşımı köklü biçimde etkiledi. *Devrimci Gençlik* ayrılığının, gençlik çalışmalarını sürdüren kişiyle olan sorundan başlamış olmasına bağlı olarak, gençlik ilişkileri kaybedilmişti. Gençlik ilişkilerini kaybedip kitlesel bir tabandan yoksun kalınca, hareketin en önde gelenleri, gençlikle ilişki kurmaya, yeniden gençlikte etkinlik kazanma çabalarına yöneldiler. Diğer yandan, 71 değerlendirilmesiyle geçmişten çıkartılan dersler temeli üzerinde ortaklaşarak kendi perspektifini oluşturup ileri sürme amacını taşıyan süreç, Haziran 1976'da *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'nin yayınlanmasıyla, Kurtuluş'un da ayrı bir hareket olarak ortaya çıkması sonucuna vardı.

GEÇMİŞ DEĞERLENDİRMESİ

Kurtuluş Sosyalist Dergi'nin komünist işçi partisinin yaratılmasını temel alan ve ana çizgileri "Temel İlkeler" (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 1, Kasım 2001, s. 145) metniyle ifade edilen perspektifinin oluşumunda geçmişin değerlendirilmesinin önemli rolü bulunmaktadır. "Temel İlkeler"i hazırlayan ve *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'yi yayımlayanlar, Kurtuluş hareketinden gelmektedirler ve söz konusu geçmiş değerlendirmesini de esas olarak Kurtuluş hareketinin değerlendirilmesi oluşturur.

Politik perspektifin, bakış açısının geliştirilmesinde, geçmiş değerlendirmesi çok önemli bir yer tutar. Kapanan bir dönemin değerlendirilmesi, bir sonraki döneme yol gösteren perspektife temellik eder. Politik perspektifin, çizginin oluşumunda bu kadar önem taşıyan geçmiş değerlendirilmesi, yaşanan tarihin, gerçeklerin titiz bir incelenmesine dayanmalıdır. Somut verilere dayandığı, belgelenmiş olguları temel aldığı ölçüde, bu geçmiş değerlendirilmesi, öznel yargılar

olarak kalmaktan kurtulup nesnellik kazanacaktır.

Politik hat, politik faaliyetlerin ve mücadelelerin sürdürüleceği doğrultuyu genel olarak ifade eden hedefleri içerir. Bu genel hedeflerin saptanması çalışması, soyutlama işi, politik hattın gerçek koşullara uygunluk taşıması ve politik mücadelelere yol göstericiliğinin başarılı olabilmesi için, bilimsel araştırmaların ürünü olmalıdır. Bir politik akımın toplumsal gerçeklikle ilişkisi, ne derecede bilimsel dayanaklar taşıdığı, bilimsel düzeyden değerlendirilebileceği gibi, politik akımın, politik hareketin toplumsal pratik içinde gerçekleştirdikleri, ulaştığı sonuçlar da, onun niteliğinin toplumsal düzeyde ele alınabilmesini sağlar. Ayrıca, politik hareketin çizgisi bilimsel dayanaklara sahip olsa bile, bu çizgi doğrultusundaki uygulamalarının değerlendirilmesi, hareketin eksik ve hatalarının pratik sonuçları üzerinden görülüp düzeltilerek politik çizgisinin geliştirilmesi açısından önemlidir.

Politik hareketin perspektifi toplumsal gerçekliğe dayanmalı ve yol gösterdiği politik pratikte sınanarak çıkartılan derslerle geliştirilmeli, yenilenmelidir. Bu genelleme düzeyindeki saptamalar, politik hareketin gündelik, nispi anlamda gelişiminde olduğu gibi, nitel anlamda dönüşümünde, yeni bir perspektife ulaşmasında da geçerlidir. Pratikten çıkarılan derslerle perspektifin geliştirilmesi açısından, nispi düzeltmeler gündelik ya da sınırlı ölçekteki pratiklerin değerlendirilmesine dayanırken perspektifteki köklü bir değişiklik, çoğu zaman, bütün bir dönemin değerlendirilmesine, söz konusu döneme ilişkin derslerle yeni bir bakış açısına ulaşılmasına karşılık gelir.

Yukarıdaki vurgular doğrultusunda, en isabetli ve gerçeklere uygun geçmiş değerlendirmesinin, bütünlüklü, bilimsel bir tarih çalışması temelinde sağlanabileceği kuşkusuzdur. Ancak böyle bir bütünlüklü tarih çalışması bulunmasa da, yayınlara, belgelere ve Kurtuluş hareketi içinde yer alanların doğrudan gözlemlerine atıfla sözü edilen geçmiş değerlendirmesini ana hatlarıyla özetlemek, şekillenmesinde bu değerlendirmenin önemli rol oynadığı “Temel İlkeler” ve *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'nin perspektifinin açıklanması ve anlaşılması bakımından yararlı olacaktır.

Aynı zamanda, Kurtuluş hareketinden gelenler arasında yaşanan yol ayrımları sonucunda ortaya çıkan farklı politik anlayış ve çizgilerin birbirlerine karşı konumlanmaları ve ayrılık noktalarını geçmiş dayanaklarına bağladıkları keskin tartışmalar içerisine girmeleri, Kurtuluş'un geçmişinin değerlendirilmesi sorununu güncelleştirmektedir. Parçalanmalarla ortaya çıkan farklı yönelim ve çizgiler, girilen yeni yollar ise, aslında farklı geçmiş değerlendirmelerini yansıtmaktadır. Kök-

THKO, TİKKO hareketleri kökenliydi. Silahlı mücadele başlatan ve 71 hareketinde yer alan bu örgütlenmeler ise, 60'lı yıllarda dünyada ve Türkiye'de işçi sınıfı hareketlerinin ve sosyalist hareketlerin geliştiği koşullarda, yükselen öğrenci gençlik ve Dev-Genç hareketi temelinde yığınsallaşan sol hareket içerisinde doğmuştu.

12 Mart döneminin ardından, sol hareket yine gençlik hareketi zemininde gelişti, yeni sosyalist örgütlenme ve hareketler esas olarak bu temelde ortaya çıktı. Bunlar arasında, THKP-C kökenli *Militan Gençlik - Halkın Yolu* ve THKO kökenli *Halkın Kurtuluşu*, TİKKO kökenli başka gruplarla birlikte, 1975'te, ÇKP - AEP çizgisini benimsiyorlardı. Yine 1975'te, THKP-C'den gelenler arasında, bir kişisel hakareten kaynaklandığı anlatılan, ancak 'geçmişini savunup savunmamak' biçiminde kendisine ideolojik gerekçe bulan ve daha sonra Kurtuluş'un gelişimini kökten etkileyen bir *yol ayrımı* ortaya çıktı. Bu ayrılıkla, 'geçmişini savunma' iddiası temelinde de *Devrimci Gençlik - Devrimci Yol* hareketi politika sahnesinde yerini aldı.

“Oluşturduğumuz platformda 'Kesintisiz Devrim 2-3'ten başlayarak geçmişin bir eleştirisini devrimci kamuoyuna açıklamadan önce, bununla ilgili gençlik arasında bir görüş belirtmeyeceğimiz üzerinden anlaşmıştık. Nasuh, gençlik arasındaki ilişkilerde bunu dikkate almadan Mahir Çayan'ın 'Kesintisiz 2-3' görüşlerine katıldığını ifade etmeye devam ediyordu. Ben de, bu konuda anlaşmamıza karşın, tersini yapmasına kızarak küfredtim. ...

Temmuz başlarında, yukarıda sözünü ettiğim küfür olayını bahane ederek Nasuh 'ben sizinle yürümeceğim' dediğinde oldukça şaşırmıştık.” (M. Kaçaroğlu, “Tarihimizden Bir Kesit”, *Yeni Kurtuluş Teorik-Politik Sosyalist Dergi* 10, Temmuz - Ağustos 2007, s. 27)

“O ana kadar kişisel sorun olarak algılanan 'önemli' sorunlar, bir anda kişisel olmaktan çıkarılarak THKP-C'nin görüşlerinin tartışılması ve daha da önemlisi THKP-C'nin görüşlerinin tümüyle savunulup savunulmadığı noktasına kadar getirildi. O günkü söylemle 'geçmişin inkarı' ya da 'geçmişin savunulması', gibi sadece gençlik ajitasyonunda kullanılan yöntemlerle bir ikilem yaratıldı. Dolayısıyla bu toplantıda sorunların çözümü için öngörülen 'ideolojik ve siyasal tartışma' asla yapılmadı, farklılıkları sonradan teorize edilen Türkiye'ye özgü bir ayrılık, sonraki süreci olağanüstü derecede etkileyen THKP-C'liler arasında bir bölünme yaşandı.” (Ş. İba, “Kurtuluş Hareketinin Tarihsel Süreci Üzerine Notlar -I-”, *Teorik - Politik Dergi Kurtuluş* 10, Temmuz 2001, s. 48)

İhtilalci kökenden gelen çeşitli örgütlenme ve hareketlerin oluşumu ve kendi ayrı yollarını çizmeleri, sonuçta, hedeflenen ortak davranma ve 'birlik' yaklaşımının boşa çıkması, 'birlik' yerine 'yol ayrımının' ağır basmasıydı. Daha sonraları,

cezaevinden çıktıklarında içinden geldikleri hareketi değerlendirmekteydiler. Bu değerlendirmeyi birlikte yapabilmek, ortaklaşabilmek için diğer sosyalistlerle ilişkilenebilir ve giderek Türkiye sosyalist hareketinin birliğini sağlamayı önlerine koydular. Böylece, başta 71 hareketi olmak üzere, Türkiye sosyalist hareketinin bir geçmiş değerlendirmesinin hazırlanmasının hedeflendiği ve *birlik* sorununun öne çıktığı bir dönem gelişti. Bu dönemde, daha sonra Kurtuluş hareketini oluşturanların kendi ifadelerine göre, işçi sınıfına yönelim doğrultusunda bir perspektif benimsenerek gençlik çalışmasına ağırlık verilmiyordu. Bu bakımdan hareketin en önde gelenleri de gençlik çalışması sürdürmüyorlardı ve böyle nitelenmeyen bir kişinin gençlikle ilgilenmesi yeterli bulunuyordu.

“Galiba en uyanığımız Şaban İba idi ki, ‘hiç olmazsa şu gençliğin başına Kaçar’ı dikiyim’ deyip duruyordu. Ama biz (özellikle Kaptan –İlhami– ve ben) ‘proleter sosyalistleri’ artık gençliğe adam kaptırmamaya kararlıydık. Tam tersine gençlik istikametini sınıfa çevirmeliydi. Sendikalara, fabrikalara gitmeliydi. Ne işi vardı Kaçar’ın gençlik faaliyetinde, yetmiyor muydu bir Nasuh Mitap? Onlar kendi önderlerini çıkarırlardı...”

... işçi sınıfının böylesine güçlü olduğu bir ülkede işçi sınıfından bu kadar uzakta bir gerilla savaşı yürütmenin, askeri zorluğu yanında sınıf çizgisiyle de pek bir bağdaşıklığı yoktu. Artık bizim de maziye tekrarlamayıp gücümüzün en önemli kesimiyle sınıf içinde ilişkiler geliştirmeye yönelmeliydik.” (M. Sayın, “Son Şans Değildi”, *Teorik - Politik Dergi Kurtuluş* 10, Temmuz 2001, s. 17)

“Eve’ ve ‘okula’ hapsolmanın yarattığı atalet ise, Kurtuluşçuları üç önemli şeyden yoksun bırakmıştı: Bunlardan biri, THKP-C’ye sempatiyle bağlanan ve giderek okullarda etkin olan yükselen gençlik hareketine karşı alınan mesafeli tutum. İkincisi de, THKP-C’ye yönelilmeye çalışılan eleştirilerin gençlik içerisinde yarattığı tepkilerin fark edilememesi. Üçüncüsü, zaten fazla bir ilişkinin olmadığı sınıf içindeki çalışmanın abartılması.” (Ş. İba, “Kurtuluş Hareketinin Tarihsel Süreci Üzerine Notlar -I-”, *Teorik - Politik Dergi Kurtuluş* 10, Temmuz 2001, s. 47)

Gençliğe mesafeli kalınarak işçi sınıfına yönelinmesi doğrultusundaki bu ifadeler, o dönemde sınıf içerisinde bir çalışma başlatılmamış olması temelinde ve ayrıca kısa bir süre sonra ortaya çıkan tartışma ve ayrılık sürecine bağlı olarak gençlik ve siyasi çalışma konusunda içine girilen tutum göz önüne alındığında, hayli tartışmalı bulunabilecek olmakla birlikte, döneme ilişkin belirli bir yaklaşımı da yansıtmaktadır.

12 Mart dönemini izleyen ve toplumsal muhalefetin yükseldiği bu dönemde, genel olarak sol geliyor, yeni sosyalist hareketler şekilleniyordu. Bu hareketler, esas olarak, ihtilalci nitelikleriyle 71 hareketine damgasını vuran THKP-C,

lü yönelim değişikliklerine yol açabilen geçmiş değerlendirmelerinin gündeme gelmesi, belli ki, birikmiş ciddi sorunların zorlayıcılığı nedeniyledir. Kuşkusuz bu türden değerlendirmelerin yapılması, politik çizgilerin gelişimi açısından kaçınılmaz ve yararlıdır. Bunun yanında, hangi teorik-ideolojik bütünlüğe, marksizm anlayışına ve hangi türden mücadele pratiklerine sahip olduğu da, bunlarla bağlantılı olarak gündeme gelmiş olan geçmiş değerlendirmelerinin sonuçlarını kaçınılmaz olarak belirlemektedir.

Üzerinde uzunca durmaya gerek yok ki, başarıları yinelemek, çoğaltmak, başarısızlıkları başarıya çevirmek, yenilgilerin yerini zaferlerin almasını sağlamak için, yapılanların ve yapılamayanların sürekli değerlendirilmesi, uygulamaların, gerçekleştirilenlerin muhasebesi, özeleştirisi son derece önemlidir. Pratikten, geçmişten çıkartılan dersler, gelişmenin yönünü belirler. Bu noktada, çıkartılan dersin niteliğinin önem kazandığı da bir kere daha görülecektir. Hedeflenen doğrultuda ilerlemeye neyin engel olduğunun doğru saptanıp düzeltilebilmesi politik çizginin, hattın sürekliliğini ve hedefe ilerlemeyi sağlayabilecektir. Yoksa yanlış derslerin yanlış yolların kapısını açacağı da muhakkaktır.

Komünistler, başarıların olduğu kadar başarısızlıkların, doğruların olduğu kadar yanlışların, zaferlerin olduğu kadar yenilgilerin hesabını, dost düşman herkesin önünde ve açık bir şekilde vermekle yükümlüdür. Bir politik çizginin inandırıcılığı ve güvenilirliği, hiç hata yapmamasından değil, hatalarının hesabını açık bir şekilde verebilmesinden, bu yanlışlarını gizlemeye kalkmamasından ve bu yolla kendini geliştirebilmesinden kaynaklanır. Hiç hata yapmamış olmak adına hesap kaçırmak, komünistlerin tarzı olamaz. Bu nedenle içine girilen her yeni dönem, bir önceki dönemin hesabının açıkça verilmesi ve değerlendirilmesi ile başlamak zorundadır. Önemli olan telafisi mümkün olmayan hatalar yapmamaktır ki, bunun da büyük oranda güvencesi, sahip olunan teorik-ideolojik çizgidir. Kurtuluş hareketi kökenli grupların ve kişilerin birçoğunun, hem geçmişe sahip çıktıklarını söyleyip hem de marksizm dışı farklı politik yollara girmeleri ise, açıktan ve cesaretle yapılmış bir geçmiş değerlendirmesinin değil, çelişkili kafa yapılarının ürünleri olarak değerlendirilebilir.

Bir geçmiş değerlendirmesinin başta gelen boyutu, teorik yapının, perspektifin eleştirisidir, değerlendirilmesidir; hemen bunu izleyen diğer yönü ise, sahip olunan ideolojik-teorik hattın somutlanması için ortaya konulan pratiğin değerlendirilmesidir. Referansı komünizm olması gereken söz konusu değerlendirmede, teorik çizginin komünizme uygun olmadığı ve dolayısıyla değiştirilmesi, terk e-

dilmesi gerektiği yönünde bir saptama ortaya çıkmamışsa, savunulan teori doğrultusundaki pratiğin değerlendirilmesi daha da önem kazanır.

Siyasi faaliyetin, ortaya konulan pratiğin niteliği, kısmi arızalar, yanlışlar, teorik görüşlerle uyumsuzluklar taşıdığı ve bunlar ideolojik-teorik hatla uyumlulaştırılmadığı sürece, –çelişkilerin çözümü belirli koşullarda bir süreliğine ertelenebilirse bile– mutlaka çelişkide bir yön ağır basarak bir biçimde çözümü dayatacaktır. Ya pratik yanlışlar tasfiye edilip savunulan teorik hatta uygun bir pratik yaşama geçirilecek, ya da pratik kendini dayatıp teoriyi kendine uyduracaktır. Bu çerçevede denebilir ki, söz konusu olan pratikteki kısmi yanlışlar, belirleyici olmayan uyumsuzluklar ise, bunlar, dönem dönem yapılan geçmiş değerlendirmeleri ve buna uygun yöndeki rota düzeltmeleri ile giderilebilir ve teorik çizgi üzerindeki etkilerinin belirleyici bir düzeye yükselmemesi sağlanabilir. Ama bu yapılamazsa, tam tersine, savunulan teoriye aykırı nitelikteki pratikle uygunluk taşıyan yeni bir teorik çizginin ortaya çıkması da güçlü bir olasılık olur.

Bütünlüğü içerisinde ele alındığında saptamak gerekir ki, Kurtuluş'un çizgisi, sadece teorik-ideolojik metinlerde yazılanlar üzerinden değil, bu ideolojik-teorik hattı, pratik tecrübe ve girişimlerle yaşama geçirmeye çalışan binlerce militanın, on binlerce taraftarının ortaya koydukları mücadele pratiği üzerinden de gelişmiştir. Son tahlilde belirleyici olanın ortaya konulan pratik olduğu gerçeğinden hareketle, ideolojinin yaşama geçirilmesi, uygulanabilmesi için verilen mücadelenin sınıfsal dayanakları ve niteliği de bu değerlendirmenin bir parçasını oluşturur. Bu nedenle ortaya konulan pratiği, ideolojik-teorik hattın pratikte somutlanmasını nesnel bir değerlendirmeye tabi tutmak, onun doğru ya da yanlışlığını veya varsa eksikliklerini saptamak, bilimsel dürüstlüğü ve komünizmin gereği olduğu gibi, bizzat ortak bir amaç için yola çıkmış, hayatlarını bu amaca adanmış Kurtuluşçuların anılarına ve emeklerine saygının bir gereğidir.

Tekrar belirtmek gerekir ki, bu *geçmiş değerlendirmesi*, aynı zamanda, “Temel İlkelere” platformu çerçevesinde *Kurtuluş Sosyalist Dergisi*'ni çıkaranların ileri sürdükleri perspektifin ve bu doğrultudaki siyasi faaliyetin dayandığı tarihsel tecrübenin ifadesi ve anlatımıdır. Elbette, çeşitli farklılaşmalar ve parçalanmalar yaşanmış olmasına bağlı olarak, buradakinden farklı değerlendirmeler de yapılmıştır ve bugün de bunlar mevcuttur. Ancak bu değerlendirmelerin birbirlerinden farklılığının yanı sıra, hangi parçanın ya da çizginin Kurtuluş'un devamı olduğu ayrı bir sorundur. Siyasi bir çizginin sürekliliği koruduğu, geçmişin gerçek sürdürücüsü ve temsilcisi olduğu iddiası, öncelikle ideoloji alanında, işçi sınıfının iktidar ve

sınıfsız toplum mücadelesinin hedeflerini ifade etme düzeyinde kanıtlanmakla yükümlüdür. Bu anlamda, Kurtuluş çizgisinin temsilcisi olduğunu ileri sürmek için, bu hareketin çoğunluğunu kendi tarafında toplamış olmak gibi ‘nicel’ bir ölçüt, hiç de yeterli olmaz.

On binleri bir amaç doğrultusunda hareket ettirebilmiş, çeşitli düzeylerde örgütlenmelerini yaratabilmiş ve yüzlerce yoldaşını bu uğurda yitirmiş bir hareketin temsilcisi olduğunu ileri sürebilmek için, işçi sınıfının komünizm hedefine uygunluğun ve bu hedefe bağlılığın dışında sayısal bir ölçüt bulunmamaktadır. Üstelik ideolojik düzeye ilişkin olması bakımından ‘öznel’ olarak nitelenebilecek bu ölçüt, bir gün yeniden on binler, yüz binler harekete geçirilebiliyor, mücadeleye sevk edilebiliyor bile olsa, yine esas belirleyici, tayin edici faktör olacaktır.

Öte yandan, burada ulaşılan sonuçlar, bizzat bu sonuçlar doğrultusunda bir siyasi faaliyet yürütülmesi, komünist işçi partisinin inşasının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla gündemleştirilmektedir. Ortaya koyulan tarihsel tecrübenin, ileri sürülen tezlerin işçi sınıfı içinde karşılık bulması, işçi sınıfının öncülüğünü ve sınıfın çoğunluğunun desteğini kazanmak gibi bir hedefi ve zorunluluğu vardır. Bu amaçla hareketin çoğunluğunun tutumunu değil de bilimselliği ölçüt alan bu *geçmiş değerlendirmesini* bütün komünistlerin dikkatine sunarken, Kurtuluş'un özel tarihi içinde şu ya da bu oranda yer almış, çeşitli aşamalarda taraf olmuş herkesin de, bu değerlendirmeyi, tarihsel önyargıları bir yana bırakarak ve zamanın kazandırmış olması gereken soğukkanlılıkla, marksizm-leninizmin ışığında karşılamaları umudu da taşınmaktadır.

Bir hatırlatma olarak eklemek gerekir ki, burada esas olarak dönemin dünya ve Türkiye koşullarının, sosyalist hareketin genelinin anlatımına girilmediği gibi, Kurtuluş hareketinin tarihinin de birebir aktarılması, bütün olan bitenin sıralanması söz konusu değildir. Aksine, bu tarih hakkında, koşullar, olgular, yaşananlar bakımından büyük ölçüde bilgi sahibi olunduğu varsayılmaktadır. Bu çerçevede de, Kurtuluş tarihi en genel hatlarıyla ele alınmakta, tek tek olgulara ise belirleyici rol oynamaları ölçüsünde yer verilmektedir. Bu yüzden, savunulan komünist işçi partisi hedefiyle doğrudan bağlantılı başlıca konular olan *teorik temel tezler*, *hareketin sınıfsal bileşimi* ve *örgütsel yapı* başlıkları, bu değerlendirmede ağırlıklı olarak öne çıkmaktadır.

74-76: İLK BİRLİK ARAYIŞLARI

Kurtuluş hareketini oluşturanlar THKP-C hareketinden geliyorlardı. 1974'te

“Proletarya Sosyalistleri modern sanayi proletaryasının Sosyalizmin bilimi ile kucaklaşması için bilimi proletaryaya taşımak, ona kavratmak gibi bir görevle karşı karşıydılar. Bu, parti öncesi bütün hareketlerin en temel görevleridir. Proletaryanın devrimci partisinin oluşması hiç şüphesiz o ayrı ayrı yollardan yürüyen proletaryanın kendiliğinden hareketi ile Sosyalist hareketin birleşmesi ile ortaya çıkacaktır. Proletaryanın geniş yığınlar halinde Sosyalist hareketin saflarına katılmadığı, hiç değilse öncülerin proleter sosyalist hareket içinde yerlerini almadıkları bir ortamda proletaryanın devrimci partisinin oluşması mümkün değildir.

Tüm siyasi çalışmalarda olduğu gibi siyasi kampanyalarda da hareketin çalışmalarının ağırlığı modern sanayi proletaryası arasında olmalıdır. Fabrikalara ve özellikle etkinlikleri daha fazla olan büyük fabrikalara dönük çalışmalar kampanya çalışmaları içinde belirleyici olmalıdır.” (“Siyasi Kampanyalar”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 36, Ocak 1980, s. 26)

Kurtuluş, işçi sınıfının sosyalizmin bilimi ile kucaklaşması ve işçi sınıfının öncülerinin proleter sosyalist hareket içinde yerlerini alması ile partinin oluşmasını savunmasına rağmen, önüne koyduğu “modern sanayi proletaryası temeli üzerinde yükselecek olan proletarya partisi” hedefine ulaşamadı, işçi sınıfı partisinden oluşumunu sağlayamadı. Bunun nedenleri aranırken ipuçları, yukarıda aktarılan ve 1980 başında hareketin durumunu ve koşullarını yansıtan ‘işçi sınıfı hareketi ile sosyalist hareketin birleştirilmesi’ ifadesinde, yani ayrı ayrı işçi sınıfı hareketi ve sosyalist hareketten söz edilmesinde, daha somut olarak söylemek gerekirse, işçi sınıfı hareketinden ayrı biçimlenen bu sosyalist hareketin niteliğinde bulunabilir. Öncelikle göze çarpabilecek başka ipuçları ise, 71 hareketinin değerlendirilmesinin bazı –hatalı– yanlarından çıkarılabilir.

71 DEĞERLENDİRMESİ

Kurtuluş’un 71 hareketine ilişkin değerlendirmesinin esasını içinden geldiği THKP-C’nin çizgisinin eleştirisi oluşturuyordu. Bu özeleştiri, Kemalizm ve ‘öncü savaş’ olmak üzere iki ana başlıkta toplanıyordu.

THKP-C’nin Kemalizm’i ‘küçük-burjuvazinin en sol kanadının milliyetçilik tabanında anti-emperyalist tavır alışı’ olarak görüp müttefikler arasında saymasına karşı, Kurtuluş, Kemalizm’i, burjuva ideolojisi olarak tanımlamış ve bu konudaki yanlış bakışın başta ulusal sorun olmak üzere ittifaklar sorununda yanlış tutuma götürdüğünü saptamıştır.

“Kurtuluş Savaşına önderlik eden kişilerin sınıfsal kökenleri ne olursa olsun bu pek fazla önem arz etmemektedir. Burada önemli olan bu kişilerin ideolojik belirlemeleridir. Bu ideolojik yapının da burjuva ideolojisinden başka bir şey olmadığını görüyoruz. Bu i-

tir denilebilir.” (“Türkiye’de Devlet”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 9, Şubat 1977, s. 44-45)

Ayrıca devlet anlayışı açısından, her türlü zor ya da açık terörü faşizm olarak adlandıran kavrayışları çürütmek üzere Kurtuluş, devlet biçimlerini *örtülü* ve *açık* diktatörlükler olarak ayırt ettiği gibi, *faşizmin* de bilimsel temellere dayalı tanımını geliştirdi; burjuvazinin diğer açık diktatörlüklerinden belirleyici ayırım noktaları olarak, *tekeli burjuvazinin, proleter devrim koşullarında son çare olarak, faşist ideolojiyle yönlendirilen bir kitle hareketine başvurmaya* işaret etti.

“*kapitalist sistemin en son toptan savunma sisteminin* oluşturulması ... her ülkede ve her tarihsel dönemde faşist ideolojinin ve faşist diktatörlüğün değişmeyecek esas özelliğidir. ...

Faşizm, kapitalizmin, genel bunalımlarını yaşadığı, proletarya diktatörlüğünü tanıdığı bir dönemde, yani, kapitalist sistemin temel direği olan tekeli burjuvazinin can çektiği bir dönemde kendisine karşı ortaya çıkan alternatifle yüz yüze geldiğinde, varlığını bir müddet daha devam ettirebilmek, içine düştüğü krize bir ölçüde çare bulabilmek amacıyla, kendi etrafında toparlayabileceği bütün güçleri toparlayıp en güçlü bir biçimde savunma için yapılan her alandaki genel saldırıdır. Tekeli burjuvazi böylesine bir genel saldırıyı başlatabilmek ve sürdürebilmek için elbette ki, geçmiştekilerden daha farklı bir dünya anlayışını, örgütlenme ve mücadele biçimini yaratmak, geliştirmek zorunluluğu içerisinde. ... Tekeli burjuvazinin böyle bir manevraya olan ihtiyacı, daha önceki gerici hareketlerden farklı olarak, geniş bir kitle desteğiyle durumunu stabilize etmeğe, ilerici hareketi ezmeğe çalışmaktan doğar. Bu yanı faşizmin daha önceki gerici hareketlerden en ayırt edici olan yanındır. Kısacası elde varolan devlet güçlerinin yetemez bir duruma geldiğinde, bu gücün yeteneklerini aşan yeni bir koruma mekanizması kitle desteğiyle gerçekleştirilebilmektedir. Bu kitlenin kazanılması, harekete geçirilmesi ve muhafaza edilebilmesi de bir takım yeni araçları gerektirmektedir. Bu araçlardan biri, hakim sınıfların zaman zaman kullandıkları açık şiddettir. Ama şiddet bu kez de farklı bir biçimde kullanılır. Bu defaki açık şiddet uygulaması yalnızca devletin uyguladığı değil, bunun yanında doğrudan doğruya kitlelerin içerisinde yer alan faşist grupların kitleleri yıldırma, onlara kuvvet gösterisi yapma eylemleri biçiminde de ortaya çıkar. Bu şiddetin teorisinin yapılması gerekir. İşte farklı olan önemli bir yan burasıdır.” (“Faşizm Üzerine Notlar 2”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 16, Eylül 1977, s. 54-55)

ULUSAL SORUN

Kurtuluş’un Türkiye sosyalist hareketine marksizm temelinde müdahale ettiği diğer önemli bir başlık ulusal sorundu. Daha *Kurtuluş Sosyalist Dergi* çıkmadan bu konuda bir broşür yayınlanmıştı. Derginin ilk sayılarından itibaren de ulusal sorunda marksizmin temel görüşlerinin savunusuyla sosyal-şoven anlayışları mahkum eden bir çizgi geliştirildi. Öncelikle Kürt ulusal sorununun ve Kürdistan’ın

varlığı ve konumu saptanıyordu.

“Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda geri bir ekonomik yapı mevcuttur. Bu topraklarda Türk ulusundan ayrı bir ulus yaşamaktadır. Bu ulus, Kürt ulusudur ve yaşadığı bölgenin adı Kürdistan'dır. Türk ulusundan farklı olarak bu ulus milli ve demokratik haklardan hiç yararlanamamakta, varlığı bile kabul edilmemektedir. Kürdistan, bir sömürge statüsüyle Türkiye bütününe bağlıdır. (Kürdistan'ın öteki parçaları da genel nitelikleriyle aynı durumdadır. Yani Irak, İran ve Suriye'deki Kürtlerin durumu.)” (“Türkiye'de Ulusal Sorun Üzerine”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 2, Temmuz 1976, s. 36-37)

Kürdistan'a ilişkin 'sömürge' saptamasını Kurtuluş, bağımlı ülke ve sömürge kategorileri arasında ekonominin bağımsız gelişme olanaklarının bulunup bulunmaması açısından yaptığı ayrıma dayandıırıyordu.

“Eğer ulusal baskı altındaki bir halkın üzerinde yaşadığı topraklar –yani ülkesi– zorla ve o halkın iradesi dışında elde tutuluyorsa; zenginlikleri talan ediliyorsa ve ekonomisinin gelişmesi sömürgeci ülke ekonomisine göre biçimleniyorsa; diline, kültürüne, sanatına, taribi değerlerine şiddetli bir baskı uygulanıyorsa; orası bir sömürgeci. Orada sadece ulusal baskı yoktur, aynı zamanda sömürgeci baskı da vardır ve ikisi iç içe geçmiştir.

... Türkiye yarı-sömürge bir ülkedir, Kürdistan da onun sömürgeci.” (“Sömürgecilik Üzerine”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 6, Kasım 1976, s. 103)

Kürt ulusal sorununun çözümü konusunda ise, Kurtuluş, birlikte ya da ayrı mücadeleyi mutlaklaştıran değil, çözümü koşullara ve mücadelenin gelişimine bağlayan bir tutum aldı.

“Ya mücadelenin başını işçi sınıfının öncülüğündeki Türkiye devrimci hareketi çekecek, emperyalizmin ülkeden kovulması ve oligarşik diktanın yıkılmasıyla Kürt ulusunun kurtuluşu da gerçekleşecektir. Ya da Kürt ulusal kurtuluş mücadelesi, kendi bağımsızlık mücadelesini özgüleriyle ve ayrı mücadeleyle (aynı zamanda ayrı örgütlenmeyle) başarıya ulaştıracaktır.

...

Eğer, Türkiye işçi sınıfı hareketi ve gerçekten mücadeleye önderlik edebileceğini eylemleriyle ispatlamış bir devrimci partinin varlığı olsaydı, o zaman Kürt ulusal sorunu Türkiye devrimci hareketinin başarısına bağlıdır dememiz ve sorunu böyle değerlendirmemiz doğru olacaktı.

Tersi bir durum için, yani Kürt ulusal mücadelesi, ileri bir aşamada bulunsaydı ve Kürdistan'ın bağımsızlık hareketinin başarısı sağlanmadan Türkiye işçi sınıfı hareketinin güçlenmesi olanaksız olsaydı, o zaman da Kürt ulusal sorununun çözümü ayrı bir mücadeleyle gerçekleşecektir diye görüşlerimizi belirtmek en doğrusu olacaktı.

...

İlke olarak tek işçi sınıfı partisinden ve bu partide Türk ve Kürt sosyalistlerinin birlikte mücadelele-

... parti gücü, deneyi ile örgüt yapısı ne kadar zayıf ve deneysiz olursa olsun fabrikalarda örgütlenmek için olanca gücü ile çalışmak zorundadır. İlk örgütlenmesi gereken fabrikalar şüphesiz büyük, etkin fabrikalardır. Zaten bu iki nitelik genellikle iç içedir. İstisnai durumlar dışında, büyük fabrikalar bütün çevrelerinde etkin olan fabrikalardır. Böylesi fabrikaların giriştiği her eylem, yaptığı her iş çevresindeki küçük, orta fabrikaları da etkiler. Onları da peşinden sürükler.” (“Proletarya Partisinin Çalışma Tarzı”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 21, Şubat 1978, s. 62-63)

Partinin işleyişi demokratik merkezîyetçilik esasına oturtulurken bunun hizipli bir yapıyla uyuşmadığına değinilmişti.

“... proletaryanın devrimci partisi hiziplerin varlığı ile bağdaşmaz. Parti kararları, partinin demokratik-merkezîyetçi işleyişi içinde alınır. Azınlık çoğunluğa uymak zorundadır.” (“Proletaryanın Devrimci Partisi Üzerine Genel Bir Yaklaşım”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 11, Nisan 1977, s. 50)

Kurtuluş, partinin çalışmalarının çeşitliliğini vurgularken çalışmanın sürekli kılınmasının zorunluluğunu saptıyordu.

“Siyasi mücadelenin biçimleri ve alanı sınırsız bir yaygınlığa sahiptir. Parti örgütünün siyasi çalışmasının olmadığı, olmadıği bir dönemin varlığı mümkün değildir. Parti her dönemde her şart altında günün özgün sorunlarından kalkarak kısmi veya genel kampanyaları örgütlemek ve bütün teşkilatını bu kampanyalar çevresinde harekete geçirmek durumundadır.” (“Proletarya Partisinin Çalışma Tarzı”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 21, Şubat 1978, s. 58)

Çalışmanın sürekliliğinin sağlanabilmesi bakımından, “Parti Çalışmasının Esası Gıçlılıktır” ara başlığı altında, partinin çalışma tarzının yasal ve yasadışı çalışmayı birleştirmesi gerektiği ortaya konuyordu.

“Leninist parti bütün çalışma biçimlerine (legal - illegal) girebilen, bu iki çalışmayı bir arada yürütebilen bir örgüttür. Böylesi esnek bir yapıya sahip olmalıdır.

... Genellikle yapılan hata (veya saptırma demek daha doğru olur) gizli çalışmanın göz ardı edilmesi ve legal çalışma ile illegal çalışmayı birbirlerinden kesin olarak ayırmaktır. Legal ve illegal parti diye iki farklı parti yapısı, parti anlayışı ileri sürmek, dolayısıyla iki farklı çalışma tarzı getirir. Yanlış olan da budur.

Legal parti, ya da illegal parti diye iki farklı proletarya partisi anlayışı yoktur. Proletaryanın siyasi örgütlenmesinin bir tek biçimi vardır. Her türlü çalışma biçimini bir arada yürütebilen, birinden diğerine geçebilen, birinden diğerine daha çok önem verebilen bir partidir bu.” (“Proletaryanın Devrimci Partisi Üzerine Genel Bir Yaklaşım”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 11, Nisan 1977, s. 46)

Kurtuluş, en önemli özelliklerini sıraladığı partinin oluşumu için ise, sosyalizmin işçi sınıfı ile birleştirilmesinin gerektiğini ifade ediyordu.

enternasyonalist niteliğine de işaret ediyordu.

“... proletarya partisi devrimci proletarya enternasyonalinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Sadece ülke proletaryasının örgütü değildir, o, dünya proletarya ordusunun, enternasyonal proletarya hareketinin bir parçası, bir bölümüdür. Sadece kendi ülkesinin burjuvazisine ya da kendi ülkesindeki emperyalizme karşı değil, tüm dünya çapında emperyalizme karşı savaşmalı, tüm dünya çapında burjuvaziyi yenmeye çalışmalıdır.” (“Proletaryanın Devrimci Partisi Üzerine Genel Bir Yaklaşım”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 11, Nisan 1977, s. 41)

Leninist parti anlayışının 2. Enternasyonal'den ayrımını çizerken Kurtuluş, içine pasif yığınların doldurulduğu parti anlayışının karşısına işçi sınıfının profesyonel devrimci, öncü kesiminden oluşan partiyi çıkartıyordu.

“... revizyonistlerle leninistler arasındaki temel fark, parlamento için örgütlenmiş geniş bir yığın örgütü (herkesin içine doldurulduğu bir parti) ile öncülerden, profesyonel devrimcilerden oluşan bir partiydi. Yığınsal görünümlü ama kof bir parti ile dar görünümlü ama yığınsal bir parti arasındaki farktı.” (“Proletaryanın Devrimci Partisi Üzerine Genel Bir Yaklaşım”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 11, Nisan 1977, s. 43)

Yine Lenin'e referansla, parti üyeliğinin ölçütleri, programın kabulü ve aйдat ödenmesinin yanı sıra bir organda yer alınması, dolayısıyla düzenli her günlük parti çalışmalarına katılınması olarak tanımlanıyordu.

“Bir devrimcinin *proletarya partisi* üyesi olabilmesi için ilk şart partinin programını benimsemesidir. Ancak bu parti üyeliği için yeterli değildir. Programın kabulü marksizm-leninizmin kabul edilmesidir. Komünist olma arzudur. Ama parti sadece marksist-leninistlerin, komünistlerin birliği değildir. Bundan daha ötede bir yapıdır. Komünistlerin eylem birliğidir. Eğer program düzenli bir biçimde her günlük çalışmalarla hayata geçirilmiyorsa, bu yönde bir çalışma yoksa, bu takdirde partinin hayatı son bulur. Ve, eğer üye partinin her günlük çalışmalarına düzenli olarak katılmıyorsa bu takdirde böyle bir üyenin yaptığı sadece marksizm-leninizmi kabul etmek ama onu hayata geçirememektir.

... Leninist parti anlayışına göre, her üye bir parti organında yer almalıdır. *Proletarya partisinin* üyesinin görevi bağlı olduğu parti organı aracılığı ile partinin düzenli çalışmalarına katılmaktır.” (“Proletarya Partisinin Çalışma Tarzı”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 21, Şubat 1978, s. 52-53)

Partinin temel organları olarak ise, fabrika ve işyeri örgütleri gösteriliyordu.

“Partinin bütün örgütlenmesinin temel taşları fabrikalar ve fabrikalardaki komiteler olmalıdır. *Proletarya partisi* sınıfın örgütlenmesini en sağlam ve en güçlü bir biçimde en kolay fabrika, işyeri esasına göre yapacaktır.

... fabrika komiteleri partinin çekirdek örgütlenmesidir.

rinden yana olmamız, yukarıda söylediklerimizle çelişen bir şey değildir. Mücadele, en doğru ve en tutarlı çözümlü ortaya çıkaracaktır.” (“Türkiye'de Ulusal Sorun Üzerine”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 2, Temmuz 1976, s. 56-58)

Ulusal soruna bağlı olarak Kurtuluş, örgütlenme alanında da özerk yapı ve *seksiyon* kavrayışını geliştirdi.

“Ortak örgütlenme - PARTİ'nin Kürdistan'daki kolu, Kürdistan'daki devrimcilerin yönetiminde bulunacak ve kendi içinde özerk bir yapıya sahip olacaktır. Bu özerk yapı, kendi somut koşullarından kaynaklanan, parti genel programına bağlı bir biçimde ayrı bir programla karakterize olacaktır. Partinin bu kolu, sömürge koşullarında mücadele edeceği için hedefleri, sınıf mevzilenmesi, taktik sorunları vb. her şeyi ile sömürgeci ülkede verilen mücadeleden farklılıklar taşıyacaktır.” (“Kürdistan Tarihi ve Kürt Ulusal Hareketleri Üzerine Bir Yaklaşım”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 27, Eylül 1978, s. 42)

DEVİRİM

Kurtuluş programatik olarak, görevleri öncelikle *emperyalizmden bağımsızlık, feodal kalıntıların temizlenmesi* ve *Kürt ulusal sorununun çözümlenmesi* olan ‘demokratik devrim’ saptaması yapıyordu.

“demokratik devrimimizin *başlıca* görevleri emperyalizme bağımlılığın çözülmesi, onun gericiliğinin sağlam dayanaklarından feodal kalıntıların temizlenmesi ve ulusal sorunun çözümlenmesidir, diyoruz.” (“Demokratik Devrim”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 7, Aralık 1976, s. 23)

Aradan geçen süre içinde Türkiye'nin koşullarının, nüfusun sınıfsal bileşiminin değişimine bağlı olarak söz konusu stratejik saptamanın da yenilenmesi, mevcut koşullara uygun biçimde değiştirilmesi gerekir. Ancak bunun yanı sıra belirtmek gerekir ki, ileri sürüldüğü tarihte de bu saptamanın sosyo-ekonomik koşulların bir incelenmesine dayandırılmış olmaması bir eksikliği ifade ediyordu. Bu eksiklik, program çalışmasının ilerlememesi, hatta ‘programın hayatın içinden doğması’ gibi bir yaklaşımla kendiliğindenliğe terk edilmesi biçimini alıyordu.

Somut koşulların incelenmesine yönelik araştırma çalışmalarının eksikliğine karşın, devrim perspektifinde marksist temeller savunuluyor, reformlar devrimci mücadelenin yan ürünleri olarak alınıyordu.

“burjuva demokratik özgürlükler devrim hedefine yönelik kavganın kazanımlarıdır. Ve bu tür kazanımlar devrimci kavgamızın yan ürünleridir.” (“Demokratik Devrim”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 7, Aralık 1976, s. 19)

Demokratik devrimin görevlerini sayarken kullandığı “bağımsızlıkçı anti-kapitalist” ifadesini açıklarken ise Kurtuluş, *kesintisiz devrim* anlayışını vurgulu-

yordu.

“Devrimin kesintisizliği mantığı içerisinde nasıl ki, Büyük Ekim Devrimi geçerken burjuva demokratik görevleri yerine getirmişse, aynı mantık içerisinde bizim burjuva demokratik devrimimiz de geçerken, kesintisizlik içerisinde, sosyalist görevlerin bir kısmını yerine getirebilecektir. Bunun başka türlü olması da mümkün değildir. Eğer siyasal iktidar ele geçirilir de, işbirlikçi tekellerin yerine sosyalist üretim ilişkileri geçirilmezse, ve bu soruna bugünden bu muhtevayla bakılmazsa, bağımsızlık havaya gider. Proletaryanın bakış açısı ancak bunlara el koymak şeklinde olabilir, başka türlü yoktur. Görülüyor ki, bugün bağımsızlık için verilmekte olan mücadele aynı zamanda, işbirlikçi kapitalizme karşı da zorunlu olarak yönelmek durumundadır. Bu sonuç anti-kapitalist bir mücadele verdiğimizden dolayı değil, verdiğimiz bağımsızlık mücadelesinin, Türkiye'nin siyasal ve ekonomik yapısından dolayı, zorunlu olarak tekellerin ekonomik ve siyasal iktidarlarına yöneliyor olmasından doğmaktadır. Dolayısıyla bağımsızlık mücadelesi burjuva demokratik özlü bir mücadele olmasına rağmen, kendiliğinden –Türkiye koşullarında– bağımsızlığa yönelmiş bir sınıfsal mücadeleyi ortaya getirmektedir. Emperyalizme bağımlılık yaratan kapitalist üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması devrimin ana görevlerinden biri, en ağırlıklı olanı durumuna gelmektedir. Bu iyidir. İyidir, çünkü sosyalist devrime ilerleyebilmek için sağlam dayanaklar yaratmaktadır.” (“Program, Strateji ve Önümüzdeki Devrimci Adım”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 28, Ekim 1978, s. 17)

SOVYETLER BİRLİĞİ - SOSYALİZM

Kurtuluş hareketinin de sonunda ayrı bir hareket olarak doğduğu süreçte, Türkiye sosyalist hareketinin çeşitli gruplara ayrılıp şekillenmesinde başta gelen bir etken, *Sovyetler Birliği değerlendirmesi* ve bu temelde SBKP - ÇKP çatışması karşısında alınan tutumdur. Kurtuluş da bu konudaki tutumunu ifade etmek üzere, daha *Kurtuluş Sosyalist Dergi* çıkmadan “Sosyal Emperyalizm mi, Büyük Han Şovenizmi mi?” başlıklı bir yazı yayınlamış, politikasında öncelikli rol oynayan ‘birlik’ çizgisini de, Sovyet ve Çin politikalarına karşı çıkma ve birliği iki kampın dışındakiler arasında arama tavrına oturtmuştur. Sovyetler Birliği'nin karakteri ve ‘sosyal-emperyalizm’ tartışmalarına ilişkin olarak ise, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'de yedi sayı süren “‘Sosyal Emperyalizm’ Teorisi (!) ‘Yeni’ Narodnizmin Teorisi” başlıklı yazıda kapsamlı bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

‘Sosyal-emperyalizm teorisi’ savunucularıyla, Sovyetler Birliği'nin tarihsel gelişimini ele alarak tartışma yürüten yazı, Sovyetler Birliği'nde kapitalizme geri dönüş olamayacağı sonucuna varıyordu. Bugün gelinen noktada, Sovyetler Birliği'nin yıkılarak kapitalizme dönülmesiyle bu öngörünün tersinin gerçekleşmesi

sadece teorik düzeyde bir soyutlamanın verileri ile oluşturmak ve ‘sosyalizmden geri dönüş olmaz’ teorik saptamasını mutlaklaştırmak, yaşanan pratik deneyimin özgünlüklerini yeterince önemsememeyi, gözden kaçırmayı ve özel koşulların bir araya gelmesi halinde sürecin pratik olarak evrilebileceği farklı veçheleri ve en nihayetinde geri dönüşün mümkün olabileceğini göz ardı etmeyi getirmiş olsa da, burada savunulan sosyalizm anlayışının yanlış olduğu sonucu çıkartılmayacağı gibi, bütün bunlar marksizm temelindeki teorik saptamaların değerini de kaybettirmez.

PARTİ

Kurtuluş, ayrı bir siyasal hareket olarak ortaya çıkarken “modern sanayi proletaryası temeli üzerinde yükselecek olan proletarya partisi” hedefini önüne koymuştu. Yaşadığı tarihsel süreçte, Kurtuluş'un ne kadar bu hedef doğrultusunda ilerlediği, buradaki değerlendirmenin en önemli konusudur. Bununla birlikte bu noktada vurgulamak gerekir ki, Kurtuluş, gerçekleştirilen pratikle örtüşme de, örgütlenme ve parti konusunda marksizmin saptamalarını ileri sürdü; işçi sınıfı partisinin temel özelliklerine ilişkin görüşler ana başlıklarıyla *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'de yer aldı.

Savunduğu partiyi, öncelikle, işçi sınıfının diğer sınıflardan bağımsız örgütü olarak tanımlayan Kurtuluş, bunu, işçi sınıfının varolan toplumdaki nitelik ve misyonuna, sosyalizm ve sınıfsız toplumu sadece işçi sınıfının kurabileceğine dayandırıyordu.

“Proletaryanın devrimci partisi ise, içinde proletaryanın örgütlendiği, proletaryanın ideolojisi ile donanmış, onun iktidarını amaçlayan ve iktidara geldiğinde onu koruyan bir araçtır. Diğer sınıflardan, onların ideolojilerinden bağımsız olarak örgütlenmiş bir partidir. Proletarya partisinin ‘devrimci’ karakterini ise marksizm-leninizm ile donanmış olması oluşturmaktadır.

Partinin gerçekten bir proletarya partisi olması, özellikle yapısal ama daha da önemli olarak, bir program meselesidir.” (“Proletaryanın Devrimci Partisi Üzerine Genel Bir Yaklaşım”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 11, Nisan 1977, s. 31-32)

“Çağımızda Devrimci Parti'nin ilk ve temel özelliği bu partinin proletaryanın partisi olmasıdır. Çünkü çağımızda sonuna kadar devrimci olan tek sınıf proletaryadır. Sadece proletarya sosyalizme geçiş ve sınıfsız toplumu kurmak için savaşıyor. Sosyalizm ve sınıfsız toplum sadece proletaryanın özlemidir.” (“Proletaryanın Devrimci Partisi Üzerine Genel Bir Yaklaşım”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 11, Nisan 1977, s. 34)

Kurtuluş, işçi sınıfının devrimci partisinin diğer temel özelliklerinin yanı sıra

ni? Narodnizmin Teorisidir - 6", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 25, Haziran-Temmuz 1978, s. 55-

6)

Sosyalizme zarar veren, komünizmin üst evresine geçişi sağlamayan, toplumsal hareketin önünde engel oluşturan revizyonizmin hakim olduğu durumun ise, işçi sınıfı tarafından ortadan kaldırılacağı öngörülmektedir.

"Toplumsal hareketin önündeki bu engel, proletarya tarafından ortadan kaldırılır; ancak, sosyalist toplumda uzlaşmaz sınıf çelişkileri olmadığından, bu engelin ortadan kaldırılması, proletaryanın ideolojisinin hakim kılınması mücadelesiyle olur." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisidir - 3", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 64)

"Sosyalist toplumda, partinin sınıfın gerçek önderi olma durumunu kaybetmesiyle devletin sınıf karakteri arasındaki çelişki, sonuçta uygunluğa dönüşmek zorundadır. Böyle bir durum uzun süre devam edemez." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisidir - 3", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 65-6)

Ancak, tarih bu beklentiye uygun ilerlemedi; işçi sınıfının revizyonizmin hakiyetine son verip yeniden komünizmin önderliğini sağlaması gerçekleşmedi. Bu durumda, belirleyici olarak revizyonizm engeli nedeniyle, komünizmin üst evresine ilerleyemeyen sosyalizm yıkıldı, kapitalizme geri dönüldü. Kurtuluş'un Sovyetler Birliği'ndeki yıkım ve geri dönüş konusundaki yanlışında ise, işçi sınıfının revizyonizmin hakiyetine son vermesi beklentisinin mutlaklaştırılmasının önemli payı görülebilir. Bununla birlikte, –eğer, örneğin Marx ve Engels'in bir dönemdeki devrim beklentilerindeki yanlışlarının onların teorik tezlerinin değerini düşürmediğiyle bir benzetme yapılabilirse– bu politik yanlışının Kurtuluş'un komünizme geçiş sorununa ilişkin bir dizi teorik saptamasının önemini azaltmadığı kabul edilebilir.

Tartışmada o günkü tutumlar açısından 'sosyal-emperyalizm' tezini ileri sürenler, halihazırda geri dönüşün tamamlandığını ileri sürmekteydi. Bu tezin karşısında, kapitalizme geri dönülmesinin değil, komünizmin üst aşamasına giderken bazı ciddi engellerle karşılaşılmasından kaynaklanan sorunların söz konusu olduğunu ileri süren Kurtuluş, Sovyetler Birliği'ndeki revizyonist sapmaya karşın, işçi sınıfı hareketinin bu sapmayı alt edeceğini ve bu engeli ortadan kaldıracağını öngörmüş, ancak teorik düzeydeki analizlerini mutlaklaştırma yanlına düşmüştür. Bu konuda mutlakçılığa düşmüş olması nedeniyle de politik öngörüsünde yanlışmıştır.

Sonuç olarak, geri dönüşün tamamlandığını ve Sovyetler Birliği'nin niteliğinin 'sosyal-emperyalist' olduğunu savunan çizgilerle yapılan tartışmada, karşı görüşü

nedeniyle, bu konuda bir eleştirinin, özeleştirin gerekliliği tartışmasıdır. Bununla birlikte, söz konusu yazının bir politik tutumu savunmaktan öteye, geniş bir kapsama sahip olması, farklı bir değerlendirmeyi de gerektirmektedir.

Yaşanan tarih karşısında bir yanlış oluşturan, 'Sovyetlerin kapitalizme geri dönemeyeceği' biçimindeki politik saptamanın yanı sıra, yazıda, sınıfların ortadan kaldırılması mücadelesi süreci konusunda, *kapitalizmden komünizme geçiş, proletarya diktatörlüğü, sosyalist ekonomi, sosyalizm ve komünizm* gibi temel başlıklara ilişkin bir dizi teorik tez yer almaktadır. Burada belirtmek gerekir ki, geri dönüş konusundaki politik yanlış, bu yazının, marksizmin komünizm hedefi doğrultusundaki teorik tezlerini savunusunu gölgelememelidir; Sovyetler Birliği'nin karakteri tartışması içinde ileri sürülen teorik saptamaların politik bir yanlış ile sonuçlanmış olması, teorik savunusunun dayanaksızlığını ya da marksist-leninist literatüre aykırılığını göstermez.

Yazıda geri dönüş sorununun tartışılması, kapitalizmden komünizme geçiş sorununa dayandırılmakta, komünizmin *alt* ve *üst* evreleri ayırt edilerek sosyalist ekonominin kuruluşunun belirleyici önemine işaret edilmekteydi.

"Sosyalist ekonominin tarımda, sanayide ve ticarete hakim olması ve dolayısıyla, kapitalist ekonomiyi *yeniden* üreten maddi şartlarla birlikte kapitalist ekonominin tasfiye edilmesinden sonra; ya da bir başka deyişle, komünizmin 'ilk' evresine ulaşılmasından sonra (ekonomik ve toplumsal anlamda), *ekonomik zorunluluk*, toplumun komünizmin 'üst' evresine hareketi yönündedir. Kapitalizme geri dönüş mümkün değildir." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisidir - 2", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 21, Şubat 1978, s. 35)

Tartışmanın, marksizmin komünizme geçiş sorununa ilişkin görüşlerine dayandırılmasına bağlı olarak, yazıda, sosyalist devrimden komünist topluma kadar bir dizi konuda marksizmin temel tezleri savunulmuştur. Komünizm hedefine ulaşılmasının yolu olan sosyalist devrimin işçi sınıfının eylemiyle gerçekleştirilmesi, bu sınıfın maddi özelliğinden kaynaklanan misyonuna bağlanmaktadır.

"Proletarya, zincirlerinden başka kaybedeceği bir şeyi olmayan, tarihin tanıdığı en devrimci sınıftır. Bundan dolayı, genel olarak üretim araçlarının özel mülkiyetine ve özel olarak da kapitalizme karşı ekonomik, kültürel, ideolojik ve siyasal alanlarda mücadeleyi *sonuna kadar* götürebilecek tek sınıftır." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisidir - 3", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 50)

İşçi sınıfının devrimi, sosyalist devrim, burjuva devletin parçalanmasından komünizmin üst evresine kadar sürecek bir eylem olarak tanımlanmaktadır.

"Proletarya, devrimin objektif zorunluluğunun bir sonucu olarak burjuva devlet cihazi

zını parçalar, proletarya diktatörlüğünü kurar.* Böylece komünizmin 'üst' evresine dek sürecek olan devrimi *başlatır*. Sömürücü sınıfları, sosyalist ekonomiyi ulusal ekonomide hakim kılarak tasfiye eder; bu sınıfların kalıntılarını ve şehir - kır, kafa emeği - kol emeği çelişkilerinden kaynaklanan *işçi sınıfı*, *köylü sınıfı* ve *aydınlar* arasındaki farklılıkları; söz konusu çelişkileri çözmek, komünist bilinci yerleştirmek ve üretici güçleri geliştirmek suretiyle tasfiye eder.

* Proletarya bunu kendiliğinden bir şekilde değil, somut şartların somut tahlili ve marksizm-leninizm temeline dayanan bir siyasal parti öncülüğünde yapabilir. Proletaryanın siyasal hareketi olmaksızın devrim mümkün değildir." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisi - 2", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 21, Şubat 1978, s. 43)

Kapitalizmden komünizme geçiş kavramı tartışılırken geçişin iki ayrı anlamı üzerinde durulmuştur.

"*Kapitalizmden komünizme geçiş* kavramı, bir 'siyasal geçiş dönemi' kavramı içerir ki, bu dönem; proletaryanın burjuva devlet cihazını parçalayıp, yerine kendi devlet cihazını kurmasından başlayarak, komünizmin 'üst' evresine dek varlığını sürdüren *proletarya diktatörlüğü* dönemidir. Proletarya diktatörlüğü dönemi, kelimenin ekonomik anlamında bir 'geçiş'e de karşılık gelir ki, bu dönem; kapitalist ekonomi ile sosyalist ekonominin yan yana bulunduğu ve sosyalist ekonominin, ulusal ekonominin (sanayi - tarım - ticaret) bütün alanlarında hakim olmasına dek süren, 'sosyalist ekonominin kapitalist ekonomiyi tasfiye etmeyi kendisine iş edindiği' (Stalin) dönemidir." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisi - 2", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 21, Şubat 1978, s. 14)

Geçişin bu iki anlamına dayanılarak da komünist toplumun iki evresinin birbirlerinden ayrımı konulmaktadır.

"*Kapitalizmden komünizme geçiş*, bir üretim biçiminden bir başka, DAHA YÜKSEK üretim biçimine geçiştir. Komünist toplum, *kendi içerisinde* toplumsal üretimin ve değişimin gelişiminin belirlediği iki evreye ayrılır: Kapitalist toplumdaki çıkmış bulunduğu biçimiyle komünist toplum, ya da, komünizmin 'ilk' ya da 'alt' evresi, SOSYALİST TOPLUM; kendine özgü temeller üzerinde gelişmiş bulunan, ya da sosyalist ekonomi temelleri üzerinde gelişmiş bulunan komünist toplum, komünizmin 'üst' evresi." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisi - 3", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 22)

Buna bağlı olarak komünizmin alt evresine, sosyalizme geçiş, sosyalist ekonominin kuruluş süreci olarak anlatılmıştır.

"Sosyalist ekonominin kurulması ve sömürücü sınıfların kendilerini ve ekonomilerini *yeniden üreten* koşulların ortadan kaldırılması *süreci*; *üretim araçları üzerindeki özel mülkiyete* son verilmesi ve onun yerine *üretim araçlarının toplumsal mülkiyetine geçilmesi* temeli üzerinde, *tüm toplumsal ekonominin örgütsel yeniden kuruluşu sürecidir*. Bu sürecin tamamlanması ile komünizmin 'ilk' evresine ulaşılmış olur." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teo-

maktadır.

"Savaş dönemi sırasında askeri önderliğin ön plana çıkması ve savaş komünizmi sistemi, parti organlarının politik önderlik organları, mücadeleci ve öz-inisiyatiften kaynaklanan örgütler olma durumlarını bir ölçüde gevşetmiş ve ön plana geçmiş olan emir-kumanda zinciri parti örgütlerinin yetki çerçevesinde hareket etmeleri gibi bir olumsuzluğu getirmiştir.

Savaşın bitiminde Sovyetler Birliği'nde Sosyalist Anavatanın emperyalist işgale karşı savunulması başarıyla uygulanmış, ancak savaş, Sovyetlere pek çok şey kaybettirmiştir. ... maddi kayıpların yanında çok sayıda parti militanı faşistlere karşı mücadelede hayatını kaybetmiş, partinin ideolojik ve politik çalışması bir ölçüde gevşemiştir." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisi - 7", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 26, Ağustos 1978, s. 33)

Sovyetler Birliği'nde revizyonizmin ekonomist niteliği saptanmakta ve başvurduğu 'ekonomik reform'larla komünizmin üst evresine ilerleyişe zarar verdiği vurgulanmaktadır.

"Ekonomi reformu' ve buna yön veren çizginin politikası; Sovyet toplumunun komünizme dönüşümünü salt bu 'reformun' başansına bağladıkları içindir ki, toplumun komünizme hareketi sorununun salt ekonomik değil, aynı zamanda politik bir sorun olduğunu kabul etmemekte, ya da bir başka deyişle, politik yaklaşımın önemini göz ardı ederek ekonomizme düşmektedirler.

Toplumsal hareketin ortaya çıkardığı sorunlarla ilgili olarak revizyonist Sovyet ideologları; proletaryanın bağımsızlığını, bilinçliliğini ve inisiyatifi geliştirerek komünist kuruluş çabası içine sokmak yerine, 'ekonomi reformu'nun sorunu çözeceğini ve toplumun 'komünizme dönüşen', 'bütünlümlü toplum' olduğunu söyleyerek bürokratik bir yaklaşımla sorunları çözebileceklerini sanmaktadırlar. Bu ise, proletaryanın bilinçliliğinin, bağımsızlığının ve inisiyatifi gelişmesinin frenlenmesi demektir.

'Ekonomi reformu' ile Sovyet ideologları, sosyalist ekonominin ortaya çıkardığı ve çığırmağa devam ettiği muazzam kaynakları (örneğin, genişletilmiş yeniden-üretimin zorunlu kaynağı üretim araçları üretiminin ulaştığı dev boyutlar, planlı işleyiş, kolektif çalışma vb.) toplumun komünizme hareketi doğrultusunda kullanamamakta ve bu kaynakları günün işleyişi içerisinde çarçur etmektedirler.

Bugün Sovyetler Birliği'nde 'ekonomi reformu' ve buna yön veren çizginin politikası; toplumun sosyalizmden komünizme geçiş dönemiyle ilgili olarak çözmek zorunda olduğu sorunları ve güncel problemleri birbirleriyle bağlantılı bir şekilde ve ikincileri birincilere göre ele almadığı içindir ki, bugüne 'hizmet edip' geleceğe ilişkin hiçbir tutarlı ve devrimci görüş getirmediklerinden, sorunları çözememekte ve bugünkü yapıya da birçok zarar vermektedir. Sovyet toplumunun komünizmin 'üst' evresine hareketi her şeyden önce komünistlikle ilgili doğru bir yaklaşımın getirilmesine bağlıdır." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Ye-

askeri saldırı ile, yani, restorasyon yoluyla mümkündür. Revizyonist parti aracılığıyla sürdürülen bir proletarya diktatörlüğü, esas olarak toplumun, komünizmin 'üst' evresinde olumsuz etki yapar. Birçok maddi ve manevi kaynağın israf ve tahrip olmasına, birçoğunun gelişmemesine, birçok noktada da oransız bir gelişmeye neden olur." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisidir - 3", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 64)

Revizyonizmin iktidarının, burjuvazinin iktidarıyla özdeşleştirilmesine karşı çıkılıp toplumun ileriye doğru hareketine hizmet etmemesi üzerinde durulmaktadır.

"Proletaryanın iktidarı eline aldığı ve henüz toplumun komünizmin 'ilk' evresine ulaşmadığı dönemde (koşulların kapitalizmden komünizme geçişin 'ekonomik' anlamda sürdüğü dönem olduğunu varsayarsak) revizyonizmin iktidarı, proletaryanın burjuvaziye karşı yürüttüğü mücadelenin ve sosyalizmin kuruluşu çabasının zayıflaması, kapitalizme geri dönüş için varolan koşulların çoğalmasından anlamına gelir. Fakat Mao'nun dediği gibi burjuvazinin iktidara gelmesi anlamına gelmez.

Komünizmin 'ilk' evresine ulaşmış bir toplumda (koşulların bu olduğunu varsayarsak) revizyonizmin iktidarı, toplumun komünizmin 'üst' evresine hareketi üzerinde olumsuz etkide bulunur." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisidir - 7", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 26, Ağustos 1978, s. 13)

Revizyonizmin maddi temeli de işçi sınıfının saflarındaki değişimle açıklanmaktadır.

"Proletarya saflarına kapitalizmde olduğu gibi yalnız iflas etmiş 'küçük patron'lar, aydınlar, köylüler değil, aynı zamanda bizzat proletarya tarafından mülksüzleştirilmiş olan burjuvalar da katılmışlardır. Bütün bunlar, burjuva ve küçük-burjuva görüşleri proletarya partisine taşıyan unsurlardır. Proletaryanın nihai hedefi olan, toplumun komünizmin 'üst' evresine ulaştırılması mücadelesinde her dönüm noktasında işçi sınıfının içindeki bu farklı tabakaların görüşlerinde, ruhsal durumlarında, alışkanlıklarında ortaya çıkan farklılıklar belirli görüş ayrılıkları şeklinde parti içinde ortaya çıkarlar. Proleter ve proleter olmayan sınıflardan gelen unsurlardan oluşan işçi sınıfı içindeki çeşitli tabakaların bu davranışlarının, düşüncelerinin kökeninde kapitalizm vardır. *Komünizmin 'ilk' evresine ulaşmış olan bir toplumda proletarya partilerinde ortaya çıkan sapmalar kapitalizmin insan düşüncesindeki kabullerinin ifadesidirler.*" ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisidir - 7", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 26, Ağustos 1978, s. 19)

Komünizme geçiş sorununun içerdiği bir dizi başlıkta marksizmin formülasyonlarının savunulması temelinde, Sovyetler Birliği'nin durumu da incelenmektedir. Sovyetler Birliği'nde revizyonizmin gelişimi, savaş döneminde – maddi kayıpların yanı sıra– ideolojik ve politik çalışmanın gevşemesine bağlan-

risidir - 3", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 28-9)

Üretim araçlarının toplumsallaştırılması ve sosyalist ekonominin kurulmasının aracı ise proletarya diktatörlüğü olarak saptanıyordu.

"Proletarya kendi sınıf çıkarları için, sömürüye ve sınıflara son vermek ve toplumu komünizmin 'üst' evresine ulaştırmak için, burjuva devleti parçalar, proletarya diktatörlüğünü kurar. Proletarya bu araç yardımıyla; burjuvaziye ezer, BÜTÜN öteki sınıfların kapitalizme geri dönüş yolundaki BÜTÜN çabalarını bastırır. Proletarya, iktidarını kalıcı kılmak, sömürücü sınıfları tasfiye etmek, emekçi halka gerçek özgürlüğü ve demokrasiyi sağlamak ve komünist toplumun 'kendine özgü temellerini' oluşturarak, toplumu, komünizmin 'üst' evresine ulaştırabilmek için yeni ve modern bir teknik temel üzerinde ÜRETİMİ YENİDEN ÖRGÜTLER." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisidir - 3", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 23-4)

Sovyet revizyonistlerinin 'barışçıl geçiş' tezleri gibi, 'sosyal-emperyalizm' tezi savunucularının 'kararnameler, yasalar ya da tezler kabul edilmesiyile' devlet tipinin değişeceği iddiaları, sınıf mücadelesi ve marksist devlet anlayışı temelinde eleştirilmektedir.

"Proletarya diktatörlüğü; kararnameler, yasalar veya 'tezler' kabul ederek kurulamayacağı gibi, ortadan da kaldırılamaz. Böyle bir şeyi iddia etmek, aynı zamanda, sınıf mücadelesini reddetmek demektir. Devlet, sınıf ve sömürü arasındaki diyalektik ilişkiyi şekilsizleştirmek demektir." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisidir - 2", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 21, Şubat 1978, s. 26)

Bu doğrultuda, proletarya diktatörlüğü, 'sosyalist devlet tipi' olarak konulmaktadır.

"Proletarya diktatörlüğü, 'örgütlenmiş sınıf olarak proletarya' anlamına gelir. Bu devlet tipi, üretim araçlarının sosyalist (toplumsal) mülkiyeti temelinde yükselen sosyalist ekonomiye ve sınıf olarak proletaryaya dayanmaktadır. Yani, bugün hiçbir hükümet değişikliği Sovyetler Birliği'nde, devletin *sosyalist devlet tipinde* veya proletarya diktatörlüğü *özünde* olması gerçeğini değiştirmez." ("Sosyal Emperyalizm' Teorisi (!) 'Yeni' Narodnizmin Teorisidir - 3", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 61)

Proletarya diktatörlüğü tarafından sosyalist üretimin örgütlenmekte olduğu sosyalizme geçiş dönemi ise, sosyalist ekonomi ile önceki ekonomi biçimlerinin bir arada buldukları bir süreç olarak anlatılmaktadır.

"Proletaryanın, burjuva devleti parçalayarak kendi devrimci diktatörlüğünü kurması proletarya devriminin *başlangıcıdır*. Sosyalist ekonominin hazır biçimleri ya hiç yoktur ya da hemen hemen yoktur. Sosyalist üretim ilişkileri kapitalizmin bağrında gelişmemişlerdir. Stalin'in deyişiyle, 'ülkede sosyalist ekonominin hazır filizleri olmadığı için, ekonominin yeni, sosyalist şekillerini, sözün gelişi 'çıplak bir alan' üzerinde' kurmak gerekmektedir.

Gerçi, ülkenin sosyo-ekonomik gelişmişliğince belirlenen bir kesimde iktidarın ele geçirmesiyle, hemen, ekonominin belli bir kesiminde ÜRETİM ARAÇLARININ KAPİTALİST ÖZEL MÜLKİYETİNE son verilmiştir; ancak, büyük kolektif üretime ve en modern tekniğin temellerine dayanarak ekonominin örgütsel yeniden kuruluşu bir anda başarılacak bir şey değildir.

Böylece, proletaryanın iktidarı ele geçirmesinden başlayarak varlığını sürdüren bir dönemde; uzunluğu, o ülkenin sosyo-ekonomik yapısınca belirlenen ve dış koşulların etkisiyle değişebilen bir süre içinde sosyalist ekonomi ve daha önceki ekonomi şekilleri bir arada bulunurlar.” (“Sosyal Emperyalizm’ Teorisi (!) ‘Yeni’ Narodnizmin Teorisidir - 3”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 27-8)

Sosyalist ekonominin kuruluşunun tamamlanabilmesi için özellikle tarımda küçük meta ekonomisinin tasfiyesinin gereği ve önemi vurgulanmaktadır.

“Kırsal kesimde küçük üreticiler hakim olduğu sürece, küçük-burjuvazi, daha doğrusu küçük meta üreticileri kırdı sosyalist ekonominin örgütlenmesinin önündeki engellerden en güçlü olanıdır. Bundan dolayı bir bütün olarak sosyalist ekonominin örgütlenmesinin ölçütlerinden birisi de; küçük meta üretiminin tasfiye edilerek tarımda sosyalist ekonominin kurulup kurulmadığıdır.” (“Sosyal Emperyalizm’ Teorisi (!) ‘Yeni’ Narodnizmin Teorisidir - 5”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 24, Mayıs 1978, s. 20)

“Sonuç olarak, küçük meta üretimi ‘daima’ kapitalizm doğrultusunda gelişmez. Proletarya diktatörlüğü şartlarında; ‘büyük çapta makine sanayisinin’ (Lenin) egemenliği şartlarında, sosyalizm doğrultusunda gelişebilir ve geliştirilmelidir. Sosyalist ekonominin sanayiden sonra tarımda ve ticaretle de hakim olmasıyla birlikte küçük meta üretiminin kapitalizm doğrultusunda gelişebilme olanakları ortadan kaldırılmış olur.” (“Sosyal Emperyalizm’ Teorisi (!) ‘Yeni’ Narodnizmin Teorisidir - 5”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 24, Mayıs 1978, s. 26)

Kapitalizmin ve küçük meta üretiminin tasfiyesiyle kurulan sosyalist ekonomide emek üretkenliğinin artışı ele alınırken teknik temelin yanı sıra yabancılaştırma sorununa da işaret edilmektedir.

“Emeğin üretkenliğini artırabilmek, esas olarak üstün bir teknik temelin yaratılması ve geliştirilmesi sayesinde mümkündür. Ancak bu sorunun bir yanısıdır, sorunun bir diğer yanı da emeğin yaptığı işle ilgisinin kurulmasıdır. Yani Marx’ın ‘yabancılaştırılmış emek’ olarak sözünü ettiği yabancılaştırma sorununun çözümüdür. Sosyalist ekonominin kurularak toplumun komünizmin ‘ilk’ evresine ulaşmasından sonra gerçi toplumsal anlamda emekçinin yaptığı işle ilgisi kurulmuştur, ancak sorunun bireysel anlamda çözümü, çalışmanın hiçbir zorlama gerektirmeyen bir zorunluluk haline geldiği komünizmin ‘üst’ evresi koşullarında gerçekleşmiş olacaktır.” (“Sosyal Emperyalizm’ Teorisi (!) ‘Yeni’ Narodnizmin Teorisidir - 6”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 25, Haziran-Temmuz 1978, s. 15-6)

Sosyalist üretim ilişkilerinin kurulmasıyla ulaşılan sosyalizmde, yani komüniz-

min alt evresinde devletin varlığını sürdürdüğünün altı çizilmektedir.

“Komünizmin ‘ilk’ ve ‘üst’ evresi kavramları, komünizmin ekonomik olgunluk aşamalarını göstermektedir. Buna bağlı olarak da devlet, ilk evrede henüz tamamen ortadan kalkmış değildir. Bu evrede, burjuvazi mülksüzleştirilmiştir (mülksüzleştirilenlerin mülksüzleştirilmesi); dolayısıyla burjuvazi sınıf olarak ortadan kaldırılmış, üretici güçlerin gelişmesi önünde bir engel durumunda bulunan kapitalist üretim ilişkileri tasfiye edilerek, yerine sosyalist üretim ilişkileri kurulmuştur; ancak, kapitalizmden itibaren gelişmesinin bu evresinde, toplumda, kapitalist toplumdan devralınan ‘burjuva hukukunun dar ufku’ ve ‘alışkanlığın büyük gücü’ tam olarak aşılmış değildir. Bundan dolayı, ‘tüketim maddelerinin herkesin topluma sunduğu emek miktarına orantılı olarak üleştirilmesi’ni düzenleyecek, ya da bir başka deyişle, ‘üst’ evrede de varlığını sürdürecektir olan ‘çalışmayan yemez’ ilkesini pratikte koruyacak olan bir devlet vardır. Bu durum, Lenin’in deyişiyle, zorlamanın bir biçimidir. Ancak komünizmin ‘üst’ evresinde, çalışma biricik hayatı gereksinim haline geldiğinde; yani çalışma her türlü zorlamanın dışında bir gereksinim haline geldiğinde, devlet, tam olarak yok olmaya yüz tutacaktır.” (“Sosyal Emperyalizm’ Teorisi (!) ‘Yeni’ Narodnizmin Teorisidir - 3”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 43)

Devletin, komünizmin üst evresinde sönmelenerek yok olacağı belirtilmektedir.

“Üretici güçlerin gelişimi, komünist bilincin gelişimi, şehir - kır ve kafa - kol emeği arasındaki çelişkilerin çözümü ile toplumun komünizmin ‘üst’ evresine ulaşmasıyla birlikte devlet de kendiliğinden, tam olarak yok olmaya yüz tutar. Proletarya devleti ortadan kaldırmaz, devletin ‘sönmesi’ için gerekli şartları bu devletten yararlanarak oluşturur.” (“Sosyal Emperyalizm’ Teorisi (!) ‘Yeni’ Narodnizmin Teorisidir - 3”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 22, Mart 1978, s. 44)

Kapitalizmden komünizme geçiş sorunu çerçevesinde sosyalist ekonominin kurulmakta olduğu sosyalizme geçiş dönemi ile komünizmin alt ve üst evrelerinin ayrımlarının konulması temelinde ele alınan geri dönüş tartışmasında, komünizmin alt evresi olan sosyalizmden geri dönüşün mümkün olmadığı görüşünün yanı sıra revizyonizmin iktidarının neden olduğu tahribata da değinilmektedir.

“Kapitalizmden komünizme geçiş dönemi, ‘geçiş’ sözcüğünün ekonomik anlamında henüz tamamlanmadığı dönemde, yani, komünizmin ‘ilk’ evresine ulaşıncaya kadar, parti politikası yanlış olursa, bu politika sınıfın çıkarları ile çatışsın ve parti bunu düzeltmezse kapitalizme geri dönüş mümkündür. Böyle bir geri dönüş esas olarak restorasyon yoluyla değil; partinin önder rolünü kaybetmesi, küçük-burjuvazinin devrilmiş ancak henüz yok edilmemiş burjuvazinin kuşruğuna takılması ve sonuçta burjuva karşıdevrimi ile gerçekleşebilir. Eğer, sosyalist ekonomi kurulmuşsa, komünizmin ‘ilk’ evresine ulaşılmışsa böyle bir geri dönüş mümkün müdür? Hayır, değildir. Geri dönüş, bu noktadan sonra dış

sonucudur. Eğer o dönemde, sosyalistler başka sınıf ve tabakalar yerine işçi sınıfı içerisinde çalışıyor, onun içerisinde yerleşmiş olsalardı, işçi sınıfını harekete geçiriyor, mücadeleye sokuyor olsalardı, kuvvetle muhtemeldir ki, faşizme karşı mücadelenin odağı da işçi sınıfına kaymış olacaktı. Bu yüzden, işçi sınıfının faşizme karşı mücadele etme yeteneğinde olmadığı varsayımına dayanan söz konusu iddialar, marksizmden ne kadar uzaklaşıldığını göstermekten başka bir anlam taşımaz.

İşçi sınıfı içinde komünist siyasi faaliyet, işçi sınıfının bütün siyasi gerçekler hakkında aydınlatılması, siyasi bilincinin, mücadelesinin geliştirilmesi doğrultusunda olmalıdır. Faşist saldırganlığın tırmanışının siyasi gündemin baş sorunu olduğu dönemde, faşizmin teşhiri, faşizme karşı mücadelenin yükseltilmesi de, bu siyasi çalışmanın en önde gelen unsurlarından olmak durumundadır. Bu çerçevede, yürütülmesi gereken komünist faaliyet açısından, demokratik mücadelenin, anti-faşist mücadelenin gerekleriyle işçi sınıfı içerisinde örgütlenme çalışmasının gerekleri birbirleriyle çelişmezdi, güçlerin bölünmesini de gerektirmezdi.

Komünizmin politik çözümlenmeleri, toplumsal, evrensel boyutta olduğu gibi, bütün sınıfların birbirleriyle ve devletle ilişkilerinin açıklandığı siyasi gerçekleri teşhir kampanyası da bütün halka hitabeden bir tarzda yürütülmelidir. Bununla birlikte, komünist örgütsel çalışmanın pratik hedefleri, hareketin düzeyine, onun işçi hareketiyle birleşmişlik ölçüsüne göre saptanmalıdır. Komünizmle işçi hareketinin bileşimi olarak işçi sınıfının komünist partisi yaratılınca kadar, başka hiçbir pratik görev bu temel hedefin önüne geçmemelidir. Komünist örgütlenmenin organik bileşimi işçi sınıfı karakteri kazanıncaya kadar, bütün pratik siyasi faaliyet işçi sınıfına yöneltilmelidir, taban örgütleri, hücreler yalnızca işçi sınıfı içerisinde oluşturulmalıdır. Dolayısıyla, örgütün bütün organları ya doğrudan sınıf içindeki çalışmayla ya da buna hizmet eden uzmanlık işleriyle görevli olmalıdır.

Komünistler, işçi sınıfı içerisinde onu bilinçlendirme, örgütlenme çalışması yürütürken, bütün siyasi mücadelelerini de bu zeminde geliştirmelidirler. Aynı şekilde faşizmin karşısına da işçi sınıfının gücüyle dikilmeli, demokratik mücadeleyi işçi sınıfının sınıf mücadelesiyle gerçekleştirmelidirler. Kurtuluş'un bu yaklaşıma uygun davranmamış olması, anti-faşist mücadelenin, yani demokratik mücadelenin gereklerini, komünizmin gereklerine tabi kılmadan ele almış olmasından başka bir anlama gelemmez. Bu da, komünizmin değil, demokrasi mücadelesinin temel alınmış olduğu, dolayısıyla Kurtuluş'un örgütsel ve siyasi pratiğine komü-

deoloji de sınıfsal temelini çıkarları emperyalizmin işgali ile zedelenen *ticaret burjuvazisinde* bulunmaktadır. Çıkarlarının emperyalizmle çatıştığı ölçüde de anti-emperyalist tavır takınmak durumunda olmaktadır. ...

Tutarlılığın ölçüsünü ise sözlerinde ve somut davranışlarında bulabiliyoruz:

1. Fıili işgali söküp atma konusunda sonuna kadar direnme.

2. Ekonomik ilişkilerinde emperyalist dünya ile yeni biçimler içinde kol kola yürüme. Sözde politik bağımsızlık.” (“Yol Ayrımı”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 1, Haziran 1976, s. 28-29)

“Geçmiş hareketlerin etkinliği altında Kemalizm sorununa getirilmiş olan bakış, pratikte devrimin müttefiklerine karşı yanlış tutum ve müttefiklerin doğru olarak ayırt edilemeyişi getirmiştir.” (“Yol Ayrımı”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 1, Haziran 1976, s. 45)

THKP-C'nin ‘öncü savaşı’ anlayışını ise, Kurtuluş, üzerine dayandığı felsefi görüşlerden başlayarak bütünlüklü bir biçimde ele aldı ve eleştirdi. Mahir Çayan, savunduğu ‘öncü savaşı’ anlayışını, ‘ülkede sürekli bir millî krizin’ varolup ‘evrim ve devrim aşamalarının iç içe’ geçerek ‘silahlı eylemin objektif koşullarını’ oluşturduğu iddiasına dayandırmış, ‘pasifize olmuş kitlelerle oligarşi arasında’ bulunduğunu ileri sürdüğü ‘suni dengeyi’ kırmak üzere ‘silahlı propaganda’ yöntemini getirmişti.

Bu anlayışı eleştirirken Kurtuluş, öncelikle bunun dayandığı felsefi yaklaşımın diyalektığe aykırılığını vurgulayarak birbirlerinden ayrımını koyduğu ‘evrim dönemi’ ve ‘devrim dönemi’ yöntemlerini açıklıyordu.

“Söz konusu edilen evrim ve devrim aşamalarının iç içe olması, hareketin evrimci formuyla devrimci formunun iç içe girip tek bir harekete indirgenmesidir. Nicel değişiklikle nitel değişiklik tek bir hareket olarak sürmektedir. Hareketin böylesine tek bir biçime indirgenmesini diyalektik kabul etmez.” (“Evrime ve Devrim Aşamaları”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 2, Temmuz 1976, s. 19)

“... devrim için gerekli sübjektif koşullar yoksa, mücadele yöntemleri devrim dönemi-ne, yani iktidarı ele geçirmeye ilişkin yöntemler yerine bu sübjektif denilen koşulların yaratılması için gerekli olan yöntemler olmalıdır. Bunlar proletaryanın ve diğer emekçi sınıfların bilinç ve örgütlenme düzeyinin yükseltilmesinde, bunlarla sıkı bağlara sahip, geniş kitleleri siyasal eyleme sürüklemeye yeteneğine sahip proletarya partisinin yaratılmasında kullanılacak yöntemlerdir. Bu yöntemler, geniş siyasal kitle gösterileri, kitleleri ve kadroları burjuva ideolojisinin etkisinden arıtmak amacıyla sürdürülecek ideolojik mücadele, öz olarak ajitasyon, propaganda ve örgütlenme çabaları olarak sınırlanır ve bunlar da evrim döneminde temel mücadele yöntemleri olmak zorundadırlar. Bunlara destek olmak üzere her türlü araç somut şartlara bağlı olarak yaratıcı bir biçimde kullanılır. Ancak bu dönemde kitleleri bilinçlendirme ve örgütlenmenin temel yöntemi silahlı propaganda olamaz.”

(“Evrım ve Devrim Aşamaları”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 2, Temmuz 1976, s. 21)

“Oligarşiye karşı mücadelede silahlı eylemden başka hiçbir yöntemin kalmamış olduğunu kitleler ancak kendi deneyleriyle kavrayabilirler.” (“Evrım ve Devrim Aşamaları”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 2, Temmuz 1976, s. 22)

Bunlara bağlı olarak, kitlelerin bilinçlendirilip örgütlenmesi için izlenecek mücadele yöntemleri ile iktidarı almak için silahlı devrim mücadelesinin yöntemleri arasındaki ayırım üzerinde duruluyor, silahlı mücadele aşamasına ulaşabilmek için silahlı olmayan mücadelelerin gerekliliği vurgulanıyordu.

“... başlangıçta siyasi bir üstünlüğü silahlı propaganda dışındaki çalışma tarzlarını temel alarak sürdürmeye çalışan bir örgüt ise çok daha değişik bir yapıya sahip olmak zorundadır. Başlangıçta kitlelerin acil gereksinmelerini ele alarak bunları siyasi bir muhtevaya ulaştırmaya çalışarak, başta işçi sınıfı olmak üzere geniş yığınları hareket ettirebilme gücüne sahip bir parti haline gelmeye, yani kitleleri devrim saflarına kazanmaya, onların öncülerini başlangıçta dar olsa da giderek genişleyen bir proletarya partisi içerisinde örgütlemeye çalışacaktır. Böyle bir partinin çalışmalarında silahlı mücadele ancak destek olacak şekilde kullanılacaktır. Bu nokta partinin güç sorunudur. Ve hakim sınıflarla olacak olan çatışmayı uygun koşullarda belirleyecek olan da budur. Hangi koşullar altında olursa olsun hakim sınıflara karşı bir mücadeleyi istikrarlı kılabilmek gücünde olmayan bir parti açık savaş alanına giremez. Bu zaten düşmanın yapmak istediği şeydir: Güçlerin yetersiz olduğu bir anda devrimcileri açık çatışmaya çekebilmek ve kendi tayin ettiği alanda dövüştürmek.” (“Öncü Savaşı Üzerine”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 7, Aralık 1976, s. 82-3)

“... dünya devrimci hareketi, mücadeleyi silahlı mücadele dışındaki yöntemlerle örgütleyerek silahlı savaş aşamasına ulaştıran muzaffer örgütlerin örnekleri ile doludur. Ve başka türlü gelişen mücadele de yoktur. Çünkü savaşabilmek için gerekli olan asgari bir birikimi yaratmanın başka yolu yoktur.” (“Öncü Savaşı Üzerine”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 7, Aralık 1976, s. 86)

İşte bu değerlendirmeleri temelinde Kurtuluş, THKP-C'yi 'kitlelerden kopuk bir silahlı mücadele' anlayışı savunduğu için eleştirmektedir.

“Hareketin kendine özgü olan en önemli yanışı o zaman varolan kitle bağlarını geliştirmek suretiyle, oligarşiyle olacak sıcak mücadeleyi adım adım bunun üzerine inşa etmek yerine, yanlış bir öncü savaş anlayışıyla, mevcut kitle bağlarının kopması ve kitlelerden kopuk ve dağınık bir silahlı mücadelenin seçilmesi ve sınıf savaşını salt silahlı mücadeleye indirgemek olmuştur. Yoksa yanlış *silahlı mücadeleyi seçmekte değildi*. Ancak o seviyede böyle bir silahlı mücadeleyi temel alarak yürütebilmek için ülkenin ve devrimcilerin subjektif koşulları elvermiyordu.

Bu anlayış silahlı mücadeleyi, bir avuç proleter devrimcisinin oligarşi ile savaşıma kadar indirgedi.” (“Yol Ayrımı”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 1, Haziran 1976, s. 46-47)

mücadelesine önderlik etmek ve bu mücadeleyi her iki görünümü içerisinde örgütlemektir: sosyalist ve demokratik. ... Rus Sosyal-Demokratları faaliyetlerinin bu amacına daima tam bir kesinlikle işaret etmişler, proletaryanın sınıf mücadelesinin ikili görünüm ve içeriğini daima vurgulamışlar ve daima sosyalist ve demokratik görevleri arasındaki kopmaz bağlantı üzerinde ısrarla durmuşlardır.” “... yalnızca işçi sınıfında demokrasi hiçbir kayıt koymayan, kararsız olmayan ve geriye dönüp bakmayan bir savunucu bulur ...” (Lenin, *Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri*, 1897)

Daha önce de birçok defa işaret edildiği gibi, sosyalizm mücadelesinin yalnızca işçi sınıfı tarafından gerçekleştirilmesi, demokratik mücadelelerin başka sınıflara ait olduğu anlamını taşımaz. İşçi sınıfı, *yalnızca* işçi sınıfı, sonuna kadar demokrasyden yanadır, en tutarlı, bütünlüklü demokrasi savunucusudur, demokratik mücadelelerin öncü savaşçısıdır. Farklılık, işçi sınıfının demokratik mücadelede başka sınıflarla ittifak yapabilesidir.

Komünist pratik faaliyetin hedefi, önce, işçi sınıfının mücadelesine önderlik etmek, onun bağımsız siyasi hareketini yaratmaktır. Bu amaçla işçi sınıfı arasında faaliyet yürütülürken, demokratik mücadele de, sosyalist mücadele gibi, bu sınıf mücadelesinin görünümünden biridir; komünist pratik faaliyet açısından işçi sınıfı içerisinde, onun güçlerine dayanarak sürdürülen bir mücadeledir. Ancak işçi sınıfının bağımsız siyasi hareketi yaratıldıktan sonra, komünizm işçi hareketinin önderliğini kazandıktan, toplumsal düzeyde işçi sınıfının temsilciliğini ortaya koyduktan sonra, işçi sınıfının demokratik mücadelede ittifakını, önderliğini gerçekleştirmek üzere başka sınıflar arasında çalışma söz konusu olabilir.

Faşizme karşı mücadelenin de en kararlı, sonuna kadar mücadeleyi sürdürecektir savaşçısı, işçi sınıfıdır. Burjuvazinin proleter devrime karşı son savunma silahı niteliğindeki faşizmle mücadelenin başarısını sağlayabilecek olan işçi sınıfının önderliğidir. Bu anlamda, faşizmi, ancak onun kökten, uzlaşmaz düşmanı olan işçi sınıfının gücü ezebilir, bir daha tehlike olmamak üzere ortadan kaldırabilir.

Söz konusu 70'li yıllarda, anti-faşist mücadelenin işçi sınıfından çok, küçük-burjuva kesimler arasında sürmesi, bir yandan, faşizmin, hem doğal kitle tabanı olduğu için, hem de ilk önce saldırıya geçtiği sosyalistler bu kesimlerde buldukları için, saldırısını buralarda yoğunlaştırmasından, diğer yandan da işçi sınıfının genel olarak siyasi bilincinin, özel olarak demokratik bilincinin, anti-faşist bilincinin gelişmemişliğindedir. Bu sonuncusu ise, doğrudan doğruya komünistlerin kendi görevlerini yerine getirmemelerinin, işçi sınıfını siyasi bilinçlendirme, onun bağımsız siyasi hareketini yaratma görevini gerçekleştirmemelerinin

anti-faşist mücadeleye aktarılması gerektiği için işçi sınıfına gidilemediği, ayrıca işçi sınıfına gidenlerin TKP'liler gibi revizyonistler, reformistler olduğu ileri sürüldü. (Bu iddianın sahiplerinin uzun bir süredir eski TKP'lilerle birlikte yasal partilikle uğraşmasının konuyla ilişkisi dolaylı sayılmalıdır.)

“Türkiye’de anti-faşist mücadele büyük ölçüde proletaryanın dışında gelişti. ... Faşist tecavüzün ilk hedefi fabrika değil üniversite oldu. İlerici gençler kalelerini terk etmeyip bu saldırı karşısında cansiperane bir mücadeleye girişti. Faşizme karşı mücadele üniversiteler, liseler ve dolayısıyla mahalleler olmak üzere genişledi.

... anti-faşist mücadelenin o zamanlar için bizim enerjimizin büyük bir kısmını sınıf dışındaki alanlarda sarf etmemizi getirdiği aşıkardır. Anti-faşist mücadelenin zorunluluğunun benimsenmesi ... enerji ve imkanlarımızın oldukça büyük bir kısmının anti-faşist mücadelede harcanmış olduğu ve anti-faşist mücadelenin sürdüğü bir çok alanın sınıfın çoğrafi olarak dışında olması hareketimiz açısından önemli bir çelişkiydi. ...

Aktif anti-faşist mücadele ... içerisinde yer almayan bir TKP sınıf içerisinde bizimle mukayese edilemeyecek ölçüde güçlü olabilmıştır.

Aktif mücadeleden çekilmekle sınıf içerisinde aktif mücadelenin propagandasını yapmaya devam edemedik. ... böyle bir propagandayla biz ancak TKP'nin sürdürmekte olduğu bir propaganda biçimini sürdürecektik ... bu yolun bizi götüreceği nokta bu durumda pasifizm ve reformculuktan başka bir şey olmayacaktı.” (C. Kamil, “Kurtuluş Örgütü Tektir, Parçalamaya Kimsenin Gücü Yetmeyecektir!”, Aralık 1983)

Aynı yönde görüşler bugün de tekrarlanıyor.

“Kuşkusuz faşizmi ancak işçi sınıfının gücü yenebilirdi, ama işçi sınıfı örgütlenebildiği kadarıyla pasifistlerin etkinliği altında, anti-faşist mücadeleden uzak durmaktaydı. Mesele sınıf mücadelesiyle anti-faşist mücadelenin tek bir dalgada birleştirilmesindeydi. Kurtuluş, ihtilalci bir işçi hareketi yaratma temel görevini anti-faşist mücadele ile birleştirmek gerektiğine karar verdi. Bu kararın, ilk verdiği kararın da bir anlamda zayıflatılması ve sınıf üzerinde revizyonist görüşlerin etkinliğinin devamına bir zaman için daha izin vermek anlamına geliyordu.” (*DEVGENÇ'ten Günümüze Devrimci Hareket ve KURTULUŞ*, s. 47-48)

İşçi sınıfının faşizme karşı mücadele etmediği ve güçlerin bölünerek anti-faşist mücadele sürdürmek için başka sınıflara gönderilmesi görüşü, aslında, sosyalist görevlerden başka demokratik görevlerin de olması gereğiyle işçi sınıfından başka sınıflar arasında çalışılması düşüncesinin daha belirgin bir noktaya kadar götürülmesiydi. Demokratik mücadelelerin işçi sınıfının değil de başka sınıfların görevi olduğu, bu nedenle başka sınıflar arasında çalışılması görüşünü, aslında Lenin –bütün pratik siyasi faaliyetin işçi sınıfına yöneltilmesi gerektiğini vurguladığı makalesinde– yüzyıl öncesinden cevaplamıştı.

“Sosyal-Demokratların pratik faaliyetlerinin amacı, iyi bilindiği gibi, proletaryanın sınıf

Devrimin kitlelerin eseri olduğunu, kitlelerin desteklediği silahlı mücadelenin başarıya ulaşabileceğini vurgulayan Kurtuluş, bir avuç ‘öncü savaşçının’ oligarşiy-le düellosuna varan kitlelerden kopuk silahlı mücadele anlayışını eleştirirken, kitlelerin bilinçlendirilip örgütlenmesinin silahlı propaganda ile değil, leninist kitle çalışması ile gerçekleştirilebileceğini savunuyordu. Ancak 71 hareketini leninist olmayan çalışma tarzı ve mücadele yöntemleri nedeniyle eleştiren Kurtuluş, kendi değerlendirmesiyle çelişen bir biçimde, bu hareketi ‘proleter devrimci’ olarak isimlendiriyordu.

“Bu üç hareketin ortak ve belirleyici karakteri, geçmişin kendi gücüne güvenmeme anlayışına karşılık, *proletaryanın kendi silahlı gücünü yaratma* doğrultusunda mücadele oldu.” (“Yol Ayrımı”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 1, Haziran 1976, s. 41)

Geçmişten çıkartılan derslerin yeni döneme yol göstererek geleceği belirlemesi açısından, bu isimlendirme sorunu, içeriğe ilişkin bir soruna, yani silahlı propaganda gibi leninist olmayan çalışma tarzı ve mücadele yöntemlerinin savunulmasına karşılık gelmediği ölçüde, belirleyici bir önem kazanmıyordu. Buna karşılık proletarya partisinin inşası doğrultusunda bir örgütsel pratik ve kitle çalışması sürdürülmesi bakımından, 71 hareketinin koptuğu ve bağların geliştirilmesi savunulan kitlelerin sınıfsal karakteri, çok daha fazla önem taşıyordu. 71 hareketinin içinden doğduğu, koptuğu kitle hareketi ise, Dev-Genç’ti, öğrenci gençlik hareketiydi.

“1960-1971 koşullarının ürünü olarak öğrenci gençliğin biricik kitlevi örgütü Dev-Genç 1971’lere gelindiğinde, içinden çıkan en ileri unsurların sınıf pusulası arayışı içine girmeleri ve sınıfsal tavır almaları ile birlikte kesin olarak gençlik hareketi ve gençlik örgütü niteliğini kaybetti.” (“Yakın Geçmişin Tarihsel Önemi”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 2, Temmuz 1976, s. 78)

71 hareketi ve THKP-C, gençlik hareketi içerisinde gelişmiş oldukları için, “o zaman varolan kitle bağlarını geliştirmek” önermesi, yeniden gençlik temelli bir kitle hareketinin geliştirilmesi anlayışına açık bir nitelik taşımaktadır. Kurtuluş’un bir bütün olarak izlemiş olduğu siyasi pratiğin bu anlayışla uyumlu sonuçlar üretmiş olması, teorik hat içindeki bu kusurlu yönün pratik üzerindeki etkisinin geçmiş değerlendirmesinde öncelikli olarak göz önünde tutulmasını gerektirmektedir.

BİRLİK

Geçmiş değerlendirmesi açısından, Kurtuluş’un teorisindeki –pratiğinde rol

oyunayan– diğeri bir işaret edilmesi gereken sorunlu yan, 'birlik' konusudur. Bu konuda da, “modern sanayi proletaryası temeli üzerinde yükselecek olan proletarya partisi” hedefiyle uyumlu saptamalar ile bu hedeften sapan uygulamaların kaynaklandığı hatalı yaklaşımlar birlikte bulunmuştur.

Yukarıda bu bölümün girişinde, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'nin çıkışında, ilk sayıdaki “Çıkarken” yazısında, sosyalist hareketin birliğinin “birincil görev” olarak alındığı ve buna hizmet etmek üzere ideolojik mücadelenin “en ağırlıklı bir görev” konumuna yerleştirildiği aktarılmıştı. Birlik sorununa yüklenen belirleyici önem, çeşitli zamanlarda yinelenmiştir.

“sosyalistlerin önündeki görev, tek kelime ile birliktir” (*Kurtuluş Haftalık Gazete* 11, 14 Mart 1978, s. 1)

“birlik sorunu ... bizim Türkiye devrimci hareketi adına önümüze koymuş olduğumuz anahtar sorundur.” (“Faşizme Karşı Birlik’ ve Devrimci Yol”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 32, Ağustos 1979, s. 109)

Hareketin çıkış manifestosu niteliğindeki “Yol Ayrımı” yazısında da, dar grupçuluğun birlik çabalarını boşa çıkartması eleştiriliyor, birliğin sağlanabilmesi için sosyalist hareketin sınıf temeline oturmasının önemi vurgulanıyor ve çözüm ideolojik mücadeleye bağlanıyordu.

“Birlik şemsiyesi ellerinde doluşan bu insanlar yeni tekkeler oluşturmaktan bir adım öteye varamadılar. En şiddetli bir biçimde başkalarını grupçulukla, kendi gruplarını güçlendirmenin dar sınırlarına hapsolmakla suçlayanların kendileri küçük bir tekkenin şeyhi olma muradına erdiler. Grup örgütlenmesine gitmenin uyanıklığı içerisinde objektif durumu doğru değerlendirmiş olduklarını söyleyerek bundan övünme payı dahi çıkaranlar oldu. Sonuçta Türkiye devrimci hareketi bir sürü gruptan oluşan karmaşık bir manzara arzeder oldu. ...

Bu dağınıklığa neden olan en büyük faktör elbette ki Türkiye sosyalist hareketinin hâlâ aydınlar çerçevesini aşip da sınıf temeline sağlam bir biçimde oturamamış olmasıdır. ... hareket sınıf temeline oturduğu ölçüdedir ki, Türkiye sosyalist hareketi de bir bütünlük içerisine girebilecektir. ...

Mücadelemizin temel şiarı BİRLİK İÇİN MÜCADELE, birlik amacıyla yanlış görüşlerle mücadele olmalıdır, ayrılık yaratabilmek için değil. Elbette bunun yolu da varolan ayrılıklar üzerine toprak atmak suretiyle yapay birlikler oluşturmaktan geçmez.

Kısaca özetlemek istersek, geniş yığınlar arasında geçmişe göre çok daha ileri nitelik kazanmış olan sosyalist hareketimizin birlik sorununun çözümü, pratik temel üzerinde yoğun ideolojik mücadeleden geçecektir, gazete ve dergi köşelerinde birbirine laf ataktan değil.” (“Yol Ayrımı”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 1, Haziran 1976, s. 17-21)

Birlik hedeflenen gruplar ise, SBKP ve ÇKP görüşlerini benimseyen iki kam-

ri sürmekte ve onlara ilişkin bilgi sahibiydi, yani özel olarak bilgi toplamak için bu sınıflara gitmeye ihtiyaçları yoktu. Daha önemlisi, Kurtuluş, değil işçi hareketiyle çakışmak, onun önderliğini kazanmak, organik bileşim olarak da işçi sınıfı karakterine sahip değildi. Hareketin tabanı ve örgütlenmesi içerisinde işçiler çok küçük bir azınlık oluşturdukları gibi, belirleyici bir konumda da değildi, yalnızca tabi, destekçi, deyim yerindeyse, ‘halkın kesimlerinden biri’ konumundaydı.

Lenin ise, bütün sınıflar arasındaki faaliyetin, hareketin sınıfsal karakterini bozma tehlikesine karşı, bunun korunmasının koşulları olarak, politik hattıyla, sınıfsal temeliyle, örgütsel faaliyetle kendisini ispatlamış, oturmuş mevcut hareketin, marksizmden sapmadan, taviz vermeden, toplumsal siyasi mücadeleyle, işçi sınıfının siyasi eğitimini ve gündelik mücadelesine önderliği tek bir ayrılmaz bütün içinde birleştirmesini sayıyordu.

“... hareketimizin sınıf karakterinin ifadesi ne olacaktır?... Cevap: bu kamuoyuna teşhirleri biz Sosyal-Demokratların örgütleyecek olduğu gerçeğidir; ajitasyonun öne çıkardığı bütün sorunların Marksizmin kasıtlı ya da kasıtsız çarpıtmalarına hiçbir taviz vermeden tutarlı bir Sosyal-Demokrat ruhla açıklanacaktır; bu bütünlüklü siyasi ajitasyonun, bütün halk adına hükümet üzerinde basıncı, proletaryanın siyasi bağımsızlığını güvenceye alarak devrimci eğitimini ve işçi sınıfının ekonomik mücadelesinin rehberliğini, proletaryanın artan sayılarını ayağa kaldıran ve bizim tarafımıza getiren sömürücüleriyle bütün kendiliğinden çatışmalarının kullanılmasını tek bir ayrılmaz bütün olarak birleştiren parti tarafından yürütüleceği gerçeğindedir.” (Lenin, *Ne Yapmalı?*, s. 116)

Kurtuluş, bu koşullara sahip olmadığı gibi, işçi sınıfı dışındaki sınıf ve tabakalar arasındaki çalışmasını da, oralardan işçi sınıfına iletilmek üzere bilgi toplamak amacıyla değil, o sınıf ve tabakaların –tam da Lenin’in yapamayız dediği biçimde– ‘acil çıkarları’ için mücadelelerine önderlik etmek, onlara ‘proletarya sosyalizmini egemen kılmak’, yani onları ‘bütün olarak kazanmak’ için yapmıştı. O yüzden de, sınıfsal taban olarak, genelde küçük-burjuva kitleler içinde yapılan bu çalışma, harekete bu sınıf ve tabakaların niteliğini, organik bileşim açısından küçük-burjuva karakterini kazandırmıştı.

ANTI-FAŞİST MÜCADELE

1983 sonunda, örgütsel sorunların sonucunda yine bir konferansa gidilirken, ayrılıkların temelinde yatan sorun olan işçi sınıfı çalışması ve sınıfsal karakter konusunda yeni bir gerekçe, ‘faşizme karşı mücadele’ gerekçesi icat edildi. İşçi sınıfı faşizme karşı mücadele etmediği, güçlerin küçük-burjuvazi arasında süren

kampanyalarla gerçekleştirir. Bu, proletarya arasında yoğun bir ajitasyon ve propagandayı gerektirir. Bunları örgütlenme faaliyeti tamamlar. 'İşçilere siyasal sınıf bilinci *sadece dışarıdan*, yani, sadece ekonomik mücadelenin dışından, işçilerle işverenler arasındaki ilişkiler alanının dışından götürülebilir. Bu bilgiyi elde etmenin olanaklı olduğu biricik alan *bütün* sınıf ve tabakaların devlet ve hükümetle ilişkileri alanı, bütün sınıflar arasındaki karşılıklı ilişkiler alanıdır. Bu nedenle, işçi sınıfına siyasal bilgi götürmek için ne yapılmalıdır sorusuna çoğunlukla ekonomizme eğilim gösterenlerin yetindikleri gibi tek cevap; «işçiler arasına gidilmelidir», sorunun cevabı olamaz. İşçilere politik bilgi götürmek için, sosyal-demokratlar *nüfusun bütün sınıfları arasına gitmelidirler*, onlar, ordularının birliklerini bütün yönere göndermelidirler.' Bunları söyleyen Lenin ..." ("12 Eylül Hizbini Mahkum Edelim!", Ocak 1982)

Kurtuluş'un siyasi faaliyetini işçi sınıfı yerine başka sınıflar arasında sürdürmüş olmasını savunmak adına *Ne Yapmalı?*'ya başvuruluyordu. Ama bu yaklaşım, aslında kendi hatasını Lenin'in üstüne yıkmak çabasından öteye gitmiyordu. Öncelikle Lenin, işçi sınıfının dışındaki sınıflar arasındaki çalışmayı, işçi sınıfına aktarılacak siyasi bilgilerin toplanması ve ikinci olarak da işçi sınıfının diğer ezilen sınıflarla ittifakı ve onlara önderliği amacıyla savunmuştu, başka sınıfların 'acil çıkarları için' mücadele amacıyla değil. Bunu da açıkça *Ne Yapmalı?*'da belirtmişti.

"Acil çıkarları için' öğrencilerin, liberalerin, vs. mücadelesine rehberlik edemeyeceğimiz açıktır..." (Lenin, *Ne Yapmalı?*, s. 111)

Belki daha önemlisi, Kurtuluş'un niteliği ile *Ne Yapmalı?*'nin yazıldığı koşulların birbirinden kökten farklılığıydı. Kurtuluş, işçi sınıfı hareketi değildi. Buna karşılık Lenin'in *Ne Yapmalı?* ile seslendiği sosyalist hareket çoktan işçi hareketiyle çakışmış, işçi sınıfının önderliğini kazanmıştı. Daha önceleri, başlangıç döneminde yalnızca işçi sınıfı arasında çalışmak gerektiğini Lenin, *Ne Yapmalı?*'da da tekrarlamaktaydı.

"Propaganda ve ajitasyonumuzu nüfusun *bütün* sınıfları arasına yöneltmek için yeterli güçlerimiz var mı?... hareketin başlangıç döneminde... son derece az gücümüz vardı ve kendimizi diğerlerini dışlayarak işçiler arasında faaliyetlere adanmamız ve bundan herhangi bir sapmayı ağır bir şekilde mahkum etmemiz tamamıyla doğal ve meşru idi. O zaman bütün görev işçi sınıfı içindeki konumumuzu sağlamlaştırmaktı." (Lenin, *Ne Yapmalı?*, s. 112)

Kurtuluş'un işçi sınıfı dışındaki sınıflar arasında çalışma yapmasının nedeni olarak, bu sınıflar arasında işçi sınıfına iletilmek için bilgi toplanmasının gösterilmesi gerçeklikle çelişiyordu. Her şeyden önce, Kurtuluş'u oluşturanlar, onun sınıfsal tabanı, zaten işçi sınıfı dışındaki bu sınıflardan geldiği gibi, onlarla ilişkile-

pın dışındakiler olarak görülüyordu.

"bugün sorun hareketin birliğini sağlamak ve partileşmek sorunudur ... Biz bugün Türkiye'de, Türkiye'nin sorunlarına cevap getirebileceklerin 'Türkiye'ye özgü yolu' arayan insanlar arasından çıkabileceği ve başarıya ulaşabileceği kanısındayız. Bu anlayışımız nedeniyle, kaba çizgilerle iki reçeteci anlayışın (Çin - Sovyet) dışındaki kümelenmelerin birliğinin sağlanmasını vurguluyoruz. ... Özellikle bugün bizleri hareket ettirecek can alıcı ilke; 'birlik için mücadele' olmalıdır." ("Demokratik Devrim", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 7, Aralık 1976, s. 6)

Birlik arayışında, SBKP ve ÇKP çizgileri dışalanırken, 'iki şabloncu çizgi' ifadesiyle sorun şablonculuğa, reçeteciliğe dayandırılıyordu. Aslında bu, dünya sosyalist hareketinde revizyonizmin egemenliği, uluslararası sosyalizmin bunalımı gibi belirleyici önem taşıyan sorunu küçümseyen, yüzeysel, kolaycı bir yaklaşıma karşılık geliyordu. SBKP ve ÇKP'nin temsil ettiği sosyalizm anlayışlarına karşı tutumu, kapsamlı eleştirileri yerine 'şablonculuk yapmamak' gerekçesine dayandırmak, 'Türkiye'ye özgü yol' adına enternasyonalizme duyarsızlığa kapıyı açıyordu.

İki kampın dışındakiler arasında ise, esas olarak, Kurtuluş'tan başka, ezici bir ağırlıkla *Devrimci Gençlik - Devrimci Yol* bulunuyordu. Diğer bir deyişle, -birincil görev olarak görülen ve kritik, belirleyici önem atfedilen- birlik politikasının esasını, *Devrimci Gençlik - Devrimci Yol* ile birlik, 1975'te gerçekleşen ayrılığın ortadan kaldırılması, geri çevrilmesi oluşturuyordu. Başlangıçta, birliğin aracı olarak ideolojik mücadele öne çıkartılıyordu. Ancak süreç içerisinde, "Gençliğin Devrimci Eyleminin Birliği" sloganını kullanan *Devrimci Gençlik*'le tabanında, gençlikte rekabete yönelen bir yaklaşım gelişti; kaybedilen, *Devrimci Gençlik*'e 'kaptırılan' gençliği yeniden kazanmak için gençlik hedef alınmaya başlandı.

"Görevimiz sosyalist hareketin birliğini savunmak, bu yönde çabalarda bulunmak yanında, bu süreci hızlandıracak davranışlar içine gençlikte de girmek olmalıdır. ...

... yoğun bir potansiyel taşıyan devrimci gençliğin değerlendirilmesi hâlâ güncelliğini korumaktadır." ("Devrimci Gençlik Nereye Yönelmeli?", *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 3, Ağustos 1976, s. 4)

Birlik mücadelesinin aracı olarak, ideolojik mücadelenin yerine, gençlik içerisinde kitle çalışmasının öne çıkması ise, yanlış bir birlik anlayışına karşılık geldiği gibi, Kurtuluş'un bileşimi, şekillenmesi, gelişimi, bir bütün olarak niteliği ve kaderi üzerinde belirleyici önemde oldu.

PRATİK

Kurtuluş'un 71 değerlendirmesiyle çıkarttığı ve "Yol Ayrımı" yazısında ifade ettiği temel ders, modern sanayi proletaryası temeli üzerinde proletarya partisinin yaratılmasıydı. Bu hedef, teorik çalışmalarla proletarya partisinin programatik görüşlerinin proletarya sosyalizmi temelinde geliştirilmesini gerektirdiği gibi, pratik çalışmaların da işçi sınıfına yöneltilmesini gerektiriyordu. Ancak, sınıfa yönetim perspektifine bağlanan başlangıçtaki gençliğe mesafeli tutum, *Devrimci Gençlik* ayrılığı ve gençlikten, varolan kitlesel tabandan kopuş ile sonuçlanınca, gelişen tepkisel tavır ağır bastı ve yönelimi tersine çevirdi.

En öncelikli görev olarak nitelenen 'birlik' perspektifi, ayrılığın sonuçlarını ortadan kaldırma hedefliydi. Başlangıçta, bu, ideolojik mücadeleyle, geçmişini savunduğunu iddia edip bunu pratiğe geçirmeyen *Devrimci Gençlik*'in tutarsızlığını ortaya koyup mahkum ederek gerçekleştirilmek isteniyordu. Ama bu sağlanamazken, aynı amaca ulaşmayı, *Devrimci Gençlik*'in bulunduğu alanda, gençlik içinde güçlenmekte arayan bir yönelim öne çıktı. *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'den altı ay kadar sonra, (Kurtuluş'un çizgisini simgeleyen) 'proletarya sosyalizmini gençlik içinde egemen kılmak üzere' *Kurtuluş İçin İleri* dergisi yayınlanmaya başlandı.

Ağustos 1976'da *Devrimci Gençlik*'in inisiyatifinde, Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu kurulmuştu. Kasım 1976'da yayınlanan *Kurtuluş İçin İleri* dergisi de, büyük bir ağırlıkla *Devrimci Gençlik*'i hedef alıyordu. Bu, daha sonra *Kurtuluş İçin İleri*'nin yayın hayatının özetlendiği "İleri Üçüncü Yılına Gिरerken" başlıklı yazıda, geçmişini istismar eden *Devrimci Gençlik* - *Devrimci Yol* karşısında *İleri*'nin görevi olarak anlatılmıştır.

"Bazıları İLERİ'nin DG-DY ile çok 'uğraştığını' söylemekte ve bu durumu eleştirmektedirler. Doğrudur İLERİ DG-DY ile 'uğraşmış' ve uğraşmaktadır. ...

İLERİ bir gençlik organıdır ve Devrimci Gençlik olsun -adı üstünde o da bir gençlik organıdır- daha sonra Devrimci Yol olsun, aynı platformda mücadele vermektedirler, yani gençlik platformunda. Gençlik platformunda çeşitli ideolojik ve siyasi sorunları tartışmanın kaçınılmazlığı bir yana, zaten İLERİ'nin başlıca görevlerinden biri budur. Öte yandan geçmişte aynı hareketin -THKP-C'nin- içinden gelmiş olmamız ve Devrimci Gençlik - Devrimci Yol'un geçmişi istismar ederek, geçmişi eleştirdiğini bir türlü itiraf etmeyerek daha hâlâ geniş gençlik yığınlarının kafasını karıştırıyor olması bizim DG-DY ile daha çok 'uğraşmamıza' neden olmaktadır." (*Kurtuluş İçin İleri* 16, 1 Aralık 1978, s. 3)

'Birlik' ya da diğer bir anlatımla 'ayrılığın sonuçlarını ortadan kaldırma' çabası, öğrenci gençlik içerisinde güç olan *Devrimci Gençlik*'i, onun bulunduğu alanda hakim olarak yenme çabasına dönüşmüştü. *Kurtuluş İçin İleri* ilk sayısındaki "Pro-

layışı yansıtan 'başka görevlerin de olduğu' vurgusu, siyasi çalışmanın işçi sınıfı yerine başka sınıf ve tabakalar arasında sürdürülmesine yeni bir gerekçe oluştururken, 'esas güçle sınıf çalışması' formülasyonu da hayata geçirilmedi, güçlerin *azıyla* sınıf çalışması ve *esas* güçle diğer sınıf ve tabakalar arasında çalışma yapılmaya devam edildi.

Tartışma sonucunda alınan tutuma 'başka görevlerin' dayanak gösterilmesiyle ise, sosyalist görevleri işçi sınıfına, başka görevleri de diğer sınıflara havale eden bir anlayış belirliyordu. Bu anlayışla, işçi sınıfı içinde çalışma yapmak, harekete işçi örgütlemek şeklindeki çalışmalar sosyalist görev ve faaliyet olarak algılanırken, farklı toplumsal kesimlerin taleplerine yönelik mücadeleler ise demokratik görevler ve demokrasi mücadelesi olarak algılanıyor ve bu iki düzeyin farklılığı öne çıkarılıyordu. Bu açıdan, sosyalist görevlerin işçi sınıfı, başka görevlerin ise diğer sınıflar tarafından yürütülmesi gerektiği yönündeki bu anlayış, ortaya çıktığı ölçüde, sınıfsal ve örgütsel zemini belirsiz bir hareketin, işçi sınıfı yerine bütün toplumsal muhalefeti örgütleyerek önderlik etmeye çalışması anlamına geliyor; diğer ezilenlere ilgisiz kalmamak, onlara da öncülük etmek adına, bütün ezilenleri birden örgütlemeye yönelen *halkeçi* bir pratiği ifade ediyordu. Devrimci Yol gibi bu bakımdan kendi içinde daha 'tutarlı' diğer örneklerden de bilindiği üzere, bu halkçılık, genelde küçük-burjuva nitelikli kesimlere dayanan ve politik perspektifi devrimci-demokratizmle sınırlı bir politik harekete karşılık geliyordu.

LENİN'İN NE YAPMALI?DAKİ SÖZLERİ

1980'de 12 Eylül askeri darbesi, işçi sınıfını darbeye direnmesi için öncülük edecek komünist önderlikten yoksun yakalarken, diğer sol hareketler gibi Kurtuluş hareketini de darbeye direnebilecek tabandan, işçi sınıfından kopuk olarak buldu. Darbeye direnilemeyip siyasi faaliyetin de kesintiye uğradığı yenilgi döneminin tartışma ve iç mücadeleleri içerisinde işçi sınıfından kopukluk ve sınıf çalışması sorunu tekrar öne çıktı. Örgütsel parçalanmalarla sonuçlanan bu süreçte, işçi sınıfı yerine başka sınıf ve tabakalar arasında çalışma yapılmış olmasına bu defa, Lenin 'şahit' gösteriliyor, Lenin'in *Ne Yapmalı?*'de kullandığı "bütün sınıflara gitmek" önermesi, başka sınıflara yönelik çalışmaların gerekçesi olarak ileri sürülüyordu.

"Proletaryayı toplumdaki bütün sınıfların devletle ve hükümetle karşılıklı ilişkileri alanı üzerinde eğitmeden, proletaryayı bu alanda da bilgilendirmeden proletaryanın öncülerini komünist mücadelede örgütlenmeye kazanmak olanaksızdır. M-L bir örgüt bunu siyasi

Bu genel gelişim çizgisi dışında, toplumsal muhalefetin ve sınıf hareketinin yükselmesiyle paralel olarak, işçi sınıfıyla ilişkiler kurulacak, planlı, sistemli olmasa da sınıf ilişkileri geliştirilebilecekti. Bu sırada, 1978 başında yayınlanmaya başlanan haftalık *Kurtuluş* gazetesiyse siyasi faaliyet bütünlüklü bir düzeye yükseltilirken, yine sınıf çalışmasına yönelim, gazetenin biçimlenmesi açısından önem taşıyordu. Bu doğrultuda, işçi çalışmasına yönelik haberler ilk sayfalara konularak öne çıkartılıyordu. Ancak arka sayfalarda yer alan ve hareketin mensuplarının gönderdiği haberlerin ağırlıklı olarak mahalle veya öğrenci haberi nitelikleri, aynı zamanda hareketin sınıfsal karakterini de yansıtıyordu.

Ulaşılmış olan noktada, oluşmuş olan hareketin kazanmış olduğu özellikler, bir işçi hareketine dönüşmeyi olanaklı kılmıyor, yönelimi işçi sınıfına çevirme çabalarının başarılı olmasını engelliyordu. Hareketin işçi sınıfı arasındaki çalışmaya güç aktarması, mevcut çalışmalarını zayıf düşüreceği gerekçesiyle, çelişiklere ve dirençlere neden olabiliyordu. Bu süreçte, sınıf çalışmasına güç aktarılması doğrultusunda adımlar atılmasına rağmen, bunlar hareketin sınıfsal karakterinin değişmesini sağlayacak düzeyde olmadığı gibi, kişilerin fabrika yerine okula veya mahalleye gönderildiği tersine örneklerden bile söz edilebilir.

'BAŞKA GÖREVLER'

1979'da örgütsel sorunların tartışıldığı bir sürecin ardından toplanan Konferansta, hareketin sınıfsal niteliği sorununa ilişkin olarak da, 'bütün güçle sınıf çalışması sürdürülmesi' önerisi getirildi. Ancak bu öneri, 'mutlaklığa düşmek' ve faşizme karşı mücadele ve ulusal sorun gibi 'başka görevlerin de bulunduğu' gerekçesiyle geri çevrilip, sınıf çalışmasının 'esas güçle' sürdürülmesi biçimindeki formülasyon kabul edildi.

"Konferans siyaset tarzı üzerine ortaya çıkan bir tartışmayı açıklığa kavuşturmak üzere toplanmıştı, fakat tartışma ilerledikçe birçok konuyu kapsamıştı. Tartışmanın tezlerinden biri ve konferans talebine yol açan tez 'yalnız ve bütün gücümüzle işçi sınıfı arasında çalışmalıyız ve kadroları bu alanda istihdam etmeliyiz' şeklindeydi. Tartışmalar sonunda konferansta 'ağırlıklı olarak işçi sınıfı arasında olmak üzere toplumun bütün katları arasında çalışma yapmalıyız, anti-faşist mücadele ve anti-sömürgeci mücadeleyi göz ardı etmemeliyiz' şeklinde bir karar çoğunluk oylarıyla kabul edildi. Ancak, alınan bu kararın yaşanılan süreç ve güncel siyasal görevler bakımından pratikte fazla bir anlamı ve bir eylem planı şeklinde uygulama şansı olmayacaktı." (Ş. İba, "Kurtuluş Hareketinin Tarihsel Süreci Üzerine Notlar -I-", *Teorik - Politik Dergi Kurtuluş* 10, Temmuz 2001, s. 53)

İşçi sınıfının toplumsal mücadeleler içindeki konumundan kuşku duyan bir an-

leter Sosyalist İdeolojiyi Gençlik İçinde Egemen Kılalım" başlıklı yazıda *Devrimci Gençlik*'i öğrenci örgütlerinden söküp atmayı hedef olarak koyuyor ve amacını, proleter sosyalist ideolojiyi ve politikayı gençliğe hakim kılmak, gençliği proleter sosyalist hareket etrafında birleştirmek olarak tanımlıyordu.

"Kurtuluş İçin İLERİ, proleter sosyalistlerinin gençliğe bakış açısını açıklamak, gençliğin proleter sosyalist hareket etrafında birliğini sağlamak için çıkmaktadır. ...

Biz biliyoruz ki, bugün öğrenci gençliğin kitle örgütlerinin bazılarının başına çöreklenmiş olanlar, proleter sosyalistlerinin ideolojik ve pratik mücadelesinin sonucunda sökülüp atılacaklardır. Kapkaççı bir anlayışla başına çöreklandıkları ve bir 'grup' örgütü haline getirmeye çalıştıkları gençlik örgütlerinde mutlaka proleter sosyalist ideoloji, proleter sosyalist hareket hakim olacaktır. ...

Genellikle 'Devrimci Gençlik' Dergisi çevresinde toplanmış olan bu oportünistlerin öğrenci gençliğin kitle örgütünü kendi dar gruplarının örgütü olmasına müsaade etmeyeceğiz. Doğru ideolojiyi doğru politikayı ve demokratik merkezîyetçiliği örgütlere mutlaka egemen kılacağız." (*Kurtuluş İçin İleri* 1, 28 Kasım 1976, s. 3)

Kurtuluş Sosyalist Dergi yayınlandığında, hareketin önüne koyduğu görevler ve yönelimi açısından, teorik çalışma ve ideolojik mücadele öne çıkmaktaydı. Başka sosyalistlerin kazanılması ve birlik çabaları bu temel üzerinde sürdürülüyordu. Buna karşılık *Kurtuluş İçin İleri* dergisi yayınlandığında, gençlik içerisinde hakim olmak üzere, öğrenci gençlik içerisinde kitle çalışması öne geçti. Bu ise, mevcut sosyalistleri onların buldukları alanda siyasi faaliyet yürüterek, o alanlarda en güçlü olmaya çalışarak kazanma biçiminde yanlış bir birlik anlayışına karşılık geliyordu.

Gençliği kazanmak, 'düşürmek' hedefiyle politik çalışmanın görev edinilmesi, yönelimi değiştirdi, bu temelde oluşan politik hareketin karakterini belirledi. *Gücünü öğrenci gençliğe yönelten hareket, küçük-burjuva bir tabana oturdu, daha sonraki siyasi gelişmelerle bu taban ve kitle hareketi üzerinde karşılaşmış tutumlar olarak, dayandığı tabanla etkileşim içinde, onunla uyumlu özellikler kazandı.* Faşizme karşı mücadelenin giderek toplumun politik gündeminde en üst sırayı aldığı bu dönemde, Kurtuluş da, eylemlerinin içeriğini anti-faşist mücadelenin belirlediği ve bu temelde devrimci-demokrat karakter sergileyen diğer sol hareketlerle büyük ölçüde benzer bir gelişim gösterdi.

Bunlar, Kurtuluş'un kendi geçmişini değerlendirerek saptadığı "modern sanayi proletaryası temel üzerinde yükselecek olan proletarya partisi" hedefinin gereklerinden farklı yönde bir gelişmeye karşılık geliyordu. Komünizmin evrensel saptamaları açısından değerlendirildiğinde, işçi sınıfı partisinin en temel özelliklerin-

den biri, tabanının ve organik bileşiminin proleter karakterli olmasıdır. Bu yüzden işçi sınıfının komünist partisini yaratabilmek, komünistlerin işçi sınıfı arasındaki siyasi çalışmalarından geçer. Komünist partinin bulunmadığı koşullarda, komünizmi benimseyenlerin önüne başka bir görev geçiremeyecekleri temel görevleri işçi sınıfının komünist partisinin inşasıdır. Komünizmi benimseyenler, bu doğrultuda, işçi sınıfı içerisinde, sınıfın öncülerini kazanmak üzere, ajitasyon, propaganda, örgütlenme çalışmaları yürütmeli ve bu siyasi faaliyetle komünizmi işçi hareketiyle birleştirmeyi hedeflemelidirler. Çünkü işçi sınıfının komünist partisi, ancak komünizmle işçi sınıfı hareketinin bileşimini ifade eden bir siyasi hareket biçiminde doğabilir.

Kurtuluş'un çıkışında önüne koyduğu proletarya partisi hedefi de, pratik siyasi çalışmanın işçi sınıfına yöneltilmesini, ajitasyon, propaganda, örgütlenme faaliyetinin işçi sınıfı arasında sürdürülmesini gerektiriyordu. Ama bunun yerine, *Devrimci Gençlik* ayrılığında kaynaklanan bir rekabet temelinde, siyasi faaliyetin gençlik içerisinde başlatılmasıyla, Kurtuluş, farklı bir yönde gelişti. Toplumun gündemindeki mücadeleler içerisinde politik bir taraf olarak yer alan on binlerce kişilik bir siyasi harekete dönüştüğünde, Kurtuluş, proleter değil, küçük-burjuva bir sınıfsal taban ve bileşim kazanmıştı. Kurtuluş'un proleter karakter kazanmak yerine, küçük-burjuva nitelikli bir harekete dönüştüğü, hareketin başını çekenler tarafından yapılan yakın dönemdeki değerlendirmelerde de kabul ediliyor.

“KURTULUŞ'un işçi sınıfının tarihsel rolüne yaptığı vurguya rağmen, sınıf içinde yeterince mevzilenmemiş olması dikkatleri üzerine çeken önemli bir soruna işaret etmektedir. Sosyalist hareketin uzun yıllar sınıfsal bir temelden kopuk seyretmesi gerçeği Kurtuluş hareketini de kapsamaktadır. Bunun yanında, uzun bir süre kadrolaşma çabalarının başta gençlik olmak üzere, küçük burjuva sınıf ve tabakalar içinde yoğunlaşmış olması ve yine kadroların büyük bir bölümünün küçük burjuva kökenden gelmiş olmasının, sınıf içindeki çalışmalar açısından olumsuz etkide bulunduğu açıktır.” (M. Kemal Kaçaroğlu, “Sosyalist Hareket İçinde Kurtuluş”, *Teorik - Politik Dergi Kurtuluş* 10, Temmuz 2001, s. 26)

Kurtuluş hareketinin bir işçi hareketi olarak geliştiğini iddia etmek elbette (herhalde hiç kimse için) mümkün değildir. Ancak neden proletarya partisi hedefine ilerlenmeyip bir küçük-burjuva hareketi yaratıldığına gelince durum değişmekte, farklı iddialar söz konusu olmaktadır. Proletarya partisinin inşasının gereklerinin yerine getirilmemesi ve güçlerin başka alanlara sevk edilmesi doğrultusunda, süreç boyunca değişen gerekçeler, mazeretler ileri sürülmüştür.

'GÜÇ OLMA ANLAYIŞI'

Siyasi faaliyetin işçi sınıfı yerine başka sınıf ve tabakalar arasında sürdürülmesini mazur göstermek için ileri sürülen ilk gerekçe, 'önce güç olunması, sonra bu güçle sınıfa gidilmesi' biçimindeydi. On binlerce kişilik büyük bir güç, proleter olmayan bir siyasi hareket yaratılırken ileri sürülen bu gerekçe, gerçekliği hiçbir biçimde açıklamıyordu. Hareketin gelişmesi, gençlik içinde başlatılan siyasi çalışmanın devamı olarak aslında *kendiliğinden* bir karakter taşıırken, 'güç olma' anlayışı da hareketin bu işçi sınıfı dışındaki gelişmesine bir tür 'kılıf' oluşturuyordu.

Üniversitelerde başlatılan siyasi çalışmalar mahallelere de uzandı. Oluşan siyasi hareket içerisinde, genel olarak küçük-burjuva nitelikli kabul edilen sınıf ve tabakalardan gelenler, bunlar arasında üniversite ve lise öğrencileri ile mahallelerin işsiz gençleri ağırlık taşıyordu. Kurtuluş'un önüne koyduğu hedefle çelişen bu durum, bir noktadan sonra, saptanan hedefe uygun çalışma yürütmek yerine nerede hareketlilik yükselirse oraya yönelmek biçiminde bir kendiliğindenliğin, daha doğrusu gelişmeyi kendiliğindenliğe bırakma tutumunun ürünüydü. Öte yandan, oluşan hareketin sınıfsal bileşiminin proletarya partisi hedefiyle çeliştiği ise göze batmaya başlıyordu. Giderek işçi sınıfı çalışmasına da güç aktarma çabaları adım adım gündeme geldi.

Faşist saldırıların, tehditlerin artmasıyla birlikte, gençliği kazanmak ve 'gençlikte proleter sosyalist çizgiyi hakim kılmak' yönelimi de, kendini anti-faşist mücadelede kanıtlamak ve bu yolla gençliğe önderlik ederek kitleleşmek hedefini edinmişti. Bir kez bu tablo oluştuğundan sonra, komünizmin gereği olarak planlanmış, örgütlü ve sistemli bir yönelimle işçi sınıfı içinde çalışma yapılmasının gündeme getirilmesi ise oluşmuş olan psikolojik ortama ters düşmeye başlıyordu.

Kurtuluş hareketini oluşturan insanların sınıfsal kökenleri itibariyle –küçük-burjuvazi– buldukları alanı hep beraber terk etmeleri beklenemeyeceği gibi, komünizmin gereği olarak planlanabilecek ölçekte ve gelişmişlikte bir sınıf çalışmasına başlamak için, hareketin bütün unsurlarının, hem nitelik ve hem de yeterlilik açısından uygun düşmeyecekleri de aslında öngörülebilirdi. Sınıf çalışmasına yönelebilecek belirli sayıda ve ölçekte insanın ise, gençlik içindeki çalışmaya ve sonrasında gelişen anti-faşist mücadeleye ayrılması, bu mücadele içinde bilinçli olarak yaşamlarını koyabilen insanların, çelişkili gibi gözükmeyle birlikte, komünizmin, farklı sınıf aidiyetlerinin reddedilmesi yoluyla işçi sınıfı ile bütünleşmek şartını yerine getirmediği anlamına geliyordu.

aşma çabalarında sekter bir perspektifi benimseyerek yürümeye çalıştı.” (“TKKKÖ II. Konferans Kararları”, *Kurtuluş* 53, Şubat 1984, s. 19)

“Bu hatalar nesnel olarak Türkiye’de her zaman için büyük ağırlığı olmuş, ulusal sorununda çizgi haline gelmiş sapmaların adlandırılması olan sosyal-şovenezimden ciddi bir biçimde etkilenmekten kaynaklanmaktadır.” (“TKKKÖ II. Konferans Kararları”, *Kurtuluş* 53, Şubat 1984, s. 23)

“... oluşmuş olan siyasal eksenle (anti-faşist mücadele) proletaryanın sürdürmekte olduğu mücadele çakışmıyordu. Proletaryanın mücadelesi esas olarak ekonomik düzeyde sürerken faşizme karşı mücadele en aktif biçimler içerisinde ve ancak proletaryanın mücadelesine kıyasından değerek sürmekteydi. ... Bir yanda bıraktığı takdirde çığ gibi gelecek ve toplumu saracak olan faşizm olgusu ve ona karşı aktif mücadele sürdürme zorunluluğu, diğer yanda da yığınların, reformculuğun etkisi altında, sivri uçlarına karşı yönelmiş olan tepkiler ve bu tepkilerle uyumluluk içerisinde gidebilecek olan ekonomik mücadele içerisinde işçi sınıfımız. Kurtuluş örgütü en ileri unsurlarını sınıf içerisinde istihdam etmenin zorunluluğunu vurgularken, imkanlarının ve unsurlarının büyük bir kısmını sınıfın dışında cereyan etmekte olan anti-faşist mücadele içerisinde tutmak zorunda kalıyordu.” (“TKKKÖ II. Konferans Kararları”, *Kurtuluş* 53, Şubat 1984, s. 16-17)

Konferans kararlarındaki ‘reformizm ve yığınların etkisi altında ekonomik mücadele içindeki işçi sınıfı’ ve ‘sınıfın dışında sürdürülen anti-faşist mücadelenin terk edilemezliği’ saptamaları, komünistlerle işçi sınıfının ilişkisi noktasında, komünist olmayan bir kavrayışa karşılık düşüyordu. Anti-faşist mücadele konusunda ortaya konulan bu anlayış, hareketin üzerinde yükseldiği sınıfsal zeminin küçük-burjuva niteliğinin olduğu gibi, harekete önderlik edenlerin tercihlerinin ortaya konulması anlamına da geliyordu. Kurtuluş’un teorik yazınında geliştirdiği çizgisine, temel tezlerine, ‘proletarya sosyalizmine’ karşıt bir çizgiyi ifade eden tasfiyecilikle 1983’teki ‘tam-üyeli GMK toplantısı’nda girilen uzlaşma, bu biçimde, Kurtuluş adına Kurtuluş’tan uzaklaşan, ayrılan bir çizginin giderek gelişmesinin, yerleşmesinin yolunu açtığı gibi, aynı zamanda da Kurtuluş zemininde gerçekleşen yeni ‘yol ayrımlarına’ temellik etti.

TASFİYECİLİĞE TEPKİ OLARAK TASFİYECİLİK

Kurtuluş içerisinde ‘yol ayrımı’, öncelikle tasfiyecilik, sonra da tasfiyecilikle uzlaşma nedeniyle gündeme geldi. 1983 başındaki ‘tam-üyeli GMK toplantısı’ kararlarıyla, tasfiyecilerin oluşturduğu yeni örgütlenme, tüzük değişikliğiyle birlikte, TKKKÖ adını almıştı. TKKKÖ’nün gelişim yönünü, tasfiyecilikle girilen bu uzlaşma ve yeni bir geçmiş değerlendirmesi belirledi. Diğer yandan, 1980 sonrası

nizmin değil, devrimci-demokratizmin yol gösterdiği, bu pratiği belirlediği sonucunu ortaya çıkarır.

‘GÜÇSÜZLÜK’ YERİNE ‘GÜÇLÜLÜK’

Kurtuluş’un işçi sınıfı hareketiyle birleşmek üzere pratik çalışmasını işçi sınıfına yönlendirmek yerine, başka sınıf ve tabakalar arasında çalışmış olmasını mazur göstermek için ileri sürülen gerekçelere 1988’de eklenen sonucusu, Lenin’in, gücün az olduğu dönemde çalışmanın yalnızca işçilere yöneltilmesi görüşünü (“İlk dönemde, gerçekten çok az gücümüz vardı ve o sırada kendimizi YALNIZCA İŞÇİLER ARASINDAKİ EYLEME ADAMAMIZ VE BU YOLDAN SAPMALARA KARŞI ÇIKMAMIZ ÇOK DOĞAL VE YERİNDEYDİ. O sırada bütün görevimiz işçi sınıfı içinde durumumuzu pekiştirmektir. ... 1894’te Rus sosyal-demokratlarını PARMAKLA SAYMAK MÜMKÜNDÜ.”) *Ne Yapmalı?*’dan aktarıp buna karşılık Kurtuluş’un güçlerinin hiç de az olmadığını ileri sürülmesi idi.

“... proletarya sosyalizminin ne dün ne de bugün elin parmaklarıyla sayılabilecek bir güce değil, tersine çok daha fazlasına sahip olduğunu belirtmekle yetinelim.” (Ekin Taciser, “Ekonomist ve Yasal Bir Eğilim Üzerine”, *Yeni Öncü* 13, Ekim/Kasım 1988, s. 85)

Bu iddianın, ‘işçi sınıfına gidebilmek için önce güç olmak gerektiği’ biçiminde en başta ileri sürülen gerekçenin tam tersi olması bir yana, Lenin’in sözünü ettiği güçler, işçi sınıfının güçleri iken, organik olarak işçi sınıfının parçası ve temsilcisi olan güçlerken, Kurtuluş’un güçleri, hiçbir zaman işçi sınıfı karakteri kazanamamış ve toplumsal mücadelede işçi sınıfının temsilcisine dönüşmemiş olması nedeniyle, bu son gerekçe de geçersizdir ve Kurtuluş’un, önüne koyduğu proletarya partisinin yaratılması görevinin gerektirdiği, organik olarak işçi sınıfının parçası olma, işçi hareketiyle birleşme çalışmasını yerine getirmediği gerçeğini ortadan kaldırmaz.

ÖRGÜTLENME

Kurtuluş hareketi, THKP-C’den geriye kalanlar arasında en önde gelenler tarafından oluşturulmuştu. *Kurtuluş Sosyalist Dergi*’nin yayınlanmaya başlandığı Haziran 1976’da, örgütlenme, tüm yetkileri kendinde toplayan bir organ ile bu organı önderlik olarak kabul eden ama kendileri örgütsel hak ve hukuka sahip olmayan diğer bireyler biçimindeydi. Başlangıçta beş kişiden oluşan bu önderlik, bir süre sonra iki kişiyi daha içine alarak kendisini genişletmekle birlikte, bütün hak ve

yetkilerin bu önderliğe ait olduğu ve örgütlenme içerisinde yer alan diğer kişilerin seçme, seçilme gibi haklarının bulunmadığı örgütsel ilişki biçimi varlığını korudu. Bu durum, Kurtuluş içerisinde sorumluluk taşıyan konumlarda bulunanların yaptıkları değerlendirmelerde de ifade edilmektedir.

“Demokrasi sorununa gelince; Örgütsel yapının ancak 1978 sonlarında gelişmeye başlaması, örgütsel deney birikimi konusunu da olumsuz etkilemiştir. Bu durum örgütsel geleneklerin yeterli bir düzeye gelmesini engellediği gibi, demokrasi alanında da sağlıklı anlayışlar geliştirilememesi sonucunu yaratmıştır. Önderlikle kadrolar arasında başlangıçta varolan büyük farklılıklar, önderliğin kadroları örgütün sorunlarının çözümüne ortak etme konusunda isteksiz kalmıştır. Önderliğin de bu durumu aşmak için gerekli çabayı gösterdiği söylenemez.

Örgüt sorunlarının tartışılmasına ve kadroların oluşturulmasına örgüt tabanının geniş bir katılımının sağlanamaması yanında, demokratik merkezîyetçiliğin de önemli ilkelerinden biri olan seçim ilkesi de 12 Eylül sonrasına kadar yaşama geçirilememiştir. Yönetici kademelere seçimle işbaşına gelmesi ve yine başansız yöneticilerin işten el çektilmesi gibi denetim mekanizmalarının yokluğu da önemli eksikliklerden biriydi.” (M. Kemal Kaçaroglu, “Sosyalist Hareket İçinde Kurtuluş”, *Teorik - Politik Dergi Kurtuluş* 10, Temmuz 2001, s. 26)

Örgütsel demokrasi gerçekte tek bir organla sınırlıydı. Bu organ da, kendi kendisini, oluşturacağı örgütün merkezi olarak atamıştı. Bu yapı, örgütün hukusal anlamda yalnızca merkezden oluştuğu bir hareket örgütlenmesine karşılık geliyordu.

Bir bütün olarak, yaratılan, sınırları belirsiz bir hareket örgütlenmesiydi. Bir yandan hareket içerisinde, giderek sorumlulardan ve sonradan komitelerden oluşan bir hiyerarşi gelişse de, esas olarak bir taraftarlar topluluğu niteliği taşıyan harekete katılmak, Kurtuluşçu olmak, bireyin kendi iradesine kalmıştı. Program - tüzük benimsenmesi, organ üyeliği vb. nesnel kriterlerle örgütlenmeye kabul edilmek söz konusu değildi.

Böyle bir örgütsel düzey ve niteliğe sahip hareketin gelişmesinde, insan kazanmak amacıyla, ‘düzenden kopmak’ adına, işi, evi, aileyi, okulu vb. terk etmek öneriliyordu. Bu biçimde harekette yer alanlar, daha çok derneklerde, kahvelerde zamanlarını geçiriyor, düzensiz olarak bir faaliyet gündeme gelirse, yine daha çok kendiliğinden, buna katılıyorlardı. Genelde sosyalist harekette hakim olan bir anlayışa da uygun olarak, giderek siyasi hareketin uzantısı, ‘tekkesi’ durumuna dönüşen ‘kitle örgütleri’, dernekler, hareketin tabanını oluşturuyordu. Bu durumda, siyasi örgütlenme ile ‘kitle örgütleri’ arasındaki ayrımların silinmesi, siyasi

denler için ‘önceki karar’ olduğu gibi geçerlidir.

Mevcut örgütün durumu yeni tüzüğe göre düzenlenir.” (Tam-üyeli GMK Toplantısı Kararları, Şubat 1983)

Kararlar alınırken ciddi bir örgütsel sorunun ve bu sorun ekseninde tarafların varlığı kabul ediliyor, bu tarafların bir araya geleceği bir tartışma süreci sonunda toplanacak konferansla örgütsel sorunların çözümlenmesi savunuluyordu. Ancak tam da sorunların tartışılacağı konferans öncesinde daha önce tasfiye edilmiş ve Geçici Komite (GK) diye anılan örgütlenmede yer almış olup da ‘*çağır*’ kararına uyan eski üyeler, ‘TKKKÖ’yu tek meşru proleter sosyalist örgüt kabul etmedikleri’ gerekçesiyle bir kere daha tasfiye edildiler.

“TKKKÖ’nü proletarya sosyalizmi adına tek meşru irade olarak tanımayan ve Kurtuluş-GK örgütünün gayri meşru olduğunu savunmayan herkesle örgütsel bağlarımız sona ermiştir.” (TKKKÖ-GMK Kararı, Kasım 1983)

Bu süreçte, ‘hizbin başı’ nitelemesiyle dışlanan eski merkez üyesine ek olarak bir diğer merkez üyesi de tasfiyeciliğe karşı bayrak açmıştı. Onun GK’lılarla tartışmak üzere istediği beş gün süreyi bile, GMK çoğunluğu, ‘tasfiyecilikte beş gün dahi gecikmemek (!) için’ kabul etmedi. Böylece konferans, bir kere daha ‘atılan’, örgütten ihraç edilen GK’lıların katılımı olmadan gerçekleştirildi.

İhraç vb. tasfiyeci uygulamalarla tarihin tekrarlanması temelinde yatan ve belirleyici olan, tasfiyecilikle uzlaşmaydı. Kendileri de tasfiyeye uğrayan eski merkez üyeleri, ‘birlik sağlamak’ adına, tasfiyecilerin örgüt dayatmasına teslim olmuşlar, tasfiyecilerin oluşturduğu yeni örgütlenmeyi örgütsel platform olarak tanıyarak tasfiyecilikle uzlaşmışlardı.

“Tam-üyeli GMK toplantısı’nın gerçekleşmesini sağlayan süreç, tasfiyeciliğe karşı oluşan tepki ve isyanın ürünüydü. Ancak tasfiyeciliğin mahkum edilmesi yerine tasfiyecilerle birlik ve uzlaşma, tasfiyecilerin konularının benimsenmesini getirdi. Ayrıldıkları iddia edilenlerin bir kere daha örgütten ihraç edilerek, atılarak dışlandığı tartışma sürecinin ardından gerçekleştirilen TKKKÖ Konferansı kararlarında da, *tasfiyecilik* adı konularak mahkum edilmediği gibi, örgütsel krize yol açmış sorunlar ‘sekteizm’ ve ‘sosyal-şovenizmden etkilenme’ nitelemeleriyle geçiştirildi. Üstelik ‘işçi sınıfı faşizme karşı mücadele etmediği için faşizme karşı mücadele zorunluluğu ile başka sınıf ve tabakalar arasında çalışılması’ anlayışı da resmileştirildi.

“Durumu aşabilmek için geçmişten gelmekte olan eksiklik ve hataların saptanması yoluna giden önderlik, tespit edebildiği bazı eksiklik ve hataları hem değerlendirme hem de

dızı Kendimize, İğneyi Başkasına Batıralım”, *Ekim 3*)

Bu süreçte, siyasi faaliyetin durdurulması, hareketsizlik, kişilerin, bölgelerin terk edilmesi gibi uygulamaların yanı sıra, sosyal-şovenizm, reformizm gibi sapmaların gelişmesi, hareketten tasfiye edilenlerden öteye, kendisini yeniden üreten GMK'nın oluşturduğu yeni örgütte yer alanların da çeşitli tepkilerine neden oluyordu. Yeni GMK ise, oluşturduğu yeni örgütü eski merkez üyelerine de dayatarak hareketin geneline kabullendirmek, 'meşrulaştırmak' üzere konferans örgütlemekteydi. Ancak bu sırada, bütün bu tasarrufların eski merkez üyelerinin çoğunluğundan bağımsız olarak gerçekleştirildiğinin ve yurtdışındaki merkez üyeleri ile iplerin kopma noktasına geldiğinin, örgütün geneli tarafından konferans arifesinde öğrenilmesiyle, tasfiyecilerin beklemedikleri bir örgütsel kriz patlak verdi. Ankara örgütü, 'boykot' ederek konferansın toplanmasını engelledi, tasfiyecilerin planlarını bozdu. Bundan sonra süreç farklı biçimde devam etti. Korunmadaki eski sekreter yurtiçine geldi. 'Tam-üyelik GMK toplantısı' olarak anılan toplantı örgütlendi.

TASFİYECİLERLE UZLAŞMA VE YENİDEN TASFİYECİLİK

'Tam-üyelik GMK toplantısı', eski ve yeni merkez üyelerinin katılımıyla yurtdışında yapıldı. Keskin tartışmalarla haftalarca süren bu toplantı, Kurtuluş tarihinde belirleyici bir dönüm noktası olarak yeni bir dönemin başlangıcına karşılık geldi. Tasfiyecilerin, '12 Eylül Hizbinin başı' olduğu gerekçesiyle hakkında ihraç kararı aldıkları bir eski merkez üyesinin toplantıya katılımını engellemeye çalışmalarıyla başlayan tartışmalar, tasfiyecilerin oluşturduğu yeni örgütlenmenin dışında kalanların konumuna ve toplantının kendisinin neyin toplantısı olduğuna kadar uzandı. Yaşamakta olan örgütsel bunalımın bir parçası olarak bunalımlı bir biçimde gerçekleşen toplantıda, sonunda, tasfiyecilerin oluşturduğu yeni örgütlenmenin –Türkiye ve Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü (TKKKÖ) biçiminde bir isim ve tüzük değişikliğiyle birlikte– tanındığı ve 'ayrıldığı ya da atıldığı' tartışmalı olan eski üyelerin bu örgütlenmeye çağrıldığı kararlar çıktı.

"Burası raporunu dinlediğimiz Kurtuluş örgütünün GMK'sıdır. Varılan noktada çeşitli nedenlerden dolayı bu örgütün dışında kalmış örgüt üyeleri de mevcuttur.

İlk tüzüğe göre örgüt üyesi kabul edilenler hazırlanan tüzüğe uygun olarak istisnai durumlar dışında (devrimciliği bırakmak, polisiye durum vb.) üyelikleri geçerlidir.

Aynıldıkları, atıldıkları iddiasında bulunup da ilk tüzüğe göre örgüt üyesi olan yoldaşlar 'daha önce kabul edilen kararlara' uygun olarak örgüte davet edilirler. Bu daveti kabul e-

çizginin demokratizme indirgenmesine de temel yaratıyordu. Siyasi örgütlenme anlamında ise, hareketin büyük çoğunluğu, 'kitleli', 'topluluk' tarzında bir örgütlenme içerisindeydi. *Bu örgütlenmenin dış sınırlarının belirsizliğinin yanı sıra, organlar ve işbölümüne dayanmaması ölçüsünde, iç örgütlenmesi de sınırları belirsiz bir nitelik taşıyordu. Sürdürülen faaliyet de, düzenli, planlı, programlı, gündelik olarak, bir işbölümü ve uzmanlaşma çerçevesinde gerçekleştirilmediğinden, profesyonelce değil, amatörcüydü.*

Örgütsel yapının bu gelişmesi, komünist örgütlenme ve çalışma tarzına aykırıydı. Komünist bir örgütlenme, öncelikle demokratik merkezîyetçi bir işleyişe sahip olmalı, iradesi, örgütlenmenin bütününe, üyelerin iradesinin bileşimi olarak kolektif biçimde oluşmalıdır. Bu örgütlenmenin sınırları belli olmalı, kendisini yine kendi iradesiyle genişletmeli, belirli nesnel ölçütler uygulayarak kendisine yeni üye kabul etmelidir. Aynı şekilde, iç yapısı da biçimsiz bir yığın değil, işbölümü, uzmanlaşma temelinde, görev, yetki ve sorumluluk sınırları netçe çizilmiş biçimde, başta fabrika ve işyeri hücreleri olmak üzere, organlardan oluşmalıdır. Faaliyeti ise, kendiliğinden ve amatörcü değil, planlanmış hedefler doğrultusunda, programlı olarak, her gün düzenli gerçekleştirilen, profesyonelce bir faaliyet olmalıdır.

Örgütsel yapının bu sınırları belirsiz, amorf biçimi ile faaliyetin amatör ve kendiliğinden niteliği, komünist örgütlenme ilkelerine uygun oluşturulan bir örgütün kendi etrafında bir politik hareket geliştirmesi yerine, büyük ölçüde kendiliğinden gelişen hareketin içinden bir örgüt doğması yaklaşımına karşılık geliyordu. Kendisini oluşturacağı örgütlenmenin yöneticisi olarak baştan ilan eden merkezin, altına yetkililer, sorumlular atayarak örgütlenmeyi geliştirmesi ise, 'yukarıdan aşağıya örgütlenme' anlayışına bağlanıyordu. Ama 'yukarıdan aşağıya örgütlenme' ifadesi, varolan örgütlenmenin kendi iradesiyle kendisini genişletmesi, yeni üye alması, dışa yönelik örgütlenme faaliyeti açısından kullanılmalıdır. Demokratik merkezîyetçilik açısından, komünist bir örgütlenmenin iç işleyişi açısından, işleyiş öncelikle aşağıdan yukarıya doğrudur; örgütsel iradenin kaynağı üyelerdir, taban örgütleridir, yönetici organlar taban örgütleri tarafından seçilir. Ancak aşağıdan yukarıya doğru irade oluştuktan, yöneticiler seçildikten sonra, yukarıdan aşağıya bu irade uygulanır, parçaların tutarlı bir bütün oluşturmaları, bütünle uyumları sağlanır.

Bu temelde, örgütün sınırlarının belirliliği, ortakça kabul edilmiş hukuk, hakların, görevlerin, yetkilerin tanımlanmışlığı, örgüt içi demokrasinin önkoşuludur. Buna karşılık, sınırları belirsiz, iç ilişkileri muğlak bir hareket örgütlenmesinin

işleyişinin antidemokratik olması da, burjuva politikacılığına ait faydacı, kariyerist, fırsatçı, komplocu hatta despotik her türlü mücadele yönteminin bu harekete sızması ve böyle bir zeminde yeşermesi de kaçınılmazdır.

Kurtuluş hareketi on binlerce kişiyi kapsayıp ülke çapında politik çalışma ve mücadele sürdürürken örgütlenmesinin bu biçimde sınırları belirsiz bir hareket örgütlenmesi düzeyinde kalması karşısında ise, belirli tepkiler ve örgütlenme talepleri dile getiriliyor ve süreç içerisinde örgütlenme çaba ve adımları da gündeme geliyordu. Bir yandan bölgelere, okullara, mahallelere kadar uzanan, sorumlulardan, komitelerden oluşan yaygın bir örgütlenme ortaya çıkarken, 1979'dan itibaren de bunlardan –il komitesi ya da uzmanlık organı biçiminde merkeze doğrudan bağlı– az sayıdaki organ, artık resmi organlar olarak kabul ediliyordu.

Ancak bu durumda da hareketin örgütlenmesinin ezici orandaki büyük kesimi, hâlâ gayri resmi konumdaydı ve taraftar ya da destekçi biçiminde harekette yer alanlarla aralarında açıkça belirlenmiş ayrımlar bulunmadığı için, bu örgütlenme yine sınırları belirsiz, yaygın ve gevşek bir nitelik taşıyordu. Resmi organlarla örgütlenmenin geri kalanı arasındaki ayrım da toplumsal politik gerçeklik açısından aslında geçerlilik taşııyordu; çünkü resmi organlar hareketin bütünü içerisinde son derece küçük bir azınlığı oluşturuyordu ve Kurtuluş hareketi adına politik çalışmalar, gayri resmi diye nitelenen organlar tarafından aynı derecede yetkili biçimde gerçekleştiriliyordu. Üstelik Kurtuluş adına bölgelerindeki bütün siyasi faaliyeti sürdüren bu gayri resmi örgütler, resmi örgütün varlığından dahi haberdar değillerdi. Ayrıca resmi organlarda yer alanların hâlâ bir tüzükle, örgütsel hukukla tanınan hakları bulunmuyordu ve demokrasinin sınırları da yine merkezden geçiyordu. Örneğin 1979'ta örgütsel sorun ve tartışmaların ardından yapılan konferans seçilmiş delegelerle değil, merkezin çağırduklarıyla toplanmıştı.

“1. Konferans ... o devirdeki örgüt içinde, örgütün **ortakça karar altına almış olduğu bir hukuku** (tüzük) **olmadığı** için, merkezin kendi içindeki **'dengelerin'** belirlediği bir çerçevede toplandı. Konferansın sonucu konferans başlamadan, daha tasarlanırken belirlenmişti! Hiç bir Yerel Komite'ye, kimi konferansa göndereceği sorulmadı. Katılacaklar merkez tarafından gayet 'demokratik' bir tarzda **tayin** edildiler.” (M. Yavuz, *Hizip-ler* “demokrasisi” ve “Ekim Sapması” Efsanesi, <http://hemdest.blogspot.com/2009/03/hizipler-demokrasisi-ve-ekim-sapmasi.html>)

Tekrar vurgulamak gerekirse, hareketin bütünlüğü ve toplumsal politik pratiği içerisinde, sözü edilen son derece küçük resmi örgüt, bir gerçekliği ifade etmekten çok, kafaların içinde varolan, sanal bir nitelik taşıyordu. Bu yapay ölçekte

ki ülkeler veya uluslar için ayrı partiler söz konusu olamaz.

...

Seksiyon ayrı bir parti değildir. Devletin sınırları içindeki bir ülkenin ulusal vb. gibi özelliklerini dikkate alarak parti buradaki yerel örgütlerin başına bir yönetici komite oluşturur.” (“Örgütlenme Sorunları Üzerine”)

‘Tek devlete tek parti’ mutlaklaştırması, seksiyonun ayrılıp ayrı parti olması olanağını, Kurtuluş'un ulusal sorunda geliştirmiş olduğu tezlere aykırı biçimde dıştalar, ‘seksiyonun ayrı parti olmadığı’ vurgulaması da, aynı şekilde, – *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'de “parti genel programına bağlı bir biçimde ayrı bir programla karakterize olacak” sözleriyle anlatılmış olan– seksiyonun özerkliğini geriye itip ortadan kaldırmaya hizmet ediyordu.

Ne komünist toplum ne de devrim hedefine sahip olan, cuntaya karşı mücadeleyle sınırlı örgüt programı benimseyen tasfiyecilerin işçi sınıfı içerisinde çalışma perspektifleri de programları doğrultusunda idi. ‘Cuntaya karşı direnecek tek güç işçi sınıfıdır’ gerekçesiyle sınıf içerisinde çalışılması, komünist işçi hareketinin yaratılmasının değil, demokratik muhalefet hareketinin yaratılmasının temel alınmasına, dolayısıyla komünizme değil demokratizme karşılık geliyordu. Hangi toplumsal kesimin hareketi yükselirse onun peşinden koşma biçimindeki bu anlayış, demokrasi talep ve mücadelelerinin sosyalizme tabi biçimde ele alınmaması, ittifak uğruna ilkelerden taviz (anti-şoven olmayanların “tutarlı demokrat” olarak nitelenmesi vb.) biçiminde de ortaya çıkıyordu.

Nihai hedefini sınıfsız toplum, yakın hedefini demokratik halk devrimi olarak saptayan Kurtuluş'un temel tezleri açısından en belirgin sapma ise, demokrasinin elde edilmesini devrime bağlamak, demokratik kazanımları devrimci mücadelenin yan ürünleri olarak ele almak yerine, devrimden önceki bir ara aşama, yakın hedef biçiminde ‘siyasi demokrasinin’ savunulması, reformizme savrulmasıydı.

“Demokratik halk devrimi mücadelesinin bu evresinde karşısındaki en büyük engel askeri diktatörlüktür ve askeri diktatörlüğe karşı mücadele bugün her şeyin önüne geçmiş durumdadır, yola devam etmek için onu yıkmak, onu aşmak zorunludur. Dolayısıyla bugünkü koşullarda askeri diktatörlüğe karşı oluşturulacak bir mücadele cephesine ihtiyaç vardır ve bu cephede yer almanın, eylem birliği yapmanın tek koşulu vardır: askeri diktatörlüğe karşı olmak ve ona karşı mücadele etmek. ... onlar siyasi demokrasi istiyorlar, nihai hedefleri budur. Biz ise, nihai hedef olarak demokratik halk diktatörlüğü ve giderek sınıfsız toplumu istiyoruz. Ama bugünkü koşullarda onların nihai hedefi ile bizim yakın hedefimiz çakışmaktadır: askeri diktatörlüğün sona ermesi ve siyasi demokrasi.” (“Çuval-

nun, ideolojik tasfiyeciliğin belirtilerini ortaya çıkarıyordu.

İDEOLOJİK TASFİYECİLİK

Siyasi ve örgütsel tasfiyeciliğe ideolojik tasfiyecilik de eşlik etti. Tasfiyeciler, Kurtuluş'un temel tezleriyle çelişen görüşler ileri sürdüler, Kurtuluş'un teorik çizgisine aykırı anlayışlar savunarak onun teorik birikimine saldırılar gerçekleştirdiler. En temel olarak ise, *üyelik koşulu* niteliğinde, ama Kurtuluş'un teorik-programatik birikimini hiçbir biçimde temsil etmeyen ve hedefi askeri diktatörlüğe karşı mücadeleyle sınırlı bir *program* kabul ettiler. Sosyalizm ve sınıfların ortadan kaldırılması hedefini içermediği gibi, devrimi bile hedeflemeyen 'sınırlı demokrat' nitelikteki bu program temelinde alınan yeni üyelerle oluşturulan yeni örgüt de, sonuçta bu sınırlı demokrat niteliği edinmiş oluyordu.

"Demokratik Halk Devrimi mücadelesinin bu dönemde önüne dikilen düşman askeri diktatörlüktür. Askeri diktatörlüğü teşhir etmek, başta proletarya olmak üzere ezilen sınıf ve tabakalar arasında ona karşı hoşnutsuzluk ve öfke yaratmak, birleşebilecek bütün güçleri birleştirmeye çalışmak, mücadeleye seferber etmek ve kendiliğinden gelişebilecek sınıf hareketine bilinçli ifadeler kazandırmak, ona öncülük yapmak, bu dönemde siyasal mücadelenin esasıdır, ve en önemlisi, proletaryanın devrim perspektifinden hareketle, hem işçi sınıfının, hem de diğer emekçi sınıf ve tabakaların muhalefetine tek bir devrimci sele dönüştürmeye ve proletaryanın öncülüğünü sağlamaya çalışmaktır." (*Program*, Kasım 1981)

Tasfiyeciler, 12 Eylül darbesi sonrası içine düşülen yenilgi ve hareketsizlik durumunun nedenlerini, teorik çözümlerinin pratiğe uygulanmamış olmasında, işçi sınıfı hareketiyle birleşme ve komünist örgütlenme gereklerinin yerine getirilmemiş olmasında değil de, teoride aramaya yöneldiler. *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'deki proletarya partisi üzerine yazıları, özellikle 21. sayıdaki "Proletarya Partisinin Çalışma Tarzı" başlıklı yazıyı, Kurtuluş'un işçi sınıfından kopuk, sınırları belirsiz, gevşek, yaygın hareket örgütlenmesinin nedeni olarak gösterdiler. Tasfiyeciler, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'deki yazıları eleştirirken, bölge, alt-bölge, semt gibi örgütlerin ara organlar olduğunu keşfediyor, profesyonel devrimciler için ayrı işçiler için ayrı (ayrı tüzükler gerektiren) üyelik kategorileri icat ediyorlardı!

Hareketin Kürdistan seksiyonunu, Kürt ulusal sorununun varlığından kaynaklanan özerkliğini göz önüne almadan lağvetmiş olan tasfiyeciler, yazılarda da seksiyonun özerkliğini yok saydıkları gibi, birlikte örgütlenme seçeneğini koşullardan bağımsız biçimde mutlaklaştırarak sosyal-şovenizme düşüyorlardı.

"Parti savaşımını sürdürürken kendine bir devleti temel alır. Belirli bir devlet içersinde-

küçük resmi örgüt, yaratılan hareket örgütlenmesiyle, komünist örgütlenme ilkelere arasındaki çelişkinin çözümsüzlüğünün sonucuuydu. Hareketin, bir yandan organik bileşim olarak küçük-burjuva bir nitelik kazandığı, diğer yandan sınırları belirsiz, amatörce çalışan bir yapısı olduğu görülüyor, komünist örgütlenmeye uygun olmadığı kavranıyordu. Bu durum karşısında, resmi örgüt dar tutularak komünist olmayan bir örgütlenmenin gelişmesi engellenmek isteniyordu. Ama bunun gerçeklikte, toplumsal siyasi mücadelenin nesnelliğinde bir karşılığı olmadığı için, kendini kandırmaktan, vicdan rahatlatmaktan öteye bir anlamı yoktu.

Ayrıca, partinin gelişmesinin bir ilk ya da ön aşamasının 'profesyonel devrimciler örgütü aşaması' olduğu ve örgütlenmenin de bu nedenle dar tutulduğu gibi bir iddianın da, komünist örgütlenme anlayışı açısından haklılığı yoktur ve Kurtuluş içerisindeki resmi örgütün öznelliğini, gerçekliğe aykırılığını, sanallığını ortadan kaldırmaz. Gerçeklikte, 1980 öncesi şekillendiği haliyle, Kurtuluş adına siyasi faaliyeti sürdürenler içinde, resmi örgüt küçük bir azınlıktır; büyük çoğunluk gayri resmi örgütlerdir, harekettir. Bu hareketin ise, genel toplamda, ağırlıklı olarak, hem kendi içindeki hem de dış sınırları, örgütlenmesi belirsiz, buna bağlı olarak, işleyişi antidemokratik, faaliyeti düzensiz, kendiliğinden ve amatörce olmuştur.

12 EYLÜL 1980 YENİLGİSİ: TASFİYECİLİK

12 Eylül 1980 askeri darbesi, bütün Türkiye ölçeğinde politik koşulları kökten değiştirdi. Parlametonun, partilerin kapatıldığı, politik çalışmaların, sendikaların durdurulduğu, kitle hareketlerinin ezildiği bu koşullar, çeşitli politik örgütlenmeler ve hareketler üzerinde de, kaderlerini belirleyecek ölçüde etkili oldu, ağır bir yenilgi dönemi yaşandı.

Darbe sonrası dönemde, daha önceki 'sağ-sol çatışması' ortadan kalkmış, küçük-burjuva kitleler mücadeleden çekilmişti; askeri diktatörlüğe karşı direnebilecek güç olarak geriye işçi sınıfı kalmıştı. Öte yandan açık diktatörlük koşullarında mücadele edebilmek için her koşulda çalışmasını sürdürebilecek bir örgütlenmenin yaratılmış olması gerekiyordu. Askeri diktatörlük koşullarında eksiklikleri bir anda istense de istenirse de görülmek zorunda kalınan bu özellikler, yani *işçi sınıfının temel alınması* ve *sağlam bir örgütlenmenin yaratılması*, aslında, proletarya partisinin yaratılması doğrultusunda ilerlemenin gereği olarak işçi sınıfı hareketiyle birleşme ve komünist ilkelere uygun bir örgütlenmeye sahip olunmasıyla uyumluydu. Bunların eksikliği, aynı zamanda, komünist işçi partisinin inşası için çalış-

maların, faaliyetin, yine komünist bir anlayışla, proleter karakter kazanma ve sıkı leninist örgütlenme doğrultusunda yürütüldüğü bir sürecin gerekliliğini toplumsal pratiğin mihenk taşında somut biçimde gösteriyor, kanıtıyordu.

1980'e giden süreçte, Kurtuluş da, işçi sınıfı ile birleşmenin, çakışmanın ve mücadeleyi her koşulda sürdürebilmek için hazırlıklı olmanın gereğini vurguluyor ve bu yönde çaba gösteriyor, adım atıyordu. Ancak bir toplumsal siyasi hareket olarak oluşumu, gelişimi komünist işçi partisinin inşası yönünde ilerlemenin gereklerine uygun olmamıştı ve sonradan yönünü düzeltmek, işçi sınıfına çevirmek, örgütlenmesini geliştirmek üzere atılan adımlar da bir nitelik değişikliğini sağlayacak ölçüğe ulaşamadı. Diğer sosyalist hareketler gibi, Kurtuluş da, belirleyici olarak, işçi sınıfından kopuk ve açık diktatörlük koşullarına hazırlıksız nitelikteydi. Küçük-burjuva kitlelere dayanan, açık, gevşek, yaygın bir hareket olarak 12 Eylül darbesine yakalandı ve çok yönlü bir yenilgi yaşadı.

SİYASİ TASFIYECİLİK

Kurtuluş'un 12 Eylül'de yaşadığı yenilginin en önde gelen göstergesi, yeni koşullarda siyasi faaliyetini sürdürememesi, durdurmasıydı. 'Geri çekilme' adı altında, çeşitli reorganizasyonlar, birçok alanın, bölgenin (hatta ülkenin, Kürdistan'ın) terk edilmesi, çok sayıda insanla ilişkinin kesilmesi, 'başının çaresine bakmaya' bırakılması buna eşlik etti. Belki daha da vahimi ise, yenilginin kabul edilmemesi, 'dimdik ayakta olma' iddiaları temelinde savunular geliştirilmesiydi.

12 Eylül ertesinde Kurtuluş'un siyasi faaliyetlerini durdurmuş olması, daha sonra tartışma ve örgütsel çatışma konusu oldu. Örgüt içi mücadelelere yol açan keskinleşen tartışmalar sırasında unutturulmaya çalışılan 'geri çekilme' ve giderek 'siyasi faaliyete ara verme' politikası, 12 Eylül'ün ardından (kabaca ayda bir) çıkartılan sirkülasyonlarda ifade edilmişti.

"... proletarya sosyalistlerine düşen görev hareketin sürekliliğini korumaktır. Bunun için sınıf içindeki mevzilere daha büyük bir güçle atılmaktır. ... Önümüzdeki kısa süre ... (bu, cuntanın hakimiyetini kuracağı bir aylık bir süredir, sıkıyönetimin daha önceden beri varolmasından dolayı daha kısa olabilir) ... deşifre unsurlarımızı örtme, açık noktalarımızı kapama çalışmalarını geçmelidir. Kısa bir dönem için hareketsizlikten korkmayalım." (1. yazı)

"... artık gelişme, yaygınlaşma bir tarafa itilmeli; darbeler karşısında hareketin varlığını, kadroları koruyabilmek için sistemli bir şekilde geri çekilmeliyiz." (2. yazı)

"Geri çekilmek ... bir takım mevzileri terk etmek ve tahkim ettiğimiz mevzilerden bir eski mevzileri ele geçirme ve giderek yeni mevziler kazanma uğraşı olmalıdır. Yani geri

alınan kararlarla yurtdışına gönderilmiş, biri de yakalanmıştı. Politbüro, daha doğrusu Politbüronun yürütme komitesi olarak yurtiçinde bırakılmış olan organ, kendisini merkezin yerine ikame etmekle işe koyuldu. Aynı zamanda kendi içinde de Merkez Organ (yeni yaptıkları tüzükteki ifadeyle İdeolojik Organ) oluşturarak onu da Yazı Kurulu'nun yerine ikame etti.

"Şimdiye kadar Politbüro diye anılan organ Merkez Komitesidir. Merkez Komitesinin diğer üyelerinden bir kısmı korunmaya alınmıştır. Bir kısmı Dışbüro adıyla Merkez Komitesinin bir kolunu oluşturmaktadır.

...

Merkez Komitesi, Merkez Organ ve Pratik Organ olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır." (7-8 Kasım 1981 Kararları)

"Örgüt merkezi kendisini üretmiş ..." (Mayıs 1982 Raporu)

Kendisini merkez yerine koyan Politbüro-yürütme, ya da diğer bir ifadeyle, 'kendisini yeniden üreten GMK', yeni program ve tüzük hazırladı ve yeni üyeler alarak yeni örgüt oluşturmaya gitti.

"Program ve tüzük yürürlüğe girmiştir. ... tüzüğe göre yeni üye kabulüne başlanmıştır.

... Örgütümüz parti inşa dönemine girmiştir." (Mayıs 1982 Raporu)

Öte yandan tasfiyecilik, yurtdışındaki merkez üyelerine, Dış Büro'ya ve onun yayın organı *Sosyalist İşçi*'ye kadar uzanmıştı. Kendisini merkez ilan eden Politbüro'nun uygulamalarıyla, Dış Büro'nun bileşimine müdahale edilmiş, korunmadaki merkez üyelerinin konuları tartışmalı hale getirilmiş, yurtdışı yayın organı ideolojik-politik rota dışı ilan edilmiştir.

"12 Eylül Hizbi'nin başı olduğu ve örgüt içinde kural dışı ilişkiler sürdürdüğü ... Bu nedenle GMK üyeliği saklı olmak kaydıyla Dış Büro Organındaki görevlerinin alınmasına ...

DB kendi inisiyatifi ile kendini genişletmiş ... GMK durumu öğrendiğinde bu genişletmeyi tanımadığını ve bu organı onaylamadığını bildirmiş ...

... korunma yönteminin amaca uygun olmadığı hayat tarafından ispatlanmış olduğundan, bu yoldaşların en kısa zamanda durumlarının açıklığa kavuşturulmasına çalışılmaktadır.

... 1981 Eylülünden itibaren yurtdışında DB tarafından çıkarılan Sİ'nin elde edilen ilk üç sayısının incelenmesinde; bu yayının tarihsel köklerimiz, ideolojik siyasi rotamıza, program ve tüzük ilkelerimize ve tüzükte açıkça belirtilen DB amacına uygun bir faaliyet sürdürmediği anlaşıldığından bu durumun derhal düzeltilmesi için ilgililere talimat gönderilmiş ve bu yayının sorumluluğu DB'den bir kişiye verilmiştir." (Mayıs 1982 Raporu)

Tasfiyecilerin, Yazı Kurulu çalışmaları ve yayın faaliyetleri ile görevli Dış Büro'nun çıkarttığı yayın organına karşı tutumları, tasfiyeciliğin diğer bir boyutu-

“... örgütümüz hiziplerden arındırılmış ...

12 Eylül Hizbi tasfiye edilmiştir. ...

Bu dönem örgütümüz için bir arınma ve ayrışma dönemi olmuştur. ...

Görünüşte ideolojik ayrılık gibi gözükken ilk ayrılık çabası x biriminde ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi üç kişi örgüt kurallarına uymamak ve deşifreyona girişmeleri nedeniyle ihraç edilmişlerdir.

12 Eylül Hizbinin temizlenmesi: Kökleri bir hayli eskiye dayanan ve bir grup olarak örgüte katıldıklarından beri hizipçi eğilimlerini sürdüren ve örgütümüzü bu olağanüstü dönemde içerden vurma gayretkeşliğine kalkışan 12 Eylülcüler bir tartışma kampanyasıyla tasfiye olmuşlardır. ...” (Mayıs 1982 Raporu)

Geçmiş değerlendirmesi talep edenleri tasfiye eden tasfiyeciler, bir yandan da aslında açıklamadıkları, gizli tuttıkları bir geçmiş değerlendirmesi yapıyorlardı. Deyim yerindeyse ‘görüşlerini alıp sahiplerini atıyorlar’, ‘bu memlekete komünizm lazımsa, onu da biz getiririz’ diyen zihniyete benzer bir tarzla, örgütlenmeden tasfiye ettikleri muhaliflerin düşüncelerini ‘gizlice’ benimsiyorlardı. Bu ‘gizli özeleştir’, uygulamalarda ortaya çıkıyor ve belgelere yansıyor.

“Sınıf içine çekilmeyi başaramadık. ...

Bugüne kadar gelen örgütlenmemizin sınırları iyi çizilmemiştir: Bir yanıla da sınırları yoktur. Sınırları tek tek merkez üyelerinin ferasetine kalmış bir örgüt, bizim en büyük zafımızdır.” (7-8 Kasım 1981 Kararları)

“Bir geçiş dönemi kararları olarak, örgütsel gelişimimizde tarihi öneme sahip bu kararlar 1981 sonbaharında alınmıştır. Bu toplantıda, örgütümüzün uzak ve yakın geçmişi değerlendirilmiş, örgütsel işleyiş ve ilişkilerimizdeki zaaflar tespit edilmiş, program ve tüzüğüme temel teşkil eden ilkeler saptanmış, köklü bir reorganizasyon yapılmasının gereği formüle edilmiş, geleceğin kazanımı için yakalanması gereken ana halka saptanmış, örgütün sınırları ve faaliyet alanları netçe çizilmiş, derinliğine örgütlenme kararının gerçekleştirilememesinin nedenleri belirlenmiş ve bu kararın bütün mantıklı sonuçları ortaya konarak geri çekilme politikasının esas rotası tayin edilmiştir. Bu kararların mantıksal sonuçlarının en iyi ifadesi program ve tüzükte somutlanmıştır.” (Mayıs 1982 Raporu)

Hareketin sorunlarından, bozukluklarından kurtulmak için ‘sıfırdan başlama’ yöntemini benimseyen tasfiyeciler, resmi üyelikleri önce askıya alıp sonra iptal ettiler.

“Üyelikler geçici olarak askıya alınmıştır. ...

Daha önce üyelikleri askıya alınanların üyelikleri iptal edilmiş ...” (Mayıs 1982 Raporu)

Bunları gerçekleştiren organda ise, eski merkezden bir kişi bulunuyordu. 1980 öncesi merkez üyelerinden Yazı Kurulu üyesi ikisi 12 Eylül öncesi alınan kararla (sonradan Dış Büro olarak anılarak), üçü 12 Eylül sonrası korunma gerekçesiyle

çekilme her şeyi kurtarma değil, mücadeleyi yürütebilmek için gerekli unsur ve olanakları kurtarmaktır.” (3. yazı)

“... hareketimiz sürekliliği koruma konusunda alınmış olan örgütsel tedbirleri henüz yeterli bir düzeyde görmemektedir. Bu nedenle bir süre daha hareketin varlık ve sürekliliğini korumak açısından örgütsel tedbirlerin alınmasına devam edilecektir. Bugün için asli olan, birincil olan budur. Cuntanın teşhiri, propaganda çalışmaları ancak bundan sonra başlayacaktır.” (4. yazı)

“Biz her şeyden önce zaman kazanmalıyız. Sürekli saldıran ve bizi bozguna uğratmaya çalışan düşmana karşı zaman kazanmaya çalışacağız. ... Siyasi faaliyet bakımından hareketsiz bir dönemi yaşıyoruz. Bu dönem geçicidir. Hareketsizlik bizi korkutmamalıdır. Sosyalist hareketin gelişiminde met ve cezir dönemleri vardır. Bazen bir yaprak dahi kıpırdamayıp.” (5. yazı)

“Sağlam ve doğru ilkelerle kurulmuş bir örgüt ise faaliyetini kesintiye uğratmadan her dönemde sürdüren, kendini somut gelişmelere hazırlayan ve niteliği gereği ancak *kendini bilinçli olarak şu ya da bu şekilde sınırlayan*, esnek ve hareketli manevralar yapabilen bir örgüttür.” (6. yazı) (abç)

“Esas olan ezilmemek ve dağılmamak için niteliğini korumaktır. Öte yandan, sesimiz çıkmıyor, cılız çıkıyor veya hareketsiz kaldık diye hayıflanmamalıyız. Bu geçici bir durumdur. Ne kitlelerin durgunluğu, ne de bizim hareketsizliğimiz proleter sosyalist görevlerimizi unuttuğumuzu göstermez.” (8. yazı)

1980 öncesinde on binlerce kişiyi harekete geçiren, ayrı ayrı birçok yayın çıkartan, seçimler dahil çeşitli politik kampanyalar gerçekleştiren ve aynı zamanda da mücadelenin her koşulda sürdürüleceğini, faaliyetin sürekliliğini vurgulamaktan geri durmayan Kurtuluş hareketi, 12 Eylül sonrasında, *kendi kararıyla, bilinçli olarak* faaliyetini durdurmuştu, deyim yerindeyse dövüşmeden yenilgiyi kabullenmişti. Daha da kötüsü, bunun nedenlerini (belirleyici olarak, *küçük-burjuva kitlelere dayanan, sınırları belirsiz, gevşek hareket örgütlenmesi*) açıkça saptamak yerine, politik faaliyeti durdurma ve yenilgi gerçekliği reddedilip ‘ayakta kalma’, ‘çekim merkezi olma’ anlayışları üretiliyordu.

“‘Türkiye sosyalist hareketi yenilmiştir’ saptamasının proletarya sosyalizmi için geçerli olmadığını hatırlatmak ve bu gerçeği kafalara çakmak bizim görevimizdir. ... Burjuva ve küçük-burjuva sosyalist hareketler hem teorileri hem de örgütlenmeleri bakımından yenilmişlerdir. Proletarya sosyalizmi ise hem teorisi ile hem de örgütlenmesi ile ayaktadır. Kaba gerçek budur.” (“Örgütlenme Sorunları Üzerine - 1”)

Artık ‘*Ekimcilik*’, ‘tasfiyecilik’ olarak bilinen bu dönemde ileri sürülen görüşler, üstelik (herhalde hafızaların zayıflığına duyulan bir güvenle) bütünüyle gerçekliğe aykırı ifadelerle, yıllar sonra bile dergi sayfalarında ortaya çıkabilmektedir.

“Kurtuluş 12 Eylül'den sonra örgütsel varlığını ve siyasal faaliyetini kesintisizce sürdüren bir harekettir.” (Ş. İba, “Panorama”, *Teorik - Politik Dergi Kurtuluş* 10, Temmuz 2001, s. 5)

Kurtuluş'un 1976-1980 dönemi politikası, *Devrimci Gençlik - Devrimci Yol* ile rekabete yol açan bir birlik anlayışı tarafından belirlenmişti. 1980 sonrası değişen politikaya yeni bir birlik anlayışı eşlik etti. Askeri diktatörlük koşullarında diğer sosyalist hareketlerin yenilip yalnızca Kurtuluş'un ayakta kaldığı, böylece birliğin de (‘askeri diktatörlük zoruyla?!’) Kurtuluş saflarında gerçekleşerek partileşme sorununun çözüleceği ileri sürülüyordu.

“Birlik sorunu yeni bir tarzda, dönemin hazırladığı ve alternatif olarak sunduğu niteliği ile rüştünü ispat eden proleter sosyalist hareketimizin rotasında aranmalıdır ...” (8. yazı)

“12 Eylül koşullarına partileşme sürecini yaşayan bir örgüt olarak giren hareketimizin kendisi için bu dönemin aşılması nitel bir anlam taşımak zorundadır. Dün olduğu gibi bugün de bütün faaliyetimiz temel görevimize –partileşmeye– bağlı olarak ele alınacaktır. Objektif koşullar hareketimizin doğuşunda üstlendiği tarihsel misyonu gerçekleştirmesine oldukça uygun bir durum yaratmıştır. ... Teorik-siyasi gerçeklerin yanı sıra, *salt* askeri diktatörlük koşullarında yıkılmamış bir hareket olmamız *bile* bize doğru bir eğilim yaratacak, hareketimiz bir çekim merkezi olacaktır.” (*Program*, Kasım 1981)

Birlik sorununun çözümünü ve komünist partinin inşasını, sosyalizm ile işçi sınıfı hareketinin birleştirilmesi yerine diğer sosyalist hareketlerin imha olup geriye tek bir sosyalist hareket kalmasında arayan bu görüş, Kurtuluş'un temel görüşlerinden uzaklaşmaya, tasfiyeciliğe işaret ediyordu. İlk olarak kendisini Kurtuluş'un siyasal faaliyetinin tasfiyesinde, siyasal boyutuyla ortaya koyan tasfiyecilik, örgütsel ve ideolojik boyutlar içeren bütünlük taşıyordu. Bu çok boyutlu tasfiyeciliğin temelinde ise, 12 Eylül yenilgisi karşısında doğru ders çıkartılmaması, inkar (olumlulukların korunup olumsuzlukların değiştirilmesi) yerine red (olumsuzluklardan kurtulmak amacıyla bütünü atılıp baştan başlanması) yöntemine başvurulması yatıyordu. 12 Eylül koşullarında faaliyet sürdürülemezliğiyle, bunun kaynaklandığı, hareketin sınıftan kopukluğu ve her koşulda faaliyet yapabilecek sıkı örgütlenmeden yoksunluğu sorunları, görmek istemeyenlere bile kendilerini göstermiş, ancak çözüm olarak bu sorunların açıkça kabul edilip kolektif olarak giderilmeye çalışılması yerine, yönetimi elinde tutanlar, hareketin bütününden sakladıkları bir değerlendirme, bir ‘gizli özeleştir’ temelinde, varolan hareketi tasfiye edip sıfırdan başlama yoluna girmişlerdi.

ÖRGÜTSEL TASFİYECİLİK

Tasfiyeciliğin örgütsel boyutu, kendisini muhaliflerin hareketten tasfiyesiyle gösterdi; varolan hukukun, örgütlenmenin yerine yenisinin geçirilmesine vardı. 12 Eylül yenilgisi ve siyasal faaliyetin kesintiye uğraması, hareket içerisinde tartışma ve sorgulamaları gündeme getirmişti. Yenilginin nedenleri irdelenirken bir geçmiş değerlendirmesi yapılması gerektiği dile getiriliyor, sınıf çalışması ve örgütsel yapıya ilişkin sorunlara işaret ediliyordu.

“Bugün esas olarak yapılacak şey, ‘durum ortadadır’ gibi laflarla günah çıkartmak yerine, hata ve eksikliklerimizin neler olduğunu, nerelerden kaynaklandığını, nasıl geliştiğini tespit edip bunlardan nasıl kurtulacağımızı, neler yapmamız gerektiğini tayin etmektir.

...

KISACASI, İNKARIN İNKARINI SAĞLAYACAK, HAREKET OLARAK GEÇMİŞİN ELEŞTİRİ VE ÖZELEŞTİRİSİNİ YAPMALIYIZ.” (Gebze Organı, “Yazı - I”, Temmuz 1981)

“İçinde bulunduğumuz şu anda ve koşullarda hareket siyasal çalışmayı yeniden başlatmak ve daha ileri örgütlenmek durumunda ise bunları mutlaka geçmişin tutarlı bir analizinden sonra ve onun üzerinde yapmalıdır.

...

Bu zaafarla 12 Eylül'e yakalandık. ... Bu durumda yapacak tek şey vardı. Gerçeği –daha önceki iddialarımıza rağmen– teslim edip siyasal faaliyeti durdurmak. Çünkü siyasal faaliyeti 12 Eylül öncesi iddialarla yürütmeye kalkışsak sonu hüsrana olurdu.” (Sefer'in yazısı, Eylül 1981)

“Böyle bir konumda iken 12 Eylül geldi ve biz sınıfla o ana kadar kurabildiğimiz cılız bağların da bir kısmını kaybederek, alabildiğine daralmış kadrolarımızla oturup proletaryayı yeni baştan nasıl örgütleriz diye kafa patlatıyoruz. ...

Bugün sınıf politikası konusunda yaptığımız eksiklikler utangaç bir şekilde de olsa kabul edilmekte. Ancak henüz gündeme gelmeyen, önemi yeterince kavranamamış bir sorun daha var: demokratik merkezîyetçilik.

...

Bu koşullar altında 12 Eylül'e gelindi. Darbeden sonraki ilk aylar tam bir hareketsizlik dönemi yaşadık.” (Özgül'ün yazısı, Eylül 1981)

Geçmiş değerlendirmesi talebiyle sorunları gündeme getiren ‘muhalifler’, örgütsel kurallara uymadıkları vb. gerekçe ve iddialarla, ‘apoletsiz 12 Eylülcüler’ gibi ağır nitelermelerle suçlandıkları düşmanca kampanyalar eşliğinde tasfiye edildiler.

Kendilerini en güçlü hissettikleri dönemde, tasfiyeciler, yaptıkları tasfiyeciliği de açıkça itiraf ediyorlardı.

Yenilginin nedenini doğru biçimde kavrayamayan ve küçük-burjuva hareket örgütlenmesini üreten pratiğin kaynağını Kurtuluş'un temel tezlerinde aramaya yönelen tasfiyecilik ise, özünde yeni yol arayışıydı. Tasfiyecilikle uzlaşma temeline de 'sosyalist demokrasi' adı altında Kurtuluş'tan açıkça kopan bir anlayış geliştirdi, sosyal-reformizme, sosyal-liberalizme yöneldi. Bu anlamda, (kendisinin Kurtuluş'un devamı olduğunu ileri sürse de sürmese de, kendi içerisinde yeni 'yol ayrımlarına' gitse de gitmese de) 'sosyalist demokrasi' çizgisi, Kurtuluş'un temel tezleri, teorik çizgisi açısından ondan ayrılmaya ve bir 'yol ayrımına' karşılık geliyordu.

Oysa sorun, Kurtuluş'un temel tezlerinde ifadesini bulan 'proletarya sosyalizminden' ayrılmak yerine, onun pratiğinde ağır basmış olan küçük-burjuva sosyalizminden 'yol ayrımının' gerçekleştirilmesidir; Kurtuluş'un, sosyalist harekette hakim olan anlayışlardan kopmak üzere, marksizmin teorik temellerini savunarak giriştiği 'yol ayrımının' tamamlanması, teoride benimsenen komünizmin gereklerinin pratiğe geçirilerek diğer sosyalist hareketlerin karşısına, onlardan ayrı, bağımsız işçi sınıfının komünist hareketinin çıkartılmasıdır. Bu bakımdan sorun, dün olduğu gibi bugün de, proletarya partisinin yaratılması, komünist işçi partisinin inşası sorunudur. Görev, dün olduğu gibi, bugün de aynıdır: *marksist teorik temel üzerinde komünist programın hazırlanması, işçi sınıfı ile birleşmek üzere bütün pratik siyasi faaliyetin sınıfa yöneltilmesi, evrensel leninist ilkelere uygun örgütlenme ve çalışma tarzının benimsenmesi.*

İşte "İşçi Sınıfının Komünist Programı İçin Temel İlkeler", böyle bir yaklaşımın ürünüdür. "Temel İlkeler", Kurtuluş'un teorisinde ifadesini bulan komünizmi temsil etme iddiasındadır. Bugün "Temel İlkeler"i hazırlayıp *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'yi yayımlayanlar, Kurtuluş'un taşıdığı yanlardan 'proletarya sosyalizmine', komünizme sahip çıkma tutumunu alarak, bütün Kurtuluşçuların önlerine komünist işçi partisinin inşasını temel görev olarak koymalarını ve pratikte bunun gereklerini yerine getirmelerini savunmaktadırlar. Kurtuluş geleneği açısından sahip çıkılması gereken miras bu olduğu gibi, komünizm açısından gereksinilen 'yol ayrımı' da budur; Kurtuluş'un başlattığı 'yol ayrımının' tamamlanarak, komünizm temelinde, diğer sosyalist hareketlerden teoride olduğu kadar pratikte de ayrılan hareketin, işçi sınıfının komünist hareketinin, diğer bir deyişle 'proletarya partisinin' inşasıdır.

tasfiyeye uğrayan çeşitli kişiler GK olarak örgütlenmişlerdi. Kurtuluş'un temel tezleri üzerinde, tasfiyeciliğin mahkum edildiği bir birlik sağlanması çabalarının başarılı olamaması ve TKKKÖ'de tasfiyeciliğin yeniden kendini göstermesi üzerine, bu örgütlenme, Ağustos 1984'teki kongresinde benimsediği Kurtuluş Örgütü (KÖ) adıyla, ayrı bir yönelime girdi. Bu örgütlenmenin 1982'deki ilk oluşum sürecinde yaşanan tartışmaların eksenini oluşturan konu, geçmiş değerlendirmesiydi. Bununla birlikte KÖ'nün 1984'teki kongresi ve daha sonraki gelişim yönü üzerinde de yine yeni bir geçmiş değerlendirmesi etkili oldu.

Tasfiyeciliğin mahkum edilmemesi ve yeniden TKKKÖ'de ortaya çıkması, buna karşılık önemli bir kesim tarafından TKKKÖ'nün Kurtuluş'un meşru temsilcisi olarak tanınması, KÖ'de yer alanlar arasında tepkileri geliştirdi, bir bütün olarak Kurtuluş'a karşı tutumlara yol açtı. Bu noktada, Kurtuluş'un eleştirilen yönlerinin, işçi sınıfı yerine küçük-burjuva tabakalar arasında güç olma pratiğinin ve tasfiyeciliğin kaynağını onun temel tezlerinde, yazılı teorisinde arayan bir anlayış ortaya çıktı. Bu anlayış, Kurtuluş'un teorisine pratiğinin çeliştiği tespitine itiraz ediyordu.

"Bu 'teori doğru idi ama pratik yanlış' tespiti bence, önceleri desteklemiş olmama rağmen yanlış bir tespitti.

...

Her politik eylem (burada bir siyasi örgüt söz konusudur) bir teorik-ideolojik şekillenme tarafından yönlendirilir. Bu anlamda teori ile pratik arasında ayrılmaz ve içsel bir birlik her halükarda zaten vardır.

...

Diğer taraftan teori pratiğin, çoğu zaman geçmiş pratiğin, bazen de güncel yaşanan pratiğin, etkisi altında oluşur veya yeniden şekillenir.

...

Bana göre Kurtuluş'un eylemlerini, çalışma tarzını esas olarak yönlendiren, 'üzerinde anlaşılması' teorisinin, popülizm ve sosyalizm karışımı bir teori olması ve bu eklemlenmenin popülizmin egemenliği altında olmasıdır." (B. Toprak, "Reddetmemiz Gereken Miras", *Sosyalist Tartışma* 1, Haziran 1985, s. 9-10)

Teoriyle pratik arasında zorunlu bir uyum arayan bu değerlendirme, Kurtuluş'un teorisine ile pratiği arasında bulunduğu genelde kabul gören çelişkinin varlığını reddettiği, Kurtuluş'un özgüllüğünü, ikili karakterini göz ardı ettiği gibi, teori ile pratik arasındaki düzey farklılığından kaynaklanan sorunları yok sayıyordu. Teori kendisine uygun bir pratiği kendiliğinden, otomatik olarak yaratamadığına göre, teorisinin uygulamaya geçirilmesi özel bir çaba gerektirir. Başka bir deyişle,

teorik sorunların çözümlenmesi, uygulama açısından yeterli değildir, uygulama düzeyindeki sorunların da çözümlenmesi gerekir. Buna karşılık, teori ve pratik arasında çakışma aranması, iki düzey arasındaki dolayımın ve uygulamaya ilişkin sorunların dikkate alınmamasına götürür. Sorunlar uygulama düzeyinden kaynaklandığında ise, bu yaklaşımla onları saptamak mümkün olmayacağından sorunu doğrudan teoride aramak ve yeni çizgi, yeni yol arayışlarına girmek kaçınılmaz olacaktır.

Söz konusu yaklaşım doğrultusunda, Kurtuluş'un teorisiyle pratiği arasındaki çelişkinin açıklanması çabasının yerini teoriyle pratiğin uyumu varsayımı aldığı ölçüde, Kurtuluş'u bir bütün olarak olumsuzlayan yeni bir geçmiş değerlendirilmesi ortaya çıktı. Kurtuluş'un, proletaryanın komünist partisinin inşası yerine devrimci-demokratik küçük-burjuva hareketini yaratan pratiğini, yazılı teorisine, temel tezlerine dayandıran bu değerlendirme, Kurtuluş'tan bir bütün olarak kopulmasını ve 'yeni yol arayışlarını' gündeme getiriyordu. Bu biçimde girilen yeni yol arayışları, (o zamandan da çeşitli ölçülerde öngörülebildiği gibi) bir öncekinin tersi yönere dönen dönüm noktalarından, aşamalardan geçti; kalkış noktalarının zıttı (işçi sınıfı dışında parti kurmaktan 'gökkuşağı' misali farklı kesimlerden hareketler oluşturmaya, zaman zaman yükselen farklı toplumsal hareketlerin kuyrukçuluğunu yapmaya kadar) konumlanışlar üreten bir seyir izledi. Kurtuluş'un komünist işçi partisinin inşası hedefinden ve komünizmden uzaklaşmaya karşılık gelen bu yönelim de, sonuç olarak, farklı bir biçimde de olsa, tasfiyeciliğin yeniden üretilmesinden başka bir anlam taşııyordu.

YENİDEN BİRLİKÇİLİK: 'SOSYALİST DEMOKRASİ'

1983 başındaki 'tam-üyelik GMK toplantısı', Kurtuluş'un tarihinde yeni bir dönem noktasıydı. Bu noktadan itibaren yeni bir yönelim ve yeni bir dönem gelişti. Kurtuluş'un 1976-1980 ve 1980-1983 dönemleri birer geçmiş değerlendirmesinin ürünü olmuş ve farklı birlik anlayışları bu dönemlere eşlik etmişti. Yeni başlayan dönem de bir geçmiş değerlendirmesine dayanıyor ve yeni bir birlik anlayışıyla ortaya çıkıyordu. Bir önceki dönemin '12 Eylül darbesiyle Kurtuluş dışında bütün solun yenildiği, bir tek Kurtuluş'un ayakta kaldığı' iddialarına son verilirken, solda yaygın olan, 12 Eylül yenilgisinin nedenini solun bölünmüşlüğüne bağlama anlayışı Kurtuluş'a da hakim oluyor, birlik konusundaki 'sosyalizmle işçi hareketinin birliği', 'proletarya sosyalizminin birliği' kavramlarının yerine 'solda birlik' arayışlarının geçmesinin temelleri oluşuyordu.

gizli tutulan bir değerlendirmeyle yeni program, yeni tüzük temelinde yeni bir örgüt kurulması doğrultusunda bir tasfiyecilik ortaya çıktı.

Tasfiyecilik, hareketin 12 Eylül darbesi karşısında yenilgisine yol açan komünist olmayan örgütlenme ve pratiğinin kaynağının doğru biçimde kavranamamasına dayanıyordu. İşçi sınıfından kopuk, açık ve gevşek hareket örgütlenmesini doğuran pratiğin kaynağını Kurtuluş'un teorisinde, temel tezlerinde, dolayısıyla bütününde arayan yaklaşım, bir bütün olarak yeni baştan başlama anlayışına, tasfiyeciliğe varmıştı. Oysa asıl sorun, komünizme uygun teorik tezlerin pratikte uygulamaya geçirilmemiş olmasında, pratikte farklı bir anlayışın ağır basmış olmasındaydı. Bu anlamda Kurtuluş'un teorisi ile pratiği arasındaki çelişkinin izahı, yazılı teorisinde 'proletarya sosyalizmi', komünizm ağır basarken pratiğinde küçük-burjuva sosyalizminin belirleyici olmasında, bu anlamda, en temelde, komünizm ile küçük-burjuva sosyalizmi arasındaki çelişkide yatmaktaydı.

Bugün olduğu gibi, Kurtuluş'un doğduğu, politika sahnesine çıktığı dönemde de, gerek Türkiye sosyalist hareketinde, gerek dünya sosyalist hareketinde komünizm hakim değildi. Bu koşullarda komünizm açısından yapılması gereken, bir 'yol ayrımı' ile dünya sosyalist hareketi ve Türkiye sosyalist hareketi içinde hakim olan sosyalizm anlayışlarından koparak komünizmin marksist klasiklere referansla ortaya konulması ve pratiğe geçirilmesiydi.

Kurtuluş Sosyalist Dergi, öncelikle marksizmin temel tezlerini benimseyerek bunları komünist olmayan sosyalist çizgilere karşı savunmaya girişti. Bu teorik çalışmasında da oldukça ilerledi. Ancak pratik siyasi faaliyetinde bu teorinin gereklerini hayata geçirmek yerine, gerçekleşen ayrılık sonucunda ortaya çıkan politik hareketle rekabete, yarışmaya yöneldi. Önüne koyduğu proletarya partisi hedefine ilerlemenin yerini kendiliğindenci bir biçimde (hangi sınıfsal temel üzerinde olursa olsun) yükselen kitle hareketlerinin peşinden sürüklenmenin aldığı bu faaliyet ise, onu komünist olmayan sosyalist hareketten kopmak yerine, onun parçası olmaya sürükledi. Bu durumda Kurtuluş, biri geliştirdiği teorik tezlerde ağır basan komünizm, diğeri bu teorik tezlerin gerekliliklerinin yerine getirilmediği pratiğinde ağır basan küçük-burjuva sosyalizmi olmak üzere, ikili bir karakter kazandı. Sonuçta –doğal olarak– pratik belirleyici oldu, Kurtuluş da –komünizm doğrultusunda giriştiği 'yol ayrımını' tamamlayamayarak– dünya sosyalist hareketinin ve Türkiye sosyalist hareketinin komünist olmayan niteliğini paylaştı.

bu örgütlenmeyi işçi sınıfı temelinde oturtmak da, komünist örgütlenme yapısına dönüştürmek de mümkün olmamış; Kurtuluş'un örgütsel pratiğinde ağır basan, belirleyen yan, organik olarak küçük-burjuva karakterli hareket örgütlenmesi, küçük-burjuva hareketi olmuştur. Böyle olunca da, *Kurtuluş Sosyalist Dergî*lerde, temel teorik tezlerde ağırlıklı olarak ifade edilen komünist politik hattın gerekleri pratiğe geçirilememiş, bu durumda, komünizm yerine, rekabete girilen diğer sosyalist hareketlerden ya da geçmişten örgütlenme ve çalışma tarzı alışkanlıkları biçiminde alınıp getirilen devrimci-demokrat bir anlayış, küçük-burjuva sosyalizmi pratiğe yol göstermiş ve komünist işçi partisinin yaratılması doğrultusunda ilerlenememiştir.

Teorinin öneminin küçümsenmesi de, teoriden, temel tezlerden kopuk bir pratiğe yol açmıştır. 'Hayatın kitaba uymayacağı' türünden gerekçelerle, teori pratiğe yol göstermek üzere değil de sanki süs, dekorasyon gibi kabul edilmiş, daha çok kendiliğindenci biçimde, verili anda yükselmekte olan kitle hareketleri içerisinde çalışma yürütülmüştür. Böylece kısa vadeli hedeflerin peşinden koşulması, uzun vadeli hedeflerin yerine getirilmesini engellemiş ve sonuçta yaratılan da, hedeflenen komünist işçi partisi yerine küçük-burjuva sosyalist hareketi olmuştur.

Bu durumda, pratik siyasi faaliyeti belirleyen de, –her pratiğin bir teori tarafından belirlenmesi çerçevesinde– *Kurtuluş Sosyalist Dergî*lerin temel tezleri yerine başka bir 'teori', alışkanlıklar ve sözlü edebiyat biçiminde geçmişten taşınan, diğer sosyalist hareketlerden aktarılan bir teori olmuştur. Sınıf temelinden uzak, yanlış pratikler, eksiklikler de, Kurtuluş'un teorisi üzerinde bozucu etkide bulunmuştur. Ancak bu etkiler, komünist pratik siyasi faaliyetin gerçekleştirilmemesinde belirleyici değil tali bir rol oynamış; komünist olmayan faaliyet ve hareketin oluşmasında belirleyici etken ise, temel tezlerin yerine getirilmemesi, bunun yerine farklı pratiklerin sergilenmesi olmuştur. 1980 darbesi, Kurtuluş'u işte bu koşullarda yakalamış ve yenilgiye uğratmıştır.

12 Eylül darbesi üzerine siyasi faaliyetini durduran Kurtuluş, o sırada açıkça itiraf etmese de, yenilgiyi kabullendi. Yenilgi, açık diktatörlük koşullarında siyasi faaliyeti sürdürebilecek bir örgütsel yapının bulunmaması ve işçi sınıfından kopukluk sorunlarını hareketin önüne dikti. Ancak bu sorunlar üzerinden gelişen tartışmalar ve iç mücadeleler sırasında, küçük-burjuva sınıfsal bileşim ve taban ile açık, gevşek, sınırları belirsiz hareket örgütlenmesi biçimindeki komünist olmayan örgütsel yapının açıkça özeleştirisinin yapılması yerine, hareketin genelinden

Bu sırada, 12 Eylül yenilgisine ek olarak, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da karşıdevrim ve yenilgi süreci, giderek yıkım noktasına yaklaşmaktaydı. Bu süreçte 12 Eylül yenilgisinden çıkartılan bölünmüşlük ve 'birlik' dersine, Sovyet sosyalizminin yıkılmasını tekilcilığe (monolitizme) bağlamak biçimindeki bir başka 'ders' ekleniyordu. Bu temelde, 'çoğulculuk' ve çoğulculuk eksensiz 'sosyalist demokrasi' anlayışı, iki 'hastalığa' da, hem bölünmüşlük sorununa hem sosyalizmin yıkımına bulunan 'ilaç' olarak görüldü.

Yeni anlayışa göre, sosyalizmin bürokratik bozulması, tekilcilikten kaynaklanıyordu. Çoğulculuğu benimseyen 'sosyalist demokrasi', sosyalizmin bozulup yıkılması sorununa çözüm olacaktı. Yine bu anlayışa göre, solun bölünmüşlüğü de, farklı anlayışların, çizgilerin aynı örgütte birlikte bulunamamalarından kaynaklanıyordu. Çoğulculuk, farklı çizgilerin farklılıklarını koruyup aynı zamanda da birlikte durabilmelerini sağlayarak birlik sorununa da çözüm getirecekti.

Çoğulculuğun politik karşılığı, komünizmin oportünizmle ve komünist olmayan akımlarla, sosyal-reformizm, sosyal-liberalizm, popülizm, sosyal-şovenizm vb. ile eklemlenmesi, kaynaştırılmasıydı. Çoğulculuk, örgütsel açıdan ise, gruplu, hiyipli, kanatlı örgütsel yapıya, demokratik-merkeziyetçilik yerine federalist örgütsel işleyişe ve grupların, bileşenlerin birbirlerinden ayrı çalışma, eylem ve mücadele özgürlüğüne karşılık geliyordu. Çoğulculuk, toplumsal özne olarak işçi sınıfı ve işçi sınıfının eylemi yerine toplumun çoğunluğunu ikame eden, toplumsal değişimde nüfusun çoğunluğunun eylemini, iradesini mutlaklaştıran 'çoğunlukçuluk' ile birleştiğinde ise, işçi sınıfının yerine halk ve emekçiler, komünizmin bağımsızlığının yerine de toplumsal muhalefet akımlarının 'gökkuşağı' geçiriliyordu.

Öte yandan, başlangıçta GK adıyla anılan ve Kurtuluş hareketinin çizgisine, 'proletarya sosyalizmine' sahip çıkmak iddiası ile oluşturulan örgütlenmeye de –TKKKÖ Konferansının GK'lı eski üyeler bir kere daha tasfiye edilerek gerçekleştirilmesinden sonra– sorunların kökenini Kurtuluş'un teorisinde görebilen Kurtuluş'u bütünüyle reddetmeye yönelen bir eğilim hakim olmuştu. Bu temelde, bazı 'meşhur Kurtuluşçuların', 'hareketin önderliğinden' insanların yer aldığı TKKKÖ dışında, Kurtuluş hareketinin temsili adına bir iddia ileri sürülmedi. Kurtuluş'un çizgisini tasfiye edip 'sosyalist demokrasi' adı altında bir dizi açılım getiren ve yeni bir rota ve yol belirleyen bu yapı ise çoğunluğu peşine takmayı başardı. Bu nedenle, bu 'çoğunluk çizgisi', hem Kurtuluş taraftarları arasında hem de sosyalist kamuoyunda kendisine 'meşru' bir temel sağlamış oldu.

'Meşruiyet', Kurtuluş'un temsili temelindeydi. Ama hâlâ geniş bir Kurtuluşçu taraftar kitlesi için 'sosyalist demokrasi' açılımı, kapalı kapılar ardında oluşturulmuş ve şüphelerle karşılanan bir tezdi. Öyle ki çıkarılan yasal yayınlarda bu konudaki ilk yazıların başına tartışma bandı bile geçirilmişti. Sosyalist demokrasi tezinin sahibi yazar, bu duruma, "resmi belgelerde kayıtlı resmi tezlere nasıl sansür koyulur?" diye isyan edecekti. Bu dönemde, Kurtuluşçu kitlenin yeni çizgiyi hazmetmesi, bu yönde evrilmesi için hâlâ yoğun çabalara gerek duyuluyordu. TKKKÖ'nün, sosyalist kamuoyu karşısında, Kurtuluş çizgisini temsil etmek açısından bir kabul görmüşlüğü, meşruiyeti vardı; ama 'sosyalist demokrasi' tezinin, Kurtuluş taraftarları arasında, aynı derecede bir meşruiyetinin, üzerinde anlaşılabilirliğinin olduğu söylenemezdi. Ancak bu meşruiyet, ideolojik düzeydeki bazı karşı çıkışlar, eleştiriler dışında sorgulanamadı. Gündeme gelen sorgulama ve şüpheler ise, hem ideolojik düzeyde bütünlüklü bir karşı çıkış ve savunma durumuna getirilip Kurtuluşçulara sunulamadı, hem de böyle bir çabanın örgütsel bir karşılığı yaratılamadı.

Bu yeni anlayış, Kurtuluş çizgisinin karşısı olduğu gibi, Kurtuluş'un ortaya çıkışından 1980'lerin ortalarına doğru gerçekleşen parçalanmaya kadar geçen sürede yaşadıklarıyla da çelişkili bir hattı. Oluşturulmaya başlanan 'sosyalist demokrasi' tezi, parti konusunda, hizipli, çoğulcu, çoğunlukçu vb. bir anlayışa karşılık geldiği oranda, bu bölünmenin özü ile de biçimi ile de tezat oluşturuyordu. Tasfiyelerin sonucunda oluşturulan teorik açılım, geçmişe dönüp bu dönemi değerlendirmek zorunda kaldığında, yaşananların ne kadar demokratik olduğundan, sosyalist demokrasinin gelişimi açısından bütün bu olaylar içinde ne kadar önemli bir sınav verildiğinden söz etmek zorunda kalacaktı. Sonuçta, 'sosyalist demokrasi' tezinin Kurtuluş kitesinde, taraftarlarında karşılık bulması için ciddi mücadeleler gerekiyordu. Daha önceki tasfiyelerle yol döşenmişti ve bu yeni yönelime kadrolardan gelebilecek tepkiler büyük oranda engellenmişti. Artık 'sosyalist demokrasi' çizgisinin kabul ettirilmesi, hazmettirilmesi çabaları yoğunlaştırıldı.

Bu çabalar en çok da 'yasal parti' propagandasına, yasal mücadelenin temel alınmasına yönelikti. 'Sosyalist demokrasi' tezi, her aşamada üstüne yeni bir şey konarak, marksist tezinin bütün düzeyleri ile ilişkilendirilip bizzat marksizmin en temel tezlerini tartışmalı ve belirsiz bir şekle sokmaya başladı. Kurtuluşçuların alışkanlıklarının törpülenmesi, devrimci yapıların, birimlerin feshedilmesi ve karşı çıkabilecek son unsurların da temizlenmesinden çekinilmedi. Bu yolla eski Kurtuluşçu kitle giderek küçültülerek de olsa yeni tezler ekseninde evriliyor, bunun

Kurtuluş Sosyalist Dergi'lerde savunuluyordu, ancak uygulama bunlardan çok uzakta kaldı. Daha başlangıçta hareketin oluşturucuları, kendilerini merkez olarak konumlandırırken, bunun yanı sıra bütün hak ve yetkileri yalnızca kendilerine tanıyarak aslında örgütsel demokrasiyi ya da hukuksal anlamda örgütü de kendileriyle sınırlıyorlardı. Demokratik merkezîyetçiliğin aranmayacağı bu ilişki biçimi, resmi örgütün varlığı koşullarında da sürdü. Aslında söz konusu resmi örgüt de gerçekliğe karşılık gelmeyecek ölçekte küçüktü; toplumsal politik mücadele içerisindeki nesnel gerçeklik ise, Kurtuluş'un yaygın, gevşek, sınırları belirsiz bir hareket örgütlenmesi olduğuydu. Örgütlenme doğrultusunda atılmaya çalışılan adımlar da 1980'e gelindiğinde bu gerçekliği değiştirmemişti. Bu örgütsel yapıyla komünist işçi partisi yönünde ilerlemek mümkün olmadığı gibi, 12 Eylül darbesinin ardından siyasi faaliyetin sürdürülmesi de mümkün olmamıştı.

Sonuç olarak, Kurtuluş'un gelişiminde, daha sonra *Devrimci Gençlik - Devrimci Yol* hareketinin başını çekenlerle gerçekleşen ayrılık ve bunun giderilmesi için birlik sorununun her şeyin önüne geçirilmesi, belirleyici olmuştur. Birlik amacına ulaşamadığı gibi, bu rekabet sürecinde, Kurtuluş da, *Dev-Yol*'a yakınlaşmış, onunkine benzer bir örgütlenme ve faaliyet tarzına yönelmiş; bu faaliyet, sonuçta, ağırlıklı olarak, *Dev-Yol* gibi, küçük-burjuva kitlelerin üzerinde yükselen, hareket örgütlenmesi biçiminde bir yapı üretmiştir.

Bu süreçte dönüm noktası, yaygın siyasi faaliyete başlanmasıdır. İşçi sınıfı içerisinde, fabrikalarda, işyerlerinde komünist hücreler kurmak üzere, komünist örgütlenme ve çalışma tarzına uygun, bütün güçle profesyonelce çalışmak ve mevcut sosyalistleri de bu çalışma temelinde ve bu çalışmaya katmak üzere kazanmak yerine, bir an önce *Devrimci Gençlik*'i en güçlü olduğu alanlarda yenebilmek, o alanda en kısa zamanda en güçlü hale gelerek oralardaki sosyalistleri kazanmak çabasıyla, öğrenci gençlik ve daha sonra çeşitli küçük-burjuva tabakalar içerisinde, onları yığınsal olarak kazanmayı hedefleyen bir siyasi faaliyete girilmiştir. Bu çalışma, bir kere, ağırlıklı olarak, küçük-burjuva kitlelere dayanan yaygın, gevşek hareket yapısını yarattıktan sonra, yüzünü işçi sınıfına çevirme, işçi sınıfına yönelme çabaları olsun, hareket içerisinde, işbölümü, profesyonelce çalışma temelinde sınırları belirli örgütlenmenin geliştirilmesi çabaları olsun, çelişkili, eklektik bir yapıya neden olmaktan öteye gidememiş, söz konusu hedeflere ulaşamamıştır.

Belirli sınıfsal ve yapısal özellikler kazanılmış, bir karakter oluşmuş olduğu için,

tuluş'un pratik siyasi faaliyeti içerisinde ortaya çıkan) komünist olmayan bir ideolojik-politik çizginin onun teorik tezlerine yansımaları olarak ele alınmalıdır.

Kurtuluş'un teorik tezleri değerlendirilirken, sonraları parçalanmalar içerisinde ortaya çıkan başka sapmalara da, bu açıdan deyinmek gerekir. Bunların genellikle küçük-burjuva sosyalizmi doğrultusunda olanlarının bir kısmının belki ipuçları veya yansımaları *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'lerde bulunabilir. Ama bu sapmaların reformist, liberal doğrultuda olanlarının *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'lerin temel tezlerinden ayrılmaya, kopmaya karşılık geldiği de, tartışma gerektirmeyecek derecede açık olmalıdır.

'Proletarya partisi' hedefine ilerlemenin ikinci temel gerekliliği, işçi sınıfı hareketi ile birleşme, çakışmaydı. Henüz bir geçmiş değerlendirmesinin Türkiye sosyalist hareketinin birliği içinde gerçekleştirilmesi arayışının ağır bastığı dönemde gençliğe karşı mesafeli tutum, Kurtuluş'un ayrı bir hareket olarak çıkışının ardından –esas olarak *Devrimci Gençlik*'le rekabete yönelen *Kurtuluş İçin İleri* dergisiyle– yerini, siyasi faaliyetin öğrenci gençlik içinde başlatılmasına bıraktı. Kurtuluş, mevcut anda hangi kitlelerin mücadelesi yükseliyorsa o alana yönelmesinin, siyasi faaliyeti önce öğrenci gençlik, giderek mahalleli, ağırlıklı olarak işsiz gençlik arasında sürdürmesinin sonucunda, daha çok işçi sınıfı dışındaki bu kesimlere dayanan, kendi bileşimi de, harekete geçirdiği kitle tabanı da, genel olarak küçük-burjuva karakterde kabul edilen bu kesimlerden oluşan bir siyasi hareket olarak ortaya çıktı.

Hareket bir kere böyle bir sınıfsal yapı ve nitelik kazandıktan sonra ise, işçi sınıfına yönelmek, işçi sınıfı hareketi ile birleşmek doğrultusundaki bütün çaba ve adımlar bu niteliği değiştirmeye yetmedi. Kurtuluş, örneğin 1980 öncesinde bir dönem DİSK içinde üçüncü güç düzeyine yükselmesine rağmen, sınıf içindeki çalışmalarını, işçi sınıfının öncüleri temelinde yükselecek bir komünist işçi partisi perspektifine oturtmadığı gibi, hareketin tabanında küçük-burjuva karakterin ağırlığı varlığını korudu. İşçi sınıfı arasındaki siyasi çalışma temelinde bu çalışmaya katılmak üzere değil de, küçük-burjuvazi içindeki çalışmada kazanılan güçlerin, büyük ölçüde, yine aynı çalışmayı sürdürmelerine, işçi sınıfı içindeki çalışmaya yatkın ve uygun olmamalarına da bağlı olarak, oluşmuş olan hareket kendisini yeniden, daha geniş bir zeminde, üretmeye devam etti.

Komünist işçi partisi hedefine ilerleyebilmek için, aynı zamanda da, yine temel bir gereklilik olarak, komünizmin evrensel ilkelerine uygun bir örgütsel yapı, işleyiş ve çalışma gerçekleştirilmeliydi. Proletarya partisinin belirleyici özellikleri,

dışında gençlik çalışmaları içinden yeni kuşaklar devşiriliyordu.

Bu dönüşüm süreci içinde, her aşamada, 'sosyalist demokrasi' çizgisinin 'ne kadar leninist olduğu' ve 'geçmiş çizginin devamı, doğal takipçisi ve sonucu olduğu' vurgusu yapılıyor, ortaya çıkan sorunlar ve muhalif eğilimler karşısında aslında bu yeni çizginin, 'sosyalist demokrasinin' köklerinin 'Kurtuluş hareketinin başlangıcından bu yana embriyon halinde bulunduğu' ifade ediliyordu. Bu anlamına göre, karşılaşılan her ciddi güçlükte kozasındaki bu embriyon kuvveden file geçiyor ve yeni tarz hayat buluyor, somutlanıyordu. Bu yolla Kurtuluşçular arasında muhalefet olanakları ortadan kaldırıldığı gibi, karşı çıkanın başının ezildiği ve cehaletle, yani kısacası 'dogmatiklikle', 'ilkellik'le suçlandığı bir demokrasi anlayışı, bizzat Kurtuluş'un gelişmiş 'yeni demokrasininin' marifeti olarak tescilleniyordu.

Bu 'demokrasi sopsasını' da en çok, Kurtuluş'un en önde gelenlerinden olan ve bu konu üzerine makaleleri nedeniyle adı artık 'sosyalist demokrasi' ile özdeşleşmeye başlayan yazar kullanıyordu. Bu nedenle, 1980'lerin ikinci yarısında yasal alanda ifade edilmeye başlanan 'sosyalist demokrasininin' ne olduğunu canhıraş bir şekilde anlatmaya çalışan bu yazar, birçok kez anlaşılmadığını ileri sürerek isyan etmek zorunda kalacaktı.

Demokrasi söylemi ve bu zeminde, demokrasinin hareketin başlangıcından bu yana egemen olduğuna ve hareketin bu temelde geliştiğine ilişkin söylemler öne çıkarılıyordu. Kurtuluş'un çıkışından itibaren ulusal soruna yaklaşımı, kuşkusuz ki bir düzeyde demokrasi anlayışının karşılığıydı ve haklı olarak övünülebilirdi. Ama yeni çizginin, yeni demokrasi anlayışının gelişimi için ulusal sorundaki tavır –nasıl bir illiyet bağı olduğu belirtilmeden– önemli olduğu vurgulanıyordu.

"Birçok Türk hareketinden farklı olarak Kurtuluş hareketi kendisi(ni) çok önemli bir okulun öğrencisi olarak kabul etmiş ve bu okulda gördüğü demokrasi dersleriyle görüşlerini bugün geldiği ama maalesef bizatihi Kurtuluşçuların kendilerinin bir yana ittikleri noktaya ulaştırmak olanaklı olmuştur ..." (Mahir Sayın, *ÖDP Kurtuluş Platformuna Mektup*, 13 Şubat 1998)

ÖDP içindeki Kurtuluşçuların bölünmesi sorunu içerisinde tekrar belirteceği gibi, yazar için, demokrasi meselesi temel meseleydi ve 'Kurtuluş her zaman bu konuda doğruyu yapmıştı'. Öyle ki, 1983 yılındaki tartışmalar için bile şu yorumda bulunabiliyordu:

"Kurtuluş çok daha ilkel dönemlerinde hareket içerisinde ortaya çıkan problemleri örgüte mal etmeyi başarmış, insanların verilen kararlar üzerinde şöyle ya da böyle etkin ol-

masını sağlamıştır. Demokrasi konusundaki gelişmeler yaşandıktan sonra ise en karanlık günlerde dahi tüm unsurlarını içine katabildiği tartışmalar yürütmüş ve bundan tüm bir hareket olarak ileri adımlarla çıkmayı başarmıştır.” (Mahir Sayın, *ÖDP Kurtuluş Platformuna Mektup*, 13 Şubat 1998)

‘Demokrasi’ kavramı, her düzeyi kesen yeni anahtar kavram olarak o kadar çok kullanılıyordu ki, bir süre sonra hiçbir kapıyı açmaz olacaktı. ‘Sosyalist demokrasi’nin her türden tartışmada anahtar bir rol oynaması ve meseleleri çözmesi umuluyordu. “Sosyalist demokratik yaklaşım”, “sosyalist demokratik anlayış” vs. türünden sık sık yapılan vurgular, aslında Kurtuluş’un teorisi dışında bir yerlerde dolaşıldığının ve yeni bir bakış açısı edinilmeye çalışıldığının, ama halihazırda hiç bir meselenin çözülemediğinin göstergesiydi. Uzunca bir süre hakemliği genel kabul gören yazar, keremeti kendinden menkul ‘demokrasi’ anahtarını kullanma becerisini öylesine abartıyordu ki, hiç bir soruna çözüm olmayan bu anahtar kavram, neredeyse bir maymuncuğa dönüşmüş oldu ve bu haliyle de ‘majestelerinin demokrasisi’ söylemine yol açtı.

Sonuçta, ne birlik meselesi aşılmış, ne yasal alandaki yapılarla, yasal ve birlikçi partilerle kitlelilik kazanılmış ne de ortada bir çizgi kalmıştı. Bu durumda uzun süredir hakemliğine başvurulmuş ve tarafların gönülsüz de olsa hakemliğini kabul ettikleri yazarın kişiliği, ön plana çıktıkça yıpranmış, yeni ve daha hızlı parçalanmaları engelleyemez olmuştu. Bir dönem tartışmalı konularda hakemliği genel kabul gören yazar, giderek ne İsa’ya ne Musa’ya yaranır hale geldi.

Yeni anlayışın gelişimi, aslında ‘anti-faşist mücadelenin gereği olarak işçi sınıfına gidilemediği’ iddiası ile başlamıştı. Yukarıda da açıklandığı gibi, bu anlayışa göre, işçi sınıfı yığınların, reformizmin etkisi altındaydı.

“... yığınların, reformculuğun etkisi altında, sivri uçlarına karşı yönelmiş olan tepkiler ve bu tepkilerle uyumluluk içerisinde gidebilecek olan ekonomik mücadele içerisindeki işçi sınıfı...” (“TKKKÖ II. Konferans Kararları”, *Kurtuluş* 53, Şubat 1984, s. 16-17)

Bu işçi sınıfı ile de anti-faşist mücadele gibi yaşamsal bir demokrasi mücadelesi verilemezdi! İşçi sınıfı, demokrasi mücadelesinin bu boyutuna karşı ilgisizdil Embriyon halinde bu noktadan gelişmeye başlayan ‘sosyalist demokrasi’ anlayışı, ‘gelişkin’ halinde ise, Sovyetler Birliği’nin ve sosyalizmin yıkımının nedenini –sınıfsal temeline oturtmadan– demokrasinin olmamasına, demokrasiziz sosyalizme bağlayacaktı. 1980 öncesi anti-faşist mücadelenin işçi sınıfı dışında, onun adına küçük-burjuva zeminlerde yapılması ve ‘şimdilik işçi sınıfının aklının bu işlere ermeyeceği’ iddiasında olduğu gibi, Sovyetler Birliği’ndeki sosyalizmin so-

pratiğin genellenmesidir; pratikten kendiliğinden doğmaz, pratikten ayrı bir alan olarak kendisine ait özel bir çaba gerektirir. Özel olarak bu çabanın yerine getirilip tamamlanmaması, programın oluşturulmasını belirsiz bir geleceğe erteledi.

Kurtuluş’un örgütsel bağlayıcılığı olan bir programının bulunmaması, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* yazılarının savunulmasıyla telafi edilmeye çalışıldı. Ama elbette 38 sayıya dağılmış, çeşitli konulardaki dergi yazıları, gerçek anlamda programın yerini tutamazdı. Yazıların soyut teorik konulardan gündelik pratik sorunlara kadar uzanmasından öteye, bazı noktalarda birbirleriyle çelişkiler taşımaları, hatta birçok eksiklikleri ve hataları da söz konusuydu. Bu yüzden, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*’lerin temel tezlerinin komünist ideolojik-politik hattın ifadesi olduğu en genelde söylenebilir de, bunun tamamlanmamışlığı, program düzeyine yükseltilmemişliği, somut uygulanabilir bir belge yerine yazıların temel tezleri biçiminde yorum gerektiren muğlaklığı, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*’lerde ifadesini bulan politik hattın pratik siyasi faaliyete yol göstermesini zorlaştırdı; komünizme uygun olmayan bir pratik siyasi faaliyete de, bu ölçüde, açık kapı bıraktı, izin verdi, onu kolaylaştırdı.

Bu noktada, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*’lerin temel tezlerinden özel olarak ele alınması gereken birisi, 71 değerlendirmesidir. Kurtuluş, kendisinin de içinden geldiği 71 silahlı mücadele hareketleri olan THKP-C, THKO, TİKKO’yu, daha önceki ‘kendi sağındaki güçlerden medet umma’ tavrı yerine geliştirdikleri ‘kendi gücüne güvenme’ anlayışları nedeniyle sahiplenmiş, buna karşılık kitleden kopuk silahlı mücadele anlayışları açısından da eleştirmişti. Ama Kurtuluş bu eleştirisine rağmen, bu hareketleri ‘proleter devrimci’ olarak adlandırdı. Bunu yapmakla ise, leninizme uygun olmayan kitleden kopuk bir silahlı mücadele çizgisini –en azından isimlendirme düzeyinde– olumlayarak, bu ölçüde, kendi ideolojik-politik çizgisini sakatladı, komünist olmayan bir anlayışı kendi çizgisine taşımış oldu.

Belki bundan daha önemlisi ise, bu hareketlerin eleştirisinin *mevcut* kitleden kopmalarıyla sınırlı kalmasıdır. Söz konusu hareketlerin kopmuş oldukları kitle, Dev-Genç’tir, öğrenci gençlik hareketidir. Oysa komünist bir hareketin dayanması gereken kitle, işçi hareketidir. Dolayısıyla 71 eleştirisinin asıl bağlanması gereken nokta, bu hareketlerin işçi sınıfından kopukluklarıdır. Kurtuluş’un siyasi pratiğinde de, öğrenci gençlik içerisinde kitle çalışması başlatması ve işçi hareketiyle birleşmek yerine bir küçük-burjuva hareketi yaratması ise, 71 değerlendirmesinin bu yönüyle uygunluk taşımaktadır. Bu çerçevede, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*’lerdeki 71 değerlendirmesi, bu hatalı yaklaşımı nedeniyle, (ağırlıklı olarak Kur-

önemle ele alınmasını ve geçmiş değerlendirmesinin eksenine oturtulmasını gerektirir.

Kurtuluş, çıkışında komünist işçi partisi hedefini önüne koymuştu; ama yığınsal bir politik harekete dönüştüğü 1976-1980 arası gelişme döneminde bu hedefe ulaşamadı, komünist işçi partisini yaratmayı başaramadı. Bu sonuca neyin yol açtığına açıklaması iki biçimde olabilir. Ya komünist işçi partisinin yaratılması doğrultusunda ilerleyen süreç, dış etkenler, zorluklar, engeller nedeniyle ve eldeki güç, zaman bunları aşmaya yetmediği için, tamamlanamamıştır; ya da süreç, komünist işçi partisini yaratmaya değil, başka bir yöne ilerlemiş, en azından bir noktadan sonra, komünist işçi partisi hedefinden sapmış ve uzaklaşmıştır.

Komünist işçi partisinin oluşumu, varlığı, temel olarak, komünist programın üretilmesine, işçi sınıfı ile birleşmeye, komünist örgütsel yapı, işleyiş, çalışmanın yerleştirilmesine bağlıdır. Bu anlamda, komünist işçi partisi hedefine ilerlenmesi, bu temel özelliklerin yaratılması doğrultusunda çalışılmasını gerektirir. Hareketin tarihi de bu açıdan ele alınmalı, politik tutumlar, anlayışlar, uygulamalar, komünist işçi partisinin temel özelliklerinin geliştirilmesine uygunluklarına göre değerlendirilmelidir. Bu çerçevede geçmiş değerlendirmesi de, öne konulan temel hedefe ulaşamamasının başlıca nedenlerini ve bunların giderilmesinin yollarını nesnel bir biçimde ortaya koymayı amaçlamalıdır.

Bu yaklaşımla, burada ana dönemleriyle özetlenen Kurtuluş'un tarihini değerlendirerek komünist işçi partisi hedefine ilerlemeye yol gösterecek sonuçlara varmak da mümkündür. 'Proletarya partisi' hedefi, *Kurtuluş Sosyalist Dergi'si*'nin çıkışında gerçekleştirilen geçmiş değerlendirmesinin sonucu olarak ileri sürülüyordu. İdeolojik mücadele görevini önüne koyan Kurtuluş, aynı zamanda, proletarya partisinin yaratılmasının temel gerekliliklerinden olan komünist programa temellik edecek teorik tezleri marksist klasiklere başvurarak geliştirmeye girişti. Devlet, demokrasi, oligarşi, faşizm, devrim, ulusal sorun, geçmiş değerlendirmesi, birlik, örgütlenme, Sovyetler Birliği eleştiri ve değerlendirmeleri, TKP, Dev-Yol eleştirileri gibi bir dizi teorik çalışma alanına giren konuda, komünizmin tezlerini savundu; bu teorik tezlere dayanarak ana, dünyaya, ülkeye, koşullara ilişkin çeşitli politik çözümler yaptı. Ancak bu çalışmaları tamamlayıp komünist program oluşturamadı. Bunda 'programın hayatın içinden çıkacağı, mücadeleden doğacağı' biçimindeki bir kendiliğindenci anlayışın ağır basması rol oynadı.

Program, politik tutumları, hedefleri içerir, ama mücadele koşullarının incelenmesine, teorik bir çalışmaya dayanmak zorundadır. Teori pratikten çıkar, ama

runları da işçi sınıfı devleti, işçi sınıfı diktatörlüğü dışında, soyut bir 'demokrasi, çoğulculuk, bilimsellik ve örgütlenme özgürlüğü' ekseninde ele alınacaktı.

1984 Konferansında, Kürdistan Seksiyonu'nun dağıtılması da dahil, tasfiyeciliğin ve sosyal-şoven ve reformist sapmaların açıkça adı konularak özeleştirisi yapılmamış, sorunlar 'sekteizm' ve 'sosyal-şovenizmden ciddi biçimde etkilenme' ifadeleriyle geçiştirilmişti. Daha sonra da, ulusal sorun konusundaki demokrasi vurgusunun 'sosyalist demokrasi' çizgisini besleyen en önemli damarlardan biri olduğu iddiasına karşın, 'sosyalist demokrasinin' *demokrasisi* geliştikçe TKKKÖ'nün KK'sı, yani Kuzey Kürdistan örgütlenmesi tasfiye edilecek ve artık Kürdistan'da örgütlenmenin gereğinin kalmadığının, orada 'örgütlü bir partner' bulunduğunun propagandası yapılacaktı.

1980 öncesinde *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'lerde, Dev-Yol'cular, *Çayan'ın tezlerine sahip çıktığını söyleyip tam tersini yapmakla* eleştirilirdi. Şimdi bu 'sosyalist demokrasi' savunucularının Kurtuluş'u sahiplenmeleri karşısında "iğneyi başkalarına, çuvaldızı kendinize batırın!" şeklinde bir anımsatma yapmaktan başka bir seçenek kalmıyor.

Kurtuluş hareketinin çoğunluğunun kabul ettiği 'sosyalist demokrasi' çizgisinin ilk döneminde, 1990'ların başlarına ve hatta ortalarına kadar, esas faaliyet, gençlik çalışmaları şeklinde oldu. Bu süreç içinde birçok insan marksizmle tanışıklığını 'sosyalist demokrasi' eğitimi üzerinden kurdu. Sonuç olarak da yanlış bir marksizm anlayışı yayıldı. Daha sonrasında BSA ve BSP ile içine girilen süreç, esas olarak da ÖDP süreci, parti teorisine ilişkin eskiye ait ne varsa hepsinin terk edildiği bir rota izledi.

Birleşik Sosyalist Alternatif (BSA) sürecine girilmeden önceki tartışmalar ve yaşananlar, devrimci kişilerin ve reflekslerin tasfiyesi, çoğunluk eğilimi içinde kalınarak Kurtuluş geleneğindeki olumluluklara sahip çıkılmayacağına kesinlik kazandırdı. Gençlik örgütü Genç Kurtuluşçular Birliği (GKB), çoğunlukta anlayışa karşı, reformizm ve halkçılık eleştirisi ile birlikte, devrimden ve işçi sınıfı iktidarından vazgeçildiği yönünde suçlamalarını yöneltiyordu. Bu durumda 'sosyalist demokrasi' çizgisi ile Kurtuluş'un geçmiş teorik çizgisinin bir arada savunulamayacağı ve dolayısıyla bir arada olamayacakları idrak edilmekteydi. Buna bağlı olarak, gençlik örgütü GKB, kadın örgütlenmelerindeki muhalifler ve Kürtler tasfiye edildi; ilk olarak da İstanbul İl Örgütü feshedildi. Artık içeriden bir mücadelenin, dönüşümün –eğer var idiyse– az sayıdaki nesnel dayanağı da ortadan kalkmıştı. 1990'lı yılların hemen başında, 'sosyalist demokrasi' çizgisi, Kurtu-

luş teorisinden özgürleşmiş, ağırlıklarından arınmış bir şekilde, post-modern bir edebiyatla kesişerek yoluna devam etti.

'Sosyalist demokrasi' macerası, seçim partisi, blok partisi, çatı partisi vb. gerekçelerle ileri sürülüp yola koyulmuştu; BSA, BSP, ÖDP, SDP, SP gibi aşamalarla bugüne geldi. Macera bugün de bir biçimde sürdüğünden, ne kadar tarihe mal olduğu tartışmalı. Ama, başlangıç gerekçelerinin tam tersine dönmesi, çoğulculuğun parçalanmaları, yeni 'yol ayrımlarını' ortadan kaldırmayıp geçmişte görülmemiş boyutta düşmanlıkların yaratılması, yasalılığın kiteselleşme ya da 'çekim odağı' üretememesi vb., 'sosyalist demokrasi' macerasının artık iflas ettiğini göstermek için yeterince veri ortaya koymuş olmalı.

KURTULUŞ'UN İKİ YANI VE "TEMEL İLKELER"

Teorik çizgisini 1976 yılında yayımlamaya başladığı *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'lerde ifade eden Kurtuluş hareketi, toplumsal etkileri açısından ciddi bir gelişme göstermesine karşın, 1980 darbesi ve askeri diktatörlük koşullarındaki gelişmeler karşısında birliğini koruyamamış, çıkış gerekçeleri ve tezlerinden uzaklaşmalara bağlı farklı parçalanmalar, bölünmeler, 'yol ayrımları' yaşamıştır. 1980 sonrası yaşanan bölünme, *Dev-Yol*'un oluşumuna yol açan başlangıçtaki ayrılığın ardından, (Kürdistanlı sosyalistlerin ayrı örgütlenmesi görüşünü savunan *Tekoşin* hareketinin ortaya çıkmasına yol açan ayrılık sayılmazsa) hareketin gündemine giren ilk ayrılıktı. 1980 sonrası parçalanma, örgütsel krizin boyutlarını çarpıcı bir ölçekte ortaya koyduğu kadar, Kurtuluş'un değerlendirilmesi açısından da kritik bir dönüm noktası oluşturmuştur.

Kuşkusuz ki, ortaya çıkış koşulları açısından görece gelişkin bir marksizm çizgisini temsil eden Kurtuluş'un teorisi, 71 değerlendirmesindeki gibi hatalı yönler yanında, enternasyonal düzeyde süren tartışmalara ve ideolojik üretimlere katılımının eksikliği nedeniyle gelişmemişliği ölçüsünde eleştirilebilir ve bu çizgiyi geliştirecek olan da bu türden bir eleştiridir. Buna karşılık, Kurtuluş hareketinin parçalanması sonrasında, birçok parçasının, kendileri hakkındaki tanım ve iddiaları ne olursa olsun, komünist işçi partisini yaratma hedefinin yerine farklı türden hedefleri ikame etmesi ise, bunların süreç içinde varlık gerekçelerini ve ideolojik yapılarını yeni yönelimlerine uygun olarak revize etmelerini kaçınılmaz kıldı.

Kurtuluş'un çizgisini çeşitli düzeylerden reddetmekle, revize etmekle başlayan farklılaşmalar, marksizm-leninizmden uzaklaşmaya, karşıt konumlar almaya kadar uzandı. Bu nesnel durum, hem pratik hem de ideolojik gelişme ve süreçlerin

bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Kurtuluş'un, bütün eksiklerine karşın temel olarak marksizmle uyumlu teorik çizgisinin ve hedeflerinin yerine çeşitli türden sapmaların ikame edilebilmiş olması, –kabul edip etmemelerinden bağımsız olarak– bu değişiklikleri yaşayan, komünizm dışı mecralara seyretmiş olan her bir grup ya da birey için, yaşadıkları sürecin bir noktasında kendini dayatan çeşitli geçmiş değerlendirmelerinin bir ürünüdür.

Başlangıçta da vurgulandığı gibi, politik hareketler, örgütlenmeler açısından, geçmiş değerlendirmesi özel bir önem taşır. Geçmişten çıkartılan dersler, bugüne yol gösterir; yaşanmış olan tarihe ilişkin değerlendirmeler, yargılar, yaşanmakta olan dönemdeki politik tutumları biçimlendirir. Bu anlamda farklı değerlendirmelerin farklı politikalara karşılık geldiği söylenebilir. Geçmişten gerektiği gibi ders almak, politik hareketi ilerletir; ama yanlış dersler çıkartılması, hareketin yönünün sapmasına yol açar. Dolayısıyla, politik hareketin, çizginin geliştirilmesinde, düzeltilmesinde, sağlıklı, gerçekçi, olumlulukları ve olumsuzlukları doğru saptayan bir geçmiş değerlendirmesi son derece önemlidir.

Kurtuluş hareketi içinden gelenler için de –politik tutum alınması, politik çizginin geliştirilmesi, savunulması bakımından– Kurtuluş'un geçmişinin değerlendirilmesi ön sırada önem taşır. Bütün süreçte –ve özellikle belirleyici dönüm noktalarında– görüldüğü gibi, farklı değerlendirmeler farklı politikalara, birbirlerinden uzaklaşan çizgilere, sapmalara, 'yol ayrımlarına' kaynaklık etmiştir. Bu yüzden, Kurtuluş açısından da, yine sağlıklı bir geçmiş değerlendirmesinin gereği ortadadır.

Kurtuluş'un tarihi, 1971 yenilgisinin ardından THKP-C'den geriye kalanların içerisinden doğuşuyla başlatılmalıdır. Kurtuluş'un ortaya çıkışında belirleyici olan, genel olarak 71 hareketinin, özel olarak THKP-C'nin yenilgisinden çıkartılan derstir. Bu temelde, kitlelerden kopuk silahlı mücadele ve öncü savaşı anlayışının eleştirisi, "modern sanayi proletaryası temeli üzerinde yükselecek olan proletarya partisi" hedefine bağlanmıştır. Kurtuluş'un tarihi boyunca bütün gerçekleştirdikleri ve gerçekleştirmedikleri, eninde sonunda bu hedefe ilerlemeye hizmet edip etmediği açısından ele alınmalıdır. Dolayısıyla bu hedef –*proletarya partisi* hedefi– Kurtuluş'un değerlendirilmesinin belirleyici ölçütünü oluşturur.

'Proletarya partisi' ya da daha belirgin bir deyimle, 'komünist işçi partisi' hedefi, Kurtuluş'un tarihi boyunca hep ileri sürüldü. Bugün de Kurtuluş'tan gelen gruplar tarafından ileri sürülmeye devam ediyor. Ancak bütün bir politik tarih boyunca ileri sürülen bu temel hedefe ulaşamamış olması, konunun özel bir